

บทที่ 5

องค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายของประเทศไทย

ประเทศไทย มีหลักการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับแรก คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 โดยบัญญัติให้สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความรัฐธรรมนูญ แต่ไม่ได้ขยายความให้ชัดเจนว่า ในกรณีที่การตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญจะเป็นอำนาจหน้าที่ขององค์กรใดในการวินิจฉัย ต่อมารัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 พ.ศ. 2489 จึงได้ตราบทบัญญัติกำหนดให้การควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายเป็นอำนาจหน้าที่ขององค์กรหนึ่ง เรียกว่า “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ” (The Constitutional Council) ทำหน้าที่วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ซึ่งลักษณะขององค์กรมีรูปแบบผสมระหว่างความเป็นองค์กรทางการเมืองกับองค์กรตุลาการ แต่ทว่ากระบวนการพิจารณาการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาทางรัฐธรรมนูญไม่เคร่งครัดในทำนองเดียวกับการพิจารณาคดีของศาล ดังนั้น ตัวบุคคลที่มาดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการหรือตุลาการรัฐธรรมนูญ จึงไม่เคร่งครัดว่าต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในทางกฎหมายเหมือนผู้พิพากษาในศาลทั้งปวง ลักษณะของโครงสร้างและองค์ประกอบรวมทั้งการเข้าสู่ตำแหน่ง หรือการหมดวาระ รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้เป็นไปตามระบบในทางการเมืองเป็นส่วนใหญ่ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 มาตรา 89 วรรคสองบัญญัติว่า “ให้มีการแต่งตั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญใหม่ทุกครั้ง เมื่อได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน เพราะเหตุที่สภาผู้แทนหมดอายุหรือถูกยุบ” เป็นต้น ดังนั้น องค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในระยะแรกเริ่ม จึงไม่ค่อยมีบทบาทหรือมีความสำคัญมากนัก

เมื่อระบบการเมืองมีการพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยตามหลักสากล หลักการควบคุมการใช้อำนาจรัฐให้อยู่ภายใต้ระบบกฎหมายจึงมีความสำคัญมากขึ้น ดังนั้นรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มาจึงกำหนดให้องค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายมีบทบาทอำนาจหน้าที่ในลักษณะอื่นเพิ่มขึ้นไม่เพียงเฉพาะการตีความรัฐธรรมนูญเหมือนอดีตที่ผ่านมาเท่านั้นแต่ยังมีอำนาจควบคุมตรวจสอบคุณสมบัติของบุคคลและการกระทำในทางการเมืองต่าง ๆ ทั้งของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร มิให้ขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญด้วย จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่เปลี่ยนรูปแบบองค์กร

ควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย จากรูปแบบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมาเป็นรูปแบบองค์กรศาล (เชาชนะ ไตรมาส, 2543, หน้า 84-85) ด้วยเห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญมีบทบาทต่อการกระทำและการใช้อำนาจของทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารเป็นอย่างมาก จึงมีเจตนารมณ์ที่จะป้องกันไม่ให้องค์กรถูกครอบงำหรือถูกแทรกแซงจากองค์กรการเมืองอื่น เพื่อให้เกิดความเป็นกลาง (Neutrality Acts) ในการวินิจฉัยข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งตามรัฐธรรมนูญ โดยได้นำเอาหลักแนวคิดในการตรวจสอบควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ในระบบรวมศูนย์อำนาจ (Centralized System) ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่ถือว่าเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร และมีความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะในเรื่องของการจัดองค์กรศาลรัฐธรรมนูญมาเป็นแบบอย่างในการพัฒนาศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ทำการศึกษารูปแบบองค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายของประเทศไทยในรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แล้วนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับของต่างประเทศ เพื่อนำไปปรับปรุงให้มีกฎหมายต้นแบบที่เหมาะสมสำหรับศาลรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยภายใต้บริบทการเมืองการปกครองของประเทศไทย

1. รูปแบบองค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายของประเทศไทย

รูปแบบขององค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ประเทศไทยเคยนำมาใช้นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นระบบกระจายอำนาจในรูปแบบองค์กรศาลยุติธรรมในลักษณะศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา หรือในระบบรวมศูนย์อำนาจในรูปแบบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐฝรั่งเศส หรือระบบรวมศูนย์อำนาจในรูปแบบศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี องค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายของประเทศไทยในแต่ละยุคสมัยต่างมีพัฒนาการในรูปแบบขององค์กร ที่มาและองค์ประกอบของโครงสร้างขอบเขต อำนาจ หน้าที่ และกระบวนการพิจารณาหรือการใช้อำนาจ จำแนกได้เป็น 2 ระบบ 3 รูปแบบ ดังนี้

- 1) ระบบกระจายอำนาจ รูปแบบศาลยุติธรรม
- 2) ระบบรวมศูนย์อำนาจ มี 2 รูปแบบ คือ
 - (1) รูปแบบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ
 - (2) รูปแบบศาลรัฐธรรมนูญ

1.1 ระบบกระจายอำนาจการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในรูปแบบศาลยุติธรรม

หลักการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย มีปรากฏเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 โดยกล่าวถึงความเป็นโมฆะของกฎหมายไว้ในมาตรา 61 ว่า “บทบัญญัติแห่งกฎหมายใด ๆ มีข้อความแย้งหรือขัดแย้งรัฐธรรมนูญท่านว่าบทบัญญัตินั้น ๆ เป็นโมฆะ” และกำหนดให้การตีความรัฐธรรมนูญไว้ใน มาตรา 62 ว่า “สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความแห่งรัฐธรรมนูญนี้” แต่ไม่ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่าในกรณีที่ฝ่ายนิติบัญญัติตรากฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแล้วจะให้องค์กรใดหรือสถาบันใดทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบถึงความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนั้น

ปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ภายใต้ความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อมีการตราพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พ.ศ. 2488 เพื่อใช้เป็นบทลงโทษแก่ผู้กระทำการตามที่พระราชบัญญัตินี้ถือว่าเป็นอาชญากรรมสงคราม โดยเฉพาะประเด็นสำคัญในการให้กฎหมายมีผลย้อนหลังไม่ว่าการกระทำนั้นจะได้กระทำไปก่อนหรือหลังพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามนี้ใช้บังคับก็ตาม เมื่อประเด็นพิพาทมาสู่ศาล โดยเฉพาะในชั้นศาลฎีกาศาลฎีกาจึงใช้อำนาจวินิจฉัยตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1/2489 ว่า เฉพาะที่กฎหมายกำหนดการลงโทษการกระทำก่อนวันใช้กฎหมายนี้เป็นการใช้กฎหมายย้อนหลังเป็นการขัดกับหลักการบังคับใช้กฎหมายและขัดกับรัฐธรรมนูญจึงเป็นโมฆะ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1/2489 นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ศาลยุติธรรมเป็นองค์กรทำหน้าที่ในการควบคุมการตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ โดยศาลฎีกาได้กล่าวอ้างและยืนยันถึงอำนาจของตนในการวินิจฉัยว่า กฎหมายของสภานิติบัญญัติว่าด้วยอาชญากรรมสงครามขัดต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ (2550, หน้า 2-3) ได้กล่าวถึงเหตุผลของศาลฎีกาว่า

1) ศาลเป็นผู้วินิจฉัยและปรับใช้กฎหมาย ย่อมเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่า อะไรเป็นกฎหมายและมีอำนาจวินิจฉัยต่อกฎหมายนั้นจะใช้บังคับได้หรือไม่

2) การปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีการแบ่งแยกอำนาจอริปไตยเป็นสามฝ่ายคือ อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ อำนาจฝ่ายบริหาร และอำนาจฝ่ายตุลาการ โดยกำหนดให้แต่ละอำนาจสามารถตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกัน เมื่อสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจในการตรากฎหมายศาลซึ่งเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการย่อมมีอำนาจตรวจสอบว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่

3) อำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ในกรณีมีความจำเป็นต้องมีผู้มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดว่ากฎหมายใดขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ ควรเป็นอำนาจขององค์กรตุลาการ เพราะการที่จะมอบอำนาจให้สถาบันบัญญัติซึ่งเป็นผู้ตรากฎหมายมาตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญที่ตนตราขึ้นไว้บังคับเองย่อมเป็นการไม่ชอบและขัดกับหลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจในระบบประชาธิปไตยซึ่งแต่ละอำนาจย่อมสามารถที่จะตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกัน (Check and balance)

องค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย จัดตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญฉบับแรก พ.ศ. 2475 แต่ไม่ได้บัญญัติไว้ให้ชัดเจน ถึงองค์กรที่จะทำหน้าที่วินิจฉัยในกรณีที่รัฐสภาตรากฎหมายแล้วมีปัญหาว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เพียงแต่แฝงอยู่ในรูปแบบของศาลยุติธรรม หมายความว่า เป็นธรรมเนียมปฏิบัติทั่วไปในกรณีมีข้อพิพาทเกิดขึ้นให้เป็นอำนาจขององค์กรตุลาการที่จะวินิจฉัยชี้ขาดคดี ดังนั้น เมื่อมีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย โดยไม่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ขององค์กรใดเป็นการเฉพาะ จึงต้องนำคดีมาฟ้องต่อศาล เช่น คดีการตราพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามที่มีบทบัญญัติให้เอาผิดต่อการกระทำที่เกิดขึ้นก่อนพระราชบัญญัติมีผลใช้บังคับ และศาลยุติธรรม โดยศาลฎีกาในขณะนั้นเห็นว่ากฎหมายไม่มีผลย้อนหลังที่จะนำมาใช้บังคับให้เป็นโทษต่อบุคคลใดได้ จึงไม่นำกฎหมายที่ตราโดยรัฐสภาในส่วนที่เห็นว่าขัดรัฐธรรมนูญมาใช้บังคับจึงเกิดประเด็นข้อโต้แย้งระหว่างสภาผู้แทนราษฎรและศาลดังกล่าว และเป็นปัญหาที่นำไปสู่กระบวนการที่จะต้องพิจารณาถึงอำนาจในการวินิจฉัยในกรณีมีปัญหาว่ากฎหมายที่ตราโดยสภาผู้แทนราษฎรในสมัยนั้น เมื่อเกิดประเด็นเป็นที่สงสัยว่าจะขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือไม่ ควรจะเป็นอำนาจหน้าที่ของใคร จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการนำไปสู่การค้นหาลักษณะที่ควรทำหน้าที่ดังกล่าวอย่างจริงจังในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับต่อมา

1.2 ระบบรวมศูนย์อำนาจการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

องค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ของประเทศไทยในระบบรวมศูนย์อำนาจ ที่ประเทศไทยนำมาใช้มี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบคณะกรรมการตุลาการรัฐธรรมนูญ และรูปแบบศาลรัฐธรรมนูญ ดังนี้

1.2.1 ระบบรวมศูนย์อำนาจรูปแบบคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

การควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายระบบรวมศูนย์อำนาจรูปแบบคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ มีปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ของประเทศไทยทั้งหมด 8 ฉบับ งานวิจัยนี้ได้แบ่งวิเคราะห์ถึงองค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ของประเทศไทยในระบบรวมศูนย์อำนาจในรูปแบบคณะกรรมการรัฐธรรมนูญเป็น 2 กลุ่ม คือ องค์กรควบคุมความชอบ

ด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 ถึง พ.ศ. 2534 และองค์การควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2549 ดังต่อไปนี้

1) รูปแบบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 ถึง พ.ศ. 2534

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่สามของประเทศโดยได้บัญญัติให้มีองค์กรพิเศษทำหน้าที่ควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่เรียกว่า คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2536, หน้า 10-12) ขึ้นเป็นครั้งแรกด้วยเหตุผลสำคัญว่า ศาลได้ใช้อำนาจในการตีความว่ากฎหมายที่ตราขึ้นจากการใช้อำนาจของสภาผู้แทนราษฎรว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยเฉพาะการวินิจฉัยคดีเรื่องการตราพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พ.ศ. 2488 ที่ศาลเห็นว่าเป็นโมฆะไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยนั้นไม่พอใจที่ฝ่ายตุลาการได้ล่วงล้ำเข้ามาในเขตอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายนิติบัญญัติไม่ต้องการให้ฝ่ายตุลาการเข้ามาแทรกแซงหรือเข้ามามีอำนาจในการตีความรัฐธรรมนูญหรือวินิจฉัยว่า กฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ สภาผู้แทนราษฎรจึงได้มีการเสนอญัตติให้สภาฯ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการแก้ไขเพิ่มเติมและร่างรัฐธรรมนูญฉบับต่อมาพิจารณาตรา 62 ของรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 และสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง จำนวน 7 คน และคณะกรรมการชุดนี้เห็นว่าอำนาจในการตีความรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 เป็นอำนาจเด็ดขาดของสภาผู้แทนราษฎร จึงได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ฉบับต่อมา (ฉบับที่สี่) โดยมีบทบัญญัติว่า

มาตรา 86 “ภายใต้บังคับมาตรา 88 รัฐสภาทรงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความแห่งรัฐธรรมนูญนี้..”

มาตรา 87 “บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้”

มาตรา 88 “ในการที่ศาลจะใช้บทกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นว่าบทกฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 87 ก็ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นไว้ชั่วคราว แล้วให้รายงานความเห็นเช่นนั้นตามทางการไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย เมื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยแล้ว ให้แจ้งให้ศาลทราบ

คำวินิจฉัยของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเป็นเด็ดขาดและให้ศาลปฏิบัติตามนั้น”

ในมาตรา 86 ถึง มาตรา 88 ดังกล่าว เป็นการบัญญัติรับรองถึงอำนาจในการตีความรัฐธรรมนูญว่าเป็นอำนาจเด็ดขาดของรัฐสภาอีกครั้งหนึ่ง ทั้งกำหนดให้การวินิจฉัยว่าบทบัญญัติของกฎหมายใดมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เป็นอำนาจของคณะตุลาการ

รัฐธรรมนูญ เท่ากับเป็นการจำกัดอำนาจของศาลยุติธรรมมิให้มีอำนาจในการตีความหรือวินิจฉัย ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายอีกต่อไป และยังมีบทบังคับว่า ในระหว่างพิจารณาตีความ ศาลยุติธรรมหากเห็นว่า มีบทกฎหมายใดที่เห็นว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามมาตรา 87 ศาลนั้น ต้องส่งเรื่องให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัยและให้รอการพิจารณาตีความของศาลนั้นไว้ จนกว่าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยในประเด็นปัญหานั้นแล้วเสร็จ จึงเป็นกรณีที่นอกจาก ไม่ให้อำนาจศาลยุติธรรมวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายแล้วยังมีมาตรการในการ กำหนดให้ศาลต้องปฏิบัติในกรณีที่เห็นว่า มีบทบัญญัติของกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญอีกด้วย

อนึ่ง การให้สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้มีอำนาจในการตีความรัฐธรรมนูญ เป็นการให้ ความสำคัญว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน โดยประชาชนมีอำนาจในการตรากฎหมายและ ควบคุมการบังคับใช้กฎหมายผ่านทางสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน หมายความว่า มีความพยายามที่จะให้อำนาจตรวจสอบบทบัญญัติแห่งกฎหมายเป็นอำนาจของ ประชาชน แต่ด้วยเหตุที่ราษฎรในยุคสมัยนั้นยังมีการศึกษาน้อย ผู้ที่อ่านออกเขียนได้มีไม่มากนัก ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความเข้าใจและไม่ได้ให้ความสำคัญในหลักการควบคุมความชอบด้วย รัฐธรรมนูญของกฎหมายมากนัก รัฐธรรมนูญในขณะนั้น จึงกำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมี อำนาจหน้าที่เฉพาะการตรวจสอบว่าบทบัญญัติของกฎหมายขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติของ รัฐธรรมนูญหรือไม่เท่านั้น ซึ่งต่อมาภายหลัง การควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ได้พัฒนาเพิ่มมากขึ้น อำนาจขององค์กรตรวจสอบไม่ได้มีบทบาทเฉพาะการตรวจสอบการตรา กฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ แต่ยังขยายไปถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจองค์กรของรัฐมิให้ขัดหรือ แย้งต่อรัฐธรรมนูญด้วย ลักษณะขององค์กรตรวจสอบที่เป็นระบบกระจายอำนาจในรูปแบบศาล ยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 จึงได้เปลี่ยนมาเป็นระบบรวมศูนย์อำนาจในรูปแบบของ คณะกรรมการนับแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 จนถึงรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 โดยมีโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ตามพัฒนาการของรัฐธรรมนูญในแต่ละฉบับ ดังนี้

(1) โครงสร้างของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ถึง พุทธศักราช 2534 มี องค์ประกอบของโครงสร้าง ดังต่อไปนี้

(1.1) ที่มาหรือการเข้าสู่ตำแหน่ง

กระบวนการเข้าสู่อำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ถึง พุทธศักราช 2534 มีที่มาจาก 2 ทาง คือ

(1.1.1) ตุลาการรัฐธรรมนูญมาจากการดำรงตำแหน่ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่กำหนดให้ตุลาการรัฐธรรมนูญ
มาจากการดำรงตำแหน่ง มีดังนี้

- 1) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 ไม่มีตุลาการมาจากการดำรงตำแหน่ง
- 2) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 ตุลาการมาจากตำแหน่ง (มาตรา 168)
 - ประธานวุฒิสภา
 - ประธานสภาผู้แทนราษฎร
 - ประธานศาลฎีกา
 - อธิบดีศาลอุทธรณ์
 - อธิบดีกรมอัยการ
- 3) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 ตุลาการรัฐธรรมนูญ
มาจากตำแหน่ง (มาตรา 160)
 - ประธานศาลฎีกา
 - อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์
 - อธิบดีกรมอัยการ
- 4) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 ตุลาการรัฐธรรมนูญมาจากตำแหน่ง
(มาตรา 164)
 - ประธานวุฒิสภา
 - ประธานสภาผู้แทนราษฎร
 - ประธานศาลฎีกา
 - อธิบดีศาลอุทธรณ์
 - อธิบดีกรมอัยการ
- 5) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 ไม่มีตุลาการรัฐธรรมนูญมาจากตำแหน่ง
- 6) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 ตุลาการรัฐธรรมนูญมาจากตำแหน่ง
 - ประธานรัฐสภา
 - ประธานศาลฎีกา
 - อธิบดีกรมอัยการ
- 7) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 ตุลาการรัฐธรรมนูญมาจากตำแหน่ง
(มาตรา 200)
 - ประธานรัฐสภา
 - ประธานสภาผู้แทนราษฎร

- ประธานศาลฎีกา

- อัยการสูงสุด

ตุลาการรัฐธรรมนูญที่มาโดยตำแหน่ง มาจากหลายองค์กรทั้งจากองค์กรนิติบัญญัติและองค์กรตุลาการ เช่น มาจากตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา ประธานรัฐสภา ประธานศาลฎีกา อธิบดีศาลอุทธรณ์ อธิบดีกรมอัยการ หรืออัยการสูงสุด เป็นต้น ตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่งอาจกำหนดให้มี 5 ตำแหน่งบ้าง 3 ตำแหน่งบ้าง หรือ 4 ตำแหน่งบ้างตามแต่ผู้มีอำนาจจัดให้มีหรือผู้มีอำนาจจัดทำรัฐธรรมนูญจะเห็นเหมาะสมในแต่ละยุคสมัยที่มีเหตุผลแตกต่างกันไป แต่โครงสร้างของตุลาการรัฐธรรมนูญที่มาโดยตำแหน่ง โดยสภาพแล้วพบว่า อาจเกิดปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ได้ เช่น

1) ขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ เพราะตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่งเหล่านี้ส่วนใหญ่มักจะมียานประจำซึ่งตนเองต้องมีหน้าที่รับผิดชอบอยู่แล้ว

2) ความเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่งมิใช่เป็นหลักประกันว่าบุคคลในตำแหน่งดังกล่าวจะเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านตัวบทกฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายมหาชนที่ต้องวินิจฉัยโดยผู้มีความรู้เป็นการเฉพาะ

3) ตุลาการที่มาดำรงตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งกับลักษณะของการทำงานในตำแหน่งหน้าที่ประจำกับตำแหน่งหน้าที่ตุลาการรัฐธรรมนูญได้

4) การกำหนดให้ประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภา ซึ่งเป็นตำแหน่งทางการเมือง เมื่อมาดำรงตำแหน่งในคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ อาจมีผลกระทบในเรื่องความเป็นกลางต่อการทำหน้าที่ในตำแหน่งดังกล่าวได้ เพราะบทบาทของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งเช่นนี้นั้นอาจมีข้อขัดแย้งกับมติของการทำหน้าที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและจะส่งผลให้ตุลาการรัฐธรรมนูญตกอยู่ภายใต้สภาวะแห่งอิทธิพลหรือถูกรอบงำโดยกลุ่มบุคคลหรือคณะบุคคลหรือโดยสมาชิกของรัฐสภาได้ (กมลชัย รัตนสกววงศ์, 2538, ออนไลน์)

(1.1.2) ตุลาการรัฐธรรมนูญมาจากการแต่งตั้ง

รัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2489-พ.ศ. 2549 ส่วนใหญ่กำหนดให้สภานิติบัญญัติเป็นผู้แต่งตั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ เว้นแต่เพียงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 เท่านั้น ที่กำหนดให้ตุลาการรัฐธรรมนูญมาจากการแต่งตั้งของทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ในจำนวนที่เท่ากัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่กำหนดให้ตุลาการรัฐธรรมนูญ มาจากการแต่งตั้ง มีดังนี้

- 1) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489
 - รัฐสภาแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน
- 2) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492
 - รัฐสภาแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิในทางกฎหมาย จำนวน 4 คน
- 3) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495
 - สภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน
- 4) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511
 - รัฐสภาแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิในทางกฎหมาย จำนวน 4 คน
- 5) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517
 - (1) คณะกรรมการตุลาการการเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน
 - (2) รัฐสภาเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน
 - (3) คณะรัฐมนตรีเลือกจำนวนจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน
- 6) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521
 - รัฐสภาแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 คน
- 7) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534
 - (1) วุฒิสภาแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ สาขานิติศาสตร์ หรือสาขา รัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน
 - (2) สภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ สาขา นิติศาสตร์ หรือสาขา รัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่กำหนดให้มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับต่อมาได้กำหนดไว้เช่นเดียวกัน เพียงแต่ปรับเปลี่ยนคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้มีที่มาแตกต่างกันไปตามสภาวะของเหตุการณ์ บ้านเมืองที่มักจะมีการเปลี่ยนคณะผู้บริหารประเทศ มีการยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับที่ใช้อยู่และมีการจัดให้มีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เป็นไปตามอำนาจของผู้จัดให้มีรัฐธรรมนูญในแต่ละยุคสมัยเพื่อให้สอดคล้องกับการเมืองและการปกครองในขณะนั้น ดังได้แสดงที่มาหรือกระบวนการเข้าสู่อำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ในตารางเปรียบเทียบ (ดูตารางที่ 5.1) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5.1 ที่มาของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่ พ.ศ. 2489-พ.ศ. 2534

รัฐธรรมนูญ (พุทธศักราช)	ที่มาโดยตำแหน่ง	ที่มาโดยการแต่งตั้ง
1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489	-	รัฐสภาแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ (มาตรา 89)
2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492	1. ประธานวุฒิสภา 2. ประธานสภาผู้แทนราษฎร 3. ประธานศาลฎีกา 4. อธิบดีศาลอุทธรณ์ 5. อธิบดีกรมอัยการ	รัฐสภาแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ ในทางกฎหมายจำนวน 4 คน
3. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495	1. ประธานศาลฎีกา 2. อธิบดีศาลอุทธรณ์ 3. อธิบดีกรมอัยการ	สภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งจาก ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน (มาตรา 106)
4. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511	1. ประธานวุฒิสภา 2. ประธานสภาผู้แทนราษฎร 3. ประธานศาลฎีกา 4. อธิบดีศาลอุทธรณ์ 5. อธิบดีกรมอัยการ	รัฐสภาแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ ในทางกฎหมายจำนวน 4 คน (มาตรา 164)
5. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517	-	1. คณะกรรมการตุลาการเลือก จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน 2. รัฐสภาเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน 3. คณะรัฐมนตรีเลือกจำนวน จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน (มาตรา 218)
6. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521	1. ประธานรัฐสภา 2. ประธานศาลฎีกา 3. อธิบดีกรมอัยการ	รัฐสภาแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 คน (มาตรา 174)
7. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534	1. ประธานรัฐสภา 2. ประธานสภาผู้แทนราษฎร	1. วุฒิสภาแต่งตั้งจากผู้ทรง คุณวุฒิ สาขานิติศาสตร์ หรือ สาขารัฐศาสตร์จำนวน 3 คน

รัฐธรรมนูญ (พุทธศักราช)	ที่มาโดยตำแหน่ง	ที่มาโดยการแต่งตั้ง
	3.ประธานศาลฎีกา 4.อัยการสูงสุด	2.สภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้ง จากผู้ทรงคุณวุฒิสภานิติศาสตร์ หรือสาขารัฐศาสตร์จำนวน 3 คน

(2) องค์ประกอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

องค์คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่ฉบับ พ.ศ. 2489 ถึง พ.ศ. 2534 มีประธานตุลาการและจำนวนตุลาการ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นตำแหน่งตลอดจนคุณสมบัติ ดังนี้

(2.1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 มาตรา 89 วรรคแรก กำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มี 15 คน ประกอบด้วยประธานตุลาการที่รัฐสภาแต่งตั้งจากคณะตุลาการ 1 คน และตุลาการอื่น ๆ อีก 14 คน ให้มีการแต่งตั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญใหม่ทุกครั้งเมื่อได้มีการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทน เพราะเหตุที่สภาผู้แทนหมดอายุหรือถูกยุบ

(2.2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มี 9 คน ประธานวุฒิสภา เป็นประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญจะบัญญัติว่าทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งทั่วไป ให้รัฐสภาแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญจากผู้ทรงคุณวุฒิใหม่ภายในสามสิบวันนับแต่วันเปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรก

ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่งเมื่อ เปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรกหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป หรือตาย หรือลาออก หรือมีลักษณะต้องตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 90 (1) (2) (3) และ (5) และมาตรา 93 (1) (2) และ (3) หรือต้องคำพิพากษาไทยจำคุก (มาตรา 171)

(2.3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มี 6 คน ประธานศาลฎีกา เป็นประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญจะบัญญัติว่าทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งทั่วไป ให้สภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญจากผู้ทรงคุณวุฒิใหม่ภายในสามสิบวันนับแต่วันเปิดสมัยประชุมสภาครั้งแรก (มาตรา 108)

ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ เปิดสมัยประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป หรือตาย หรือลาออก หรือขาด

คุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง (มาตรา 109)

(2.4) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มี 9 คน ประธานวุฒิสภา เป็นประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญจะบัญญัติว่าทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งทั่วไปให้รัฐสภาแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญ จากผู้ทรงคุณวุฒิใหม่ภายในสามสิบวันนับแต่วันเปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรก (มาตรา 166)

ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่งเมื่อ เปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรกหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป หรือตาย หรือลาออก หรือขาดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนตามมาตรา 88 หรือมีลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 86 (1) (2) (3) หรือ (5) หรือมาตรา 89 (1) (2) หรือ (3) (มาตรา 167)

(2.5) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มี 9 คน คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเลือกตุลาการรัฐธรรมนูญคนหนึ่งเป็นประธาน

ให้คณะกรรมการตุลาการเลือกตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นลำดับแรก และแจ้งผลการเลือกต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี เมื่อรัฐสภาได้เลือกแล้วให้แจ้งผลการเลือกต่อคณะรัฐมนตรี เมื่อคณะรัฐมนตรีได้เลือกแล้วให้นายกรัฐมนตรีนำรายชื่อผู้ได้รับเลือกทั้งหมดกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯแต่งตั้งเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ให้กระทำแล้วเสร็จภายในหกสิบวัน นับแต่วันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา 218 วรรคสอง)

ตุลาการรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่ง เมื่อเปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรกหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป หรือในกรณี ตาย หรือลาออก หรือเป็นสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่ง หรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่น หรือต้องคำพิพากษาให้จำคุก (มาตรา 222)

(2.6) รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มี 7 คน ประธานรัฐสภา เป็นประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญจะบัญญัติว่าทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งทั่วไป ให้รัฐสภาแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญ จากผู้ทรงคุณวุฒิใหม่ภายในสามสิบวันนับแต่วันเปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรก (มาตรา 187)

ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ เปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรกหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป หรือในกรณีที่ ตาย ลาออก เป็นสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือ

เงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่น หรือต้องคำพิพากษาให้จำคุก (มาตรา 188)

(2.7) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มี 10 คน ประธานรัฐสภา เป็นประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ตุลาการรัฐธรรมนูญ ซึ่งวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้ง มีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปี แต่อาจได้รับแต่งตั้งใหม่ได้ (มาตรา 202) โดยมีคุณสมบัติเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์หรือสาขารัฐศาสตร์

นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ ตาย ลาออก มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 201 (4) หรือต้องคำพิพากษาให้จำคุก (มาตรา 203)

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2498 ถึง พุทธศักราช 2534 มีจำนวนที่แตกต่างกันตามแต่รัฐธรรมนูญแต่ละฉบับกำหนด ด้วยเจตนารมณ์ของผู้มีอำนาจจัดให้มีรัฐธรรมนูญที่คิดว่าจำนวนตุลาการเท่าใดจะเหมาะสมตามสถานการณ์ในขณะนั้น ส่วนวาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นตำแหน่ง ระบุไว้เฉพาะตุลาการที่มาจากแต่งตั้งโดยกำหนดว่า วาระการดำรงตำแหน่งให้คณะกรรมการแต่งตั้ง ซึ่งส่วนใหญ่ ได้แก่ สมาชิกรัฐสภา เป็นผู้ดำเนินการสรรหาตุลาการรัฐธรรมนูญประเภทแต่งตั้ง จากผู้ทรงคุณวุฒิภายในสามสิบวันนับแต่วันเปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรก และพ้นตำแหน่งเมื่อมีการเปิดประชุมสภาครั้งแรกหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปใหม่ในครั้งต่อไป คงมีเพียงรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2534 ที่กำหนดให้คณะตุลาการมีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี เพื่อต้องการให้วาระการดำรงตำแหน่งมีความแน่นอนไม่ผันผวนไปตามสภาวะในทางการเมืองอีกต่อไป ดังปรากฏตามตารางองค์ประกอบวาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นตำแหน่งของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (ดูตารางที่ 5.2)

ตารางที่ 5.2 วาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นตำแหน่งของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญ	วาระดำรงตำแหน่ง	วาระพ้นตำแหน่ง	ประธาน	จำนวน
1. รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2489	ตามวาระของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	ตามวาระของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	รัฐสภาแต่งตั้งจากคณะตุลาการฯ	15
2. รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2492	นับแต่วันเปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรก ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งทั่วไป	เปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรกหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป หรือตาย หรือลาออก หรือมีลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 90 (1) (2) (3) และ (5) และมาตรา 93 (1) (2) และ (3) หรือต้องคำพิพากษาโทษจำคุก	ประธานวุฒิสภา	9
3. รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495	ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งทั่วไปให้สภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญจากผู้ทรงคุณวุฒิใหม่ภายในสามสิบวัน นับแต่วันเปิดสมัยประชุมสภาครั้งแรก	เปิดสมัยประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป หรือตาย หรือลาออก หรือขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง	ประธานศาลฎีกา	6
4. รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2511	ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งทั่วไปให้รัฐสภาแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญจากผู้ทรงคุณวุฒิใหม่ภายใน	ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่งเมื่อเปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรกหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป หรือตาย หรือลาออก หรือขาดคุณสมบัติสำหรับ	ประธานวุฒิสภา	9

รัฐธรรมนูญ	วาระดำรงตำแหน่ง	วาระพ้นตำแหน่ง	ประธาน	จำนวน
	สามสิบวันนับแต่วันเปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรก	ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนตามมาตรา 88 หรือ มีลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 86 (1) (2) (3) หรือ (5) หรือ มาตรา 89 (1) (2) หรือ (3)		
5. รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2517	คณะกรรมการตุลาการรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีเลือกคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวัน นับแต่วันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	เมื่อเปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรกหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป หรือในกรณีตาย หรือลาออก หรือเป็นสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่ง หรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือพนักงานสวนท้องถิ่น หรือต้องคำพิพากษาให้จำคุก	คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเลือกตุลาการรัฐธรรมนูญคนหนึ่งเป็นประธาน	9
6. รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2521	ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งทั่วไปให้รัฐสภาแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญจากผู้ทรงคุณวุฒิใหม่ภายในสามสิบวันนับแต่วันเปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรก	ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ เปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรก หลังจากการเลือกตั้งทั่วไป หรือในกรณีที่ ตาย ลาออก เป็นสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือน	ประธานรัฐสภา	7

รัฐธรรมนูญ	วาระดำรงตำแหน่ง	วาระพ้นตำแหน่ง	ประธาน	จำนวน
		ประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่น หรือต้องคำพิพากษาให้จำคุก		
7. รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2534	ตุลาการรัฐธรรมนูญ ซึ่งวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้ง มีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปี	นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่งเมื่อ ตาย ลาออก มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 201 (4) หรือต้องคำพิพากษาให้จำคุก	ประธานรัฐสภา	10

2) อำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ถึง พุทธศักราช 2534

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ถึง พุทธศักราช 2534 ได้กำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงสมัย ดังต่อไปนี้

(1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่เพียงประการเดียว คือพิจารณาว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้

(2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 ตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ 2 ประการ คือ

(2.1) วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญ

(2.2) วินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง (มาตรา 81)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 ได้จำกัดอำนาจในการตีความรัฐธรรมนูญของรัฐสภาลดลง โดยจำกัดเฉพาะ การตีความเกี่ยวกับปัญหาอันอยู่ในวงงานของ

วุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น หมายความว่า ถ้ามีปัญหาการตีความรัฐธรรมนูญ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับระเบียบ ประกาศหรือคำสั่งของรัฐสภา หรือเกี่ยวกับโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ของสมาชิก รัฐสภา หรือความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหาร เป็นต้น ให้เป็นอำนาจของรัฐสภาที่จะตีความ และให้ถือว่าการตีความของรัฐสภาเป็นเด็ดขาด แต่ในประเด็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ให้เป็นอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ยังได้เพิ่มอำนาจในการวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือไม่ ทั้งนี้เป็นเพราะประสงค์ให้การควบคุมตรวจสอบสถานะของสมาชิกรัฐสภาอยู่ภายใต้อำนาจในการควบคุมตรวจสอบขององค์กรตุลาการรัฐธรรมนูญที่รัฐสภาเป็นผู้แต่งตั้งและเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่บัญญัติถึงอำนาจนี้ไว้

(3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2495 ตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่เฉพาะการวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้

รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีหลักการเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ที่บัญญัติให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มีอำนาจในการวินิจฉัยว่า กฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ (มาตรา 114) เท่านั้น แต่ปัญหาการตีความรัฐธรรมนูญอันอยู่ในวงงานของสภาผู้แทนราษฎร ให้เป็นอำนาจของสภาที่จะตีความ และให้ถือว่าการตีความของสภาเป็นเด็ดขาด คณะตุลาการรัฐธรรมนูญก็ไม่มีอำนาจที่จะวินิจฉัย (มาตรา 112)

ส่วนอำนาจในการวินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่า มีคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้เป็นอำนาจของศาลฎีกาที่จะวินิจฉัย (มาตรา 50 (4)) ทั้งนี้เป็นเพราะว่าความเป็นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสถานภาพทางกฎหมายของสมาชิกรัฐสภาในระดับชาตินั้น มีความสำคัญมากโดยรัฐธรรมนูญทุกฉบับจะบัญญัติในเรื่องที่เกี่ยวกับสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในทุกเรื่องอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการเริ่มต้น การสิ้นสุด อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบตลอดทั้งสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่จะพึงได้รับในฐานะผู้แทนของประชาชน สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมีความเกี่ยวพันและมีผลโดยตรงต่อกระบวนการทางด้านนิติบัญญัติในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการตรากฎหมาย ในด้านการร้องขอให้วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย หรือไม่ว่าในด้านอื่นใดอันเป็นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติตามกฎหมาย ซึ่งความสำคัญในเรื่องของสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าวรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2495 จึงกำหนดให้อำนาจในการวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพแห่งสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือไม่เป็นอำนาจของศาลฎีกาที่คณะร่างรัฐธรรมนูญเห็นว่า ศาลฎีกามีองค์ความรู้ความเชี่ยวชาญในการพิจารณา มีอิสระและเป็นกลาง

มากกว่าคณะกรรมการรัฐธรรมนูญในขณะนั้นที่มีลักษณะเป็นองค์กรทางการเมือง และอาจถูกครอบงำหรือถูกแทรกแซงได้ง่ายกว่าศาลฎีกา แม้ว่าการวินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนจะเคยมีปรากฏในรัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญ (รัฐธรรมนูญฯ 2492) ที่ผ่านมาก็ตาม

(4) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 ตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ 2 ประการ คือ

(4.1) วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

(4.2) วินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่สองที่กำหนดให้ให้คณะกรรมการรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลงหรือไม่อีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่เคยมีปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช 2495 ซึ่งอำนาจของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังมีไม่มากนักเพราะระบอบการเมืองการปกครองของรัฐนับแต่มีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2495 เป็นต้นมา ยังคงตกอยู่ภายใต้การควบคุมโดยอำนาจทางทหารของผู้ปกครองมาโดยตลอด โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 ฉบับนี้ ใช้เวลาในการร่างนานนับสิบปี ดังนั้นเจตนารมณ์ในการจะให้มืองค์กรใดองค์กรหนึ่งให้มีอำนาจในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐให้อยู่ภายใต้กฎหมายยังไม่อาจปรากฏผลมากนัก การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายจึงยังคงมีเพียงบัญญัติให้คณะกรรมการรัฐธรรมนูญมีอำนาจเฉพาะในการวินิจฉัยว่า บทบัญญัติของกฎหมายขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ (มาตรา 175) เท่านั้น แม้แต่ในการตีความรัฐธรรมนูญอันอยู่ในวงงานของรัฐสภาที่ยังคงให้เป็นอำนาจของรัฐสภาต่อไป (มาตรา 173)

(5) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 ตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ 7 ประการ คือ

(5.1) บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญ

(5.2) วินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง

(5.3) วินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอต่อสภามีหลักการอย่างเดียวกันหรือ คล้ายกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่อยู่ในระหว่างการขบขั้ของวุฒิสภาหรือไม่

(5.4) วินิจฉัยว่าความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวหรือไม่

(5.5) วินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลยุติธรรมกับศาลอื่นหรือ ระหว่างศาลอื่นด้วยกัน

(5.6) วินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้ว ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำขึ้นทูลเกล้าฯถวายพระมหากษัตริย์เพื่อลงพระปรมาภิไธย มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

(5.7) วินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติฉบับใดมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ อำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 มีเพิ่มอีกหลายประการ โดยเฉพาะการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่เกี่ยวกับกรณีการวินิจฉัยร่างพระราชบัญญัติก่อนการประกาศใช้ ที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการควบคุมแบบนามธรรม (Abstract Control) เป็นระบบการควบคุมที่ยังไม่มีข้อพิพาทเกิดขึ้น ซึ่งแตกต่างจากระบบการควบคุมแบบรูปธรรม (Concrete Control) ซึ่งจะต้องมีคดีพิพาทเสมอ โดยรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่าน ๆ มาจะเป็นระบบการควบคุมแบบรูปธรรมเท่านั้น นอกจากนี้ ยังมีอำนาจวินิจฉัยกรณีมีข้อพิพาทระหว่างองค์กรตามรัฐธรรมนูญ คือองค์กรตุลาการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลยุติธรรมกับศาลอื่นหรือ ระหว่างศาลอื่นด้วยกันเป็นครั้งแรก

อำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่เพิ่มขึ้นมาในยุคสมัยนั้นนับว่ามีความเหมาะสม เพราะการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายมีทั้งการควบคุมก่อนที่กฎหมายจะมีผลใช้บังคับ ซึ่งเป็นลักษณะการควบคุมในลักษณะป้องกัน และการควบคุมภายหลังที่กฎหมายมีผลใช้บังคับไปแล้วซึ่งเป็นลักษณะการควบคุมแบบแก้ไขเพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุดและมีผลใช้บังคับต่อไป

(6) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ 6 ประการ คือ

- (6.1) บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญ
- (6.2) วินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง
- (6.3) วินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอต่อสภามีหลักการอย่างเดียวกัน หรือ คล้ายกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่อยู่ในระหว่างการยับยั้งของวุฒิสภาหรือไม่
- (6.4) วินิจฉัยว่าความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวหรือไม่
- (6.5) วินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลยุติธรรมกับศาลอื่นหรือ ระหว่างศาลอื่นด้วยกัน

(6.6) วินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้ว ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำขึ้นทูลเกล้าฯถวายพระมหากษัตริย์เพื่อลงพระปรมาภิไธย มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (มาตรา 224)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ได้ตัดอำนาจในการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่าร่างพระราชบัญญัติฉบับใดมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญในระหว่างพิจารณาของรัฐสภาเหมือนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 เพราะคณะผู้ร่างรัฐธรรมนูญเห็นว่า เมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติใดแล้ว ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์เพื่อลงพระปรมาภิไธยตามมาตรา 98 หากนายกรัฐมนตรีหรือสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งสองสภารวมกัน หรือสมาชิกของแต่ละสภา มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา เห็นว่าร่างพระราชบัญญัติมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือหากนายกรัฐมนตรีเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติตามวรรคหนึ่งมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ก็มีอำนาจที่จะส่งความเห็น เช่นว่านั้น ไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยได้อยู่แล้ว ตามมาตรา 224 จึงไม่มีความจำเป็นที่จะกำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่อยู่ในระหว่างพิจารณาเช่นที่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 ได้กำหนดไว้

(7) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ตุลาการรัฐธรรมนูญ มีอำนาจหน้าที่ 8 ประการ คือ

- (7.1) บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญ
- (7.2) วินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง
- (7.3) วินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอต่อสภามีหลักการอย่างเดียวกัน หรือ คล้ายกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่อยู่ในระหว่างการยับยั้งของวุฒิสภาหรือไม่
- (7.4) วินิจฉัยว่าความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวหรือไม่
- (7.5) วินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลยุติธรรมกับศาลอื่น หรือ ระหว่างศาลอื่นด้วยกัน
- (7.6) วินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติฉบับใดมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
- (7.7) วินิจฉัยว่าข้อบังคับของวุฒิสภา สภาผู้แทนราษฎร หรือรัฐสภา ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่
- (7.8) วินิจฉัยว่าร่างพระราชกำหนดเป็นไปเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศหรือความปลอดภัยสาธารณะหรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะหรือไม่

อำนาจในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ในแต่ละช่วงเวลามีการปรับเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์และตามความประสงค์ของผู้ร่างรัฐธรรมนูญที่มีความเห็นที่แตกต่างกันไปตามยุคสมัยของการร่างรัฐธรรมนูญ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534

มีการกำหนดอำนาจในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในระหว่างพิจารณาของสภาที่เคยปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 และถูกตัดออกไปในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 แต่กลับมีปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 อีกครั้งหนึ่ง และยังมีการเพิ่มอำนาจให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารในการตราพระราชกำหนดมิให้ขัดกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ในอีกทางหนึ่ง

การควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ในระบบรวมศูนย์อำนาจรูปแบบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ของราชอาณาจักรไทยในยุคแรก ๆ ไม่ค่อยมีบทบาทหรือมีอำนาจหน้าที่มากนัก ส่วนใหญ่ให้มีหน้าที่เฉพาะในการตีความรัฐธรรมนูญเท่านั้น เช่น ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ต่อมาจึงมีการเพิ่มอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญในทางการเมืองมากขึ้น เช่น วินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาและของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง หรือกรณีวินิจฉัยว่าความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวหรือไม่ หรือวินิจฉัยปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือวินิจฉัยเขตอำนาจของศาลยุติธรรมกับศาลอื่น เมื่อบทบาทของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมากขึ้นจึงส่งผลให้องค์กรที่เคยเกี่ยวข้องกับการตีความรัฐธรรมนูญ เช่น รัฐสภาลดบทบาทลง โดยเฉพาะอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2534 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ให้อำนาจการตีความเป็นของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพียงองค์กรเดียว โดยการตัดอำนาจในการตีความของฝ่ายรัฐสภาลง รวมถึงอำนาจในการตีความรัฐธรรมนูญในปัญหาอันเกี่ยวกับวงงานของรัฐสภาหรือปัญหาอันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของรัฐสภา ซึ่งแต่เดิมเป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาโดยตรง ทั้งนี้เพื่อให้การตีความและการวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่ามีข้อขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ ให้เป็นอำนาจของควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายเพียงองค์กรเดียว

อย่างไรก็ตาม อำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2534 ดังกล่าวข้างต้นก็จำกัดแต่เพียงให้มีอำนาจวินิจฉัยปัญหาว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความขัดหรือแย้งเฉพาะต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 หรือไม่เท่านั้น ส่วนการวินิจฉัยชี้ขาดว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ การปกครอง พุทธศักราช 2534 หรือไม่ ให้เป็นอำนาจของศาลยุติธรรมตามหลักกฎหมายทั่วไป ศาลที่พิจารณาในคดีที่เห็นว่ามีบทบัญญัติของกฎหมายหรือข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ การปกครอง พุทธศักราช 2534 ไม่ต้องส่งให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัย อำนาจหน้าที่ของ

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจึงเป็นไปตามแต่ละยุคสมัย ดังปรากฏตามตารางอำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 – พุทธศักราช 2534 (ดูตารางที่ 5.3)

ตารางที่ 5.3 อำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2489 ถึง พุทธศักราช 2534

อำนาจหน้าที่ของ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช						
	2489	2492	2495	2511	2517	2521	2534
1. พิจารณาว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใด มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. วินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง	-	✓	-	✓	✓	✓	✓
3. วินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอ ต่อสภามีหลักการอย่างเดียวกัน หรือคล้าย กับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่อยู่ในระหว่างการยั้งของวุฒิสภาหรือไม่	-	-	-	-	✓	✓	✓
4. วินิจฉัยว่าความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลง เฉพาะตัวหรือไม่	-	-	-	-	✓	✓	✓
5. วินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ ระหว่างศาลยุติธรรมกับศาลอื่นหรือ ระหว่าง ศาลอื่นด้วยกัน	-	-	-	-	✓	✓	✓
6. อำนาจในการตีความรัฐธรรมนูญ	-	-	-	-	-	-	✓
7. วินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับ ความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้ว ก่อนที่ นายกรัฐมนตรีจะนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย พระมหากษัตริย์เพื่อลงพระปรมาภิไธย มี ข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ	-	-	-	-	✓	✓	-
8. วินิจฉัยว่าข้อบังคับของวุฒิสภา และ สภาผู้แทน ราษฎร หรือรัฐสภาว่า ขัดหรือ แแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่	-	-	-	-	-	-	✓

อำนาจหน้าที่ของ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช						
	2489	2492	2495	2511	2517	2521	2534
9. วินิจฉัยว่าร่างพระราชกำหนดเป็นไปเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศหรือความปลอดภัยสาธารณะหรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศหรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะหรือไม่	-	-	-	-	-	-	✓

จากตารางที่ 5.3 จะพบถึงความแตกต่างของอำนาจและหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทั้ง 7 ฉบับ ที่มีพัฒนาการค่อย ๆ ดีขึ้นจากฉบับแรกคือ ฉบับพุทธศักราช 2489 มีเพียงพิจารณาว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช 2492 และ พุทธศักราช 2511 เพิ่มวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง แต่ฉบับพุทธศักราช 2495 กลับลดอำนาจหน้าที่ลงไปเหมือนพุทธศักราช 2489 พุทธศักราช 2517 และ พุทธศักราช 2521 กลับมาเพิ่มอำนาจอีก ส่วนพุทธศักราช 2534 ให้อำนาจหน้าที่เพิ่มมากที่สุด จึงแสดงให้เห็นได้ว่า คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทั้ง 7 ฉบับ ที่กล่าวมาข้างต้น ต่างมีอำนาจหน้าที่ที่แตกต่างกันโดยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเริ่มแรกมีอำนาจหน้าที่ไม่มากนัก เช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ถึง พุทธศักราช 2511 ส่วนใหญ่ให้มีอำนาจเฉพาะการควบคุมมิให้กฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเท่านั้น แม้แต่การตีความรัฐธรรมนูญยังแยกให้เป็นอำนาจเฉพาะของรัฐสภา เนื่องจากว่านับแต่ราชอาณาจักรไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย สภาวะทางการเมืองและการปกครองยังไม่มีความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์มากนัก มีการทำรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองอีกหลายครั้ง ทำให้การปกครองมักจะอยู่ภายใต้อำนาจเผด็จการทางทหาร เป็นส่วนใหญ่ จนกระทั่งมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2517 สถานการณ์ทางการเมืองเริ่มมีความก้าวหน้าพัฒนาไปในลักษณะของประชาธิปไตยมากขึ้น จึงมีการกำหนดให้องค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายมีอำนาจในการตรวจสอบการตรากฎหมายและควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองให้อยู่ภายใต้กฎหมายมากขึ้น จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 จึงได้กำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญนอกจากจะมีอำนาจในการตรวจสอบความชอบการใช้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติในการตรากฎหมายทั้งก่อนใช้บังคับและภายหลังที่มีผลใช้บังคับแล้ว ยังให้มีความอำนาจในการควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารในการตราพระราชกำหนด รวมทั้งมีอำนาจในการวินิจฉัยเกี่ยวกับ

ความขัดแย้งขององค์กรตุลาการในเรื่องอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลยุติธรรมกับศาลอื่น หรือระหว่างศาลอื่นด้วยกัน และมีการเพิ่มอำนาจหน้าที่ให้กับองค์กรดังกล่าวอีกหลายประการในปัจจุบัน

3) รูปแบบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549

รัฐธรรมนูญของประเทศไทยนับแต่ พ.ศ. 2475-พ.ศ. 2560 มีจำนวนทั้งสิ้น 20 ฉบับ ในจำนวนนี้มี 7 ฉบับที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจจัดให้มีของฝ่ายปกครองภายหลังการทำรัฐประหาร (Coup d'état) และส่วนใหญ่จะกำหนดให้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว (Provisional edition constitution) โดย วิญญู เกรียงงาม (2530, หน้า 54-55) ให้เหตุผลว่า เพราะเป็นรัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้ในกรณีฉุกเฉินเร่งด่วนและจำเป็นต้องมีกฎหมายสูงสุดมาใช้บังคับโดยเร็ว สาเหตุมาจากรัฐธรรมนูญฉบับเดิมถูกยกเลิกไปส่วนมากมีข้อความน้อยมาตราและไม่มีบทประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน บางฉบับเรียกว่า “ธรรมนูญการปกครอง” เช่น ธรรมนูญการปกครองแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502, ธรรมนูญการปกครองแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515, ธรรมนูญการปกครองแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520, ธรรมนูญการปกครองแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520, ธรรมนูญการปกครองแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534 หรือบางฉบับเรียกว่า “รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว” เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2490, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 เป็นต้น

รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวทุกฉบับ (ยกเว้นฉบับพุทธศักราช 2557)¹ จะกำหนดให้สถานีดับบัญชีแห่งชาติทำหน้าที่ในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย มีแต่เฉพาะรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2549 ที่กำหนดให้การวินิจฉัยดังกล่าว เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ นับได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวภายหลังทำรัฐประหารเพียงฉบับเดียวที่บัญญัติรับรองให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย กล่าวคือ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีอยู่ก่อนการทำรัฐประหาร เมื่อวันที่ 19 กันยายน พุทธศักราช 2549 ได้สิ้นสภาพไปพร้อมกับศาลรัฐธรรมนูญ ตามประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ 3 ลงวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2549 และได้บัญญัติให้ตั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญขึ้นมาคณะหนึ่งตามมาตรา 35 กำหนดให้มี รูปแบบโครงสร้าง ขอบเขตอำนาจหน้าที่ กระบวนการใช้อำนาจและผลผูกพันขององค์กรศาลรัฐธรรมนูญ ดังต่อไปนี้

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ถูกยกเลิกไปภายหลังการทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พุทธศักราช 2557 แต่คณะรัฐประหารได้กำหนดให้การควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ยังคงเป็นอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่มีอยู่ก่อนแล้วตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550

(1) โครงสร้างและองค์ประกอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

องค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 ยังคงเป็นระบบรวมศูนย์อำนาจรูปแบบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มีที่มาหรือกระบวนการเข้าสู่อำนาจ องค์ประกอบของโครงสร้าง ดังต่อไปนี้

(1.1) ที่มาหรือกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่ง

ที่มาหรือกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 มีที่มาจาก 2 ทาง คือ

(1.1.1) ตุลาการรัฐธรรมนูญมาโดยการดำรงตำแหน่ง

- ประธานศาลฎีกา
- ประธานศาลปกครองสูงสุด

(1.1.2) ตุลาการรัฐธรรมนูญมาโดยการแต่งตั้ง

- แต่งตั้งจากผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา โดยได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาด้วยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน 5 คน
- แต่งตั้งจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด โดยได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ของศาลปกครองสูงสุดด้วยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน 2 คน

(1.2) องค์ประกอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 มีทั้งหมด 9 คน โดยมาจากศาลยุติธรรม 6 คน และมาจากศาลปกครอง 3 คน ให้ประธานศาลฎีกาเป็นประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และประธานศาลปกครองสูงสุด เป็นรองประธานฯ

ในด้านคุณสมบัติของตุลาการที่มาจากแต่งตั้ง กำหนดแต่เพียงว่าเป็นผู้พิพากษาในศาลฎีกาหรือเป็นตุลาการในศาลปกครองสูงสุดเท่านั้น

องค์ประกอบคณะตุลาการตามรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 ทั้งจากการดำรงตำแหน่งและจากการแต่งตั้งจึงมาจากองค์กรศาลทั้งหมด ทั้งนี้ด้วยเหตุผลเนื่องจากความไม่ไว้วางใจในองค์กรศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 ก่อนทำรัฐประหารซึ่งมีปัญหาว่าการเมืองเข้าไปแทรกแซงการใช้อำนาจขององค์กรดังกล่าว การกำหนดให้คณะตุลาการมาจากผู้พิพากษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรศาล เพราะเชื่อมั่นในภาพลักษณ์ของความเป็นกลางและมีอิสระในการวินิจฉัยบรรดคดีต่าง ๆ ด้วยความเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย

รัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดวาระการดำรงตำแหน่งหรือการพ้นตำแหน่งไว้ เพราะเป็นรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวที่มีผลใช้บังคับในระยะสั้น ๆ และมักจะพ้นตำแหน่งไปเมื่อมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวรฉบับต่อมา และคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ที่มาจากการแต่งตั้ง

ของศาลฎีกาและศาลปกครองสูงสุด ทั้งจำนวนและกระบวนการเข้าสู่อำนาจมิได้แตกต่างจากจำนวนและกระบวนการเข้าสู่อำนาจของตุลาการรัฐธรรมนูญที่มาจากการแต่งตั้ง ตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 (มาตรา 225) แต่ประการใด

(2) อำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 มีได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไว้อย่างชัดเจน เพียงแต่มาตรา 35 บัญญัติไว้ว่า “บรรดาการใดที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ หรือเมื่อมีปัญหาว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ให้เป็นอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ...” ซึ่งสำนักกำกับและตรวจสอบ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (2550, หน้า 46) ได้แบ่งแยกอำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้เป็น 3 ประการ คือ

(2.1) อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาเรื่องค้างซึ่งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญสามารถใช้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2540 ที่ถูกยกเลิกแล้วในการพิจารณาวินิจฉัย

(2.2) อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาว่ากฎหมายใดขัดรัฐธรรมนูญ

(2.3) อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ จำนวนสามฉบับ คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. 2542

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มีอำนาจหน้าที่พิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญว่า กฎหมายใดขัดรัฐธรรมนูญ และบรรดาอรรถคดีต่าง ๆ ที่มีอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญก่อนวันทำรัฐประหารให้โอนมาอยู่ในในอำนาจพิจารณาคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญทั้งหมด โดยให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ทำหน้าที่ทางธุรการ

ในกระบวนการใช้อำนาจและผลผูกพันคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ให้เป็นไปตามที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ในในการพิจารณาพิพากษา วิธีพิจารณา และการทำคำวินิจฉัย โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

1.2.2 การควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายรูปแบบศาลรัฐธรรมนูญ

องค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของราชอาณาจักรไทย นับแต่ พ.ศ. 2489 เป็นต้นมา รัฐธรรมนูญแต่ละฉบับต่างกำหนดให้องค์กรดังกล่าวมีสถานะเป็นคณะตุลาการรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ในการตรวจสอบว่าบทบัญญัติของกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีลักษณะคล้ายเป็นองค์กรทางการเมืองมากกว่าเป็นองค์กรตุลาการ

จึงมีปัญหาว่าในการทำหน้าที่ อาจถูกรวบงำหรือถูกแทรกแซงจากองค์กรหรือกลุ่มผลประโยชน์ หรือจากอำนาจทางการเมืองได้ง่าย

ภายหลังรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ได้ยกเลิกไป รัฐธรรมนูญฉบับต่อมา คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้เปลี่ยนรูปแบบขององค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายจากรูปแบบคณะตุลาการมาเป็นรูปแบบศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีโครงสร้างรูปแบบเป็นองค์กรตุลาการ หมายความว่า รัฐธรรมนูญได้ตระหนักที่จะใช้กฎเกณฑ์ในทางกฎหมาย และให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อพิพาทในทางรัฐธรรมนูญ ดังนั้น บุคคลที่จะเข้ามาทำหน้าที่ จึงต้องเป็นบุคคลที่มีองค์ความรู้ ความสามารถในการระบวนพิจารณา ซึ่งเป็นรูปแบบขององค์กรศาล และต้องมีองค์คณะที่ประกอบไปด้วยตุลาการที่มีประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญในหลักของนิติศาสตร์โดยเฉพาะในทางกฎหมายมหาชน และหลักรัฐศาสตร์ที่มีความเชี่ยวชาญในการบริหารบ้านเมือง หรือปรัชญาในสาขาอื่น ๆ ของสังคม และประเด็นสำคัญต้องเป็นบุคคลที่ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางกายภาพหรือความคิดของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการหรือฝ่ายใด ๆ จนปราศจากความเป็นอิสระในการพิจารณา

องค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในระบบรวมศูนย์อำนาจ รูปแบบองค์กรศาลรัฐธรรมนูญ ของประเทศไทย ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับต่อมาอีก 2 ฉบับ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นฉบับที่มีผลใช้บังคับในปัจจุบัน โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญฉบับ พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 ของราชอาณาจักรไทย เกิดขึ้นโดยคณะจัดทำรัฐธรรมนูญที่เรียกว่า “สภาร่างรัฐธรรมนูญ” (Constitution Assembly) ด้วยเจตนารมณ์ในการที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เพื่อให้การเมืองการปกครองมีเสถียรภาพและให้ฝ่ายบริหารมีประสิทธิภาพในการบริหารบ้านเมืองอย่างโปร่งใส ในประเด็นการตรวจสอบอำนาจและการใช้อำนาจรัฐในบริบทของการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย รัฐธรรมนูญได้สร้างระบบการตรวจสอบโดยกำหนดให้มีองค์กรควบคุมฯ ให้มีสถานะเป็นศาล ที่เรียกว่า ศาลรัฐธรรมนูญ มีกระบวนการพิจารณาค้ายศาล แต่มิได้เป็นศาลในลักษณะศาลยุติธรรม ทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และอำนาจหน้าที่ในด้านอื่น ๆ โดยสภาร่างรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์กรจัดทำรัฐธรรมนูญประกอบไปด้วยสมาชิกที่มาจากการเลือกของประชาชนทางอ้อมจังหวัดละหนึ่งคนรวม 76 จังหวัด และตัวแทนนักวิชาการที่ได้รับการเสนอชื่อโดย

สถาบันการศึกษาต่าง ๆ จำนวน 23 คน รวมเป็นสมาชิกทั้งสิ้น 99 คน ทำหน้าที่จัดทำร่างรัฐธรรมนูญ ทั้งฉบับเสนอต่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบและประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ต่อไป (คณิน บุญสุวรรณ, 2548, หน้า 922) ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดรูปแบบขององค์กร ขอบเขตแห่งอำนาจ กระบวนการใช้อำนาจ และผลผูกพันขององค์กร ศาลรัฐธรรมนูญ ดังต่อไปนี้

(1) รูปแบบขององค์กรศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดรูปแบบขององค์กรศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีที่มาหรือกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่ง และองค์ประกอบของโครงสร้าง ดังนี้

(1.1) ที่มาหรือการเข้าสู่ตำแหน่ง

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีที่มาจากแต่งตั้งและการสรรหา ดังนี้

(1.1.1) มาจากการแต่งตั้ง

ตุลาการมาจากการแต่งตั้งจำนวน 7 คน โดยได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ ด้วยวิธีการลงคะแนนลับ ตามมาตรา 255 (1) (2) ซึ่งประกอบด้วย

- ผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน 5 คน ตามมาตรา 255 (1)

- ตุลาการศาลปกครองสูงสุดซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน 2 คน ตามมาตรา 255 (2)

(1.1.2) มาจากการสรรหา

มาจากการสรรหาของคณะกรรมการสรรหา โดยเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน ตามมาตรา 255 (3) (4) ดังนี้

- ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันนิติศาสตร์ซึ่งได้รับเลือกตามมาตรา 257 จำนวน 5 คน

- ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันรัฐศาสตร์ ซึ่งได้รับเลือกตามมาตรา 257 จำนวน 3 คน

สภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้วางแนวทางในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้อยู่ในรูปแบบขององค์กรศาลเรียกว่า “ศาลรัฐธรรมนูญ” มีการกำหนด ที่มาหรือการเข้าสู่อำนาจของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ให้มาจากผู้ดำรงตำแหน่งประจำเหมือนในอดีต เช่น มาจากประธานวุฒิสภา ประธานรัฐสภา หรือประธานศาลฎีกา ทั้งนี้เพื่อต้องการ

แก้ไขมิให้เกิดการกระทำอันเป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ (Conflict of Interests) ในเรื่องของตำแหน่งหน้าที่ทั้งเป็นการป้องกันมิให้อำนาจทางการเมืองเข้าแทรกแซงเพื่อเป็นประกันความเป็นอิสระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาคดี โดยกำหนดกระบวนการเข้าสู่อำนาจหรือที่มาทั้งจากการแต่งตั้งและสรรหาจากผู้ทรงคุณวุฒิรวมจำนวน 15 คน

ตุลาการรัฐธรรมนูญรัฐธรรมนูญที่มาจากการแต่งตั้งยังคงมีที่มาจากองค์กรศาล เพราะยังคงต้องการตุลาการที่มีประสบการณ์หรือความเชี่ยวชาญของกระบวนการพิจารณาคดีในลักษณะศาล มาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีในทางรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นการเขียนคำวินิจฉัยหรือการทำคำพิพากษาหรือการใช้ดุลพินิจในการปรับข้อเท็จจริงให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่เกิดจากการตีความเช่นเดียวกับการวินิจฉัยคดีขององค์กรตุลาการในกระบวนการยุติธรรมทั่วไป

ผู้ทรงคุณวุฒิ สาขานิติศาสตร์ ต้องได้รับปริญญาในสาขานิติศาสตร์ในระดับการศึกษาใดระดับการศึกษาหนึ่ง ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ต้องได้รับปริญญาในสาขารัฐศาสตร์ ในระดับการศึกษาใดระดับการศึกษาหนึ่งเช่นกัน แต่ไม่รวมถึงปริญญาทางรัฐประศาสนศาสตร์ การกำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิในสาขานิติศาสตร์เพราะต้องการให้องค์ประกอบของตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้ที่มีความรู้ในด้านกฎหมายโดยแท้ และมีความเชี่ยวชาญในนิติวิธีหรือวิธีการใช้กฎหมายเพื่อนำไปปรับใช้แก่คดี ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิในด้านรัฐศาสตร์ก็เพื่อต้องการตุลาการที่รอบรู้ในด้านการเมืองการปกครองเพื่อนำกฎหมายมาปรับใช้กับภาวะต่าง ๆ ทางสังคม อนึ่ง ปริญญาในสาขานิติศาสตร์และสาขารัฐศาสตร์ ให้รวมถึงปริญญาที่ได้รับจากต่างประเทศตามที่ทบวงมหาวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนรับรอง แต่ไม่รวมถึงปริญญาเกิตติมศักดิ์และตำแหน่งศาสตราจารย์ ตามมาตรา 256 (3) ของรัฐธรรมนูญ เพราะตำแหน่งศาสตราจารย์ในมาตรานี้ให้หมายถึงเฉพาะ ตำแหน่งศาสตราจารย์ ที่ได้รับการแต่งตั้งตามตำแหน่งทางวิชาการตามที่กฎหมายบัญญัติเท่านั้น

(1.2) คณะกรรมการสรรหา (Selection Committee)

คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 257 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีจำนวน 13 คน ประกอบด้วย

- ประธานศาลฎีกา
- คณบดีคณะนิติศาสตร์ หรือเทียบเท่าของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
ทุกแห่งซึ่งเลือกกันเองให้เหลือ 4 คน
- คณบดีคณะรัฐศาสตร์ หรือเทียบเท่าของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
ทุกแห่งซึ่งเลือกกันเองให้เหลือ 4 คน

- ผู้แทนพรรคการเมืองทุกพรรคที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคละหนึ่งคนซึ่งเลือกกันเองให้เหลือ 4 คน

กรรมการสรรหาส่วนใหญ่มาจากสายวิชาการ ด้วยประสงค์ให้คณะกรรมการรัฐธรรมนูญมีกระบวนการสรรหาผ่านการกลั่นกรองจากนักวิชาการที่ต้องการตุลาการรัฐธรรมนูญที่มีองค์ความรู้ในหลักนิติศาสตร์และหลักรัฐศาสตร์ โดยกำหนดให้คณะกรรมการสรรหาส่วนนี้มีจำนวนมากถึง 8 คน ส่วนในสายการเมืองที่เป็นคณะกรรมการสรรหา ด้วยต้องการให้ที่มาของศาลรัฐธรรมนูญมีส่วนเชื่อมโยงกับอำนาจของประชาชน จึงกำหนดให้ผู้แทนพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่มีผู้แทนในสภาผู้แทนราษฎรเลือกกันเองให้เหลือ 4 คน ส่วนในสายของอำนาจตุลาการนั้น ตุลาการรัฐธรรมนูญมาจากการแต่งตั้งขององค์กรตุลาการแล้วถึง 7 คน ในส่วนของคณะกรรมการสรรหา จึงให้มีเพียงประธานศาลฎีกาเป็นคณะกรรมการสรรหาเพียงตำแหน่งเดียว

กรรมการสรรหาแต่ละคนสามารถเสนอชื่อผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสองสาขาได้ไม่จำกัดจำนวน แต่คณะกรรมการสรรหา จะจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา 255 (3) จำนวนสิบคน และผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา 255 (4) จำนวนหกคน เสนอต่อประธานวุฒิสภาโดยต้องเสนอพร้อมความยินยอมของผู้ได้รับการเสนอชื่อนั้น ทั้งนี้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มิเหตุทำให้ต้องมีการเลือกบุคคลให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว มติในการเสนอชื่อดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

(2) โครงสร้างตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

โครงสร้างของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย องค์ประกอบ วาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นตำแหน่ง และ คุณสมบัติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มีดังนี้

(2.1) องค์ประกอบ

องค์ประกอบของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คือ จำนวนของตุลาการในองค์กรศาลรัฐธรรมนูญที่รัฐธรรมนูญแต่ละฉบับจะกำหนดไว้ในบางครั้งเท่ากัน แต่ในบางครั้งก็แตกต่างกันตามแต่ละร่างรัฐธรรมนูญที่เห็นความจำเป็นและเหมาะสมในแต่ละยุคสมัย องค์ประกอบของตุลาการรัฐธรรมนูญ มีความสำคัญสำหรับโครงสร้างขององค์กร เพราะนอกจากจะทำให้ทราบว่าตุลาการรัฐธรรมนูญมีจำนวนเท่าไร ยังเป็นตัวชี้วัดในเบื้องต้นถึงความรู้ความเชี่ยวชาญของตุลาการด้วย เพราะองค์ประกอบจะเป็นส่วนหนึ่งที่บ่งบอกให้ทราบว่าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมาจากไหน เช่นมาโดยตำแหน่งหรือมาโดยการแต่งตั้ง เป็นต้น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญคนหนึ่งซึ่งที่ประชุมเลือกกันเอง และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีกสิบสี่คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา (มาตรา 255)

สภาร่างรัฐธรรมนูญ ได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญ มีองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมโดยกำหนดให้มีแต่ตุลาการที่มาจากแต่งตั้งเท่านั้น โดยตัดตุลาการที่มาจากดำรงตำแหน่งออกไปทั้งหมด เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการทับซ้อนในกระบวนการใช้อำนาจ ส่วนประธานตุลาการรัฐธรรมนูญให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้เลือกกันเองคนหนึ่งให้เป็นประธาน เพื่อให้เป็นที่ยอมรับกันเองในองค์คณะตุลาการรัฐธรรมนูญด้วยกัน

(2.2) วาระการดำรงตำแหน่ง

วาระการดำรงตำแหน่ง ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เป็นการกำหนดระยะเวลาการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญไว้ วาระการดำรงตำแหน่งเป็นหลักประกันความมีอิสระของศาลรัฐธรรมนูญประการหนึ่ง ในกรณีที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีวาระการดำรงตำแหน่งเพียงวาระเดียวจะทำให้ตุลาการรัฐธรรมนูญไม่ต้องกังวลกับตำแหน่งอีกว่าจะมาดำรงตำแหน่งอีก การปฏิบัติหน้าที่จึงเป็นไปด้วยความเป็นธรรม เป็นกลางและเป็นอิสระปลอดจากการแทรกแซงหรือการครอบงำจากองค์กรหรือบุคคลใด

วาระการดำรงตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ทั้งที่มาจากแต่งตั้งของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาหรือการแต่งตั้งจากที่ประชุมใหญ่ของศาลปกครองสูงสุด รวมทั้งตุลาการที่มาจากสรรหาของคณะกรรมการสรรหา มีวาระการดำรงตำแหน่ง 9 ปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว

วาระการดำรงตำแหน่ง 9 ปี และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว ทำให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่มีความกังวลต่อการที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งใหม่ หรือไม่กังวลว่าจะถูกแทรกแซงหรือถูกครอบงำจากการใช้อำนาจโดยองค์กรในทางการเมืองต่าง ๆ และระยะเวลา 9 ปี ก็เป็นระยะเวลาที่นานกว่า การดำรงตำแหน่งของฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหาร ที่ส่วนใหญ่จะมีวาระเพียง 4 ปี ทำให้มีอิสระและมีความต่อเนื่องในการพิจารณาคดีต่าง ๆ

(2.3) การพ้นตำแหน่ง

การพ้นตำแหน่งของตุลาการรัฐธรรมนูญหมายถึงการสิ้นสุดหน้าที่ ซึ่ง เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ และเมื่อตุลาการพ้นตำแหน่งไปก็ต้องมีการคัดเลือกหรือสรรหาบุคคลใหม่มาดำรงตำแหน่งเพื่อทำหน้าที่แทนตุลาการที่พ้นตำแหน่งไป เป็นการหมุนเวียนให้มีตุลาการคนใหม่ที่มีแนวคิด ทักษะหรือวิธีการทำงานที่อาจจะแตกต่างกันไปมาร่วมปฏิบัติงาน เป็นการพัฒนาการทำงานขององค์กรวิธีหนึ่ง การพ้นจากตำแหน่งนอกจากเป็นไปตามวาระแล้ว ประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่ง ตามมาตรา 260 เมื่อ

- ตาย
- มีอายุครบเจ็ดสิบปีบริบูรณ์
- ลาออก
- ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 256
- กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืน มาตรา 258
- วุฒิสภามีมติตามมาตรา 307 ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง
- ต้องคำพิพากษาให้จำคุก

การพ้นตำแหน่งให้เป็นไปตามวาระหรือตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 260 หรือในกรณีที่มีอายุครบ 70 ปีบริบูรณ์ ทั้งนี้เพื่อให้ตุลาการรัฐธรรมนูญมีความสมบูรณ์หรือมีความแข็งแรงทางกายภาพที่จะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสม่ำเสมอโดยไม่ติดขัดเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพเพราะความสูงวัย

นอกจากนั้นการพ้นตำแหน่งของตุลาการรัฐธรรมนูญ เพราะขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 256 ซึ่งกำหนดไว้เป็นลักษณะเฉพาะของตุลาการทั้งคุณสมบัติก่อนมาดำรงตำแหน่งและมีลักษณะต้องห้ามภายหลังดำรงตำแหน่งแล้ว โดยเฉพาะการไปดำรงตำแหน่งใน ทางการเมืองอื่นภายหลังดำรงตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญแล้วย่อมจะเกิดปัญหาของการขัดกันแห่งผลประโยชน์ได้ อย่างไรก็ตาม ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอาจถูกวุฒิสภามีมติถอดถอนออกจากตำแหน่งได้ หากประพฤติทุจริตต่อหน้าที่โดยผ่านการกลั่นกรองของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

(2.4) คุณสมบัติ

คุณสมบัติของตุลาการ คือคุณลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลที่จะมาทำหน้าที่เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ การกำหนดคุณสมบัติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไว้ เพื่อต้องการให้ได้ตุลาการที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมทั้งองค์ความรู้และประสบการณ์เพื่อนำมาประกอบใช้ในกระบวนการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดคุณสมบัติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในส่วนของผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา 255 (3) และ (4) ว่าต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ตามมาตรา 256 ดังนี้

- มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบห้าปีบริบูรณ์
- เคยเป็นรัฐมนตรี กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือกรรมการ

ตรวจเงินแผ่นดิน หรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุด อธิบดีหรือเทียบเท่า หรือดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์

- ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 106 หรือมาตรา 109 (1) (2) (4) (5) (6) (7) (13) หรือ (14)

- ไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น

- ไม่เป็นหรือเคยเป็นสมาชิก หรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นของพรรคการเมือง ในระยะสามปีก่อนดำรงตำแหน่ง

- ไม่เป็นกรรมการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตุลาการศาลปกครอง กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

ตุลาการที่มาจากการแต่งตั้งนี้ ส่วนหนึ่งจำนวน 7 คน มาจากองค์กรศาล เพื่อประสงค์ต้องการให้องค์กรศาลรัฐธรรมนูญมีคณะตุลาการส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการวินิจฉัยคดีในลักษณะศาล และอีกส่วนหนึ่ง จำนวน 8 คนที่ผู้ร่างรัฐธรรมนูญประสงค์ให้มาจากนักการเมืองหรือการปกครองโดยกำหนดคุณสมบัติว่า ต้องเคยบริหารบ้านเมืองโดยดำรงตำแหน่งในระดับรัฐมนตรีมาก่อน หรือเคยเป็นคณะกรรมการในองค์กรรัฐธรรมนูญต่าง ๆ หรือเคยเป็นข้าราชการประจำที่มีอำนาจในทางปกครองในระดับสูง หรือเป็นนักวิชาการที่มีองค์ความรู้ในระดับศาสตราจารย์ และไม่มีลักษณะต้องห้ามที่จะมาเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(3) อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญโดยมีขอบเขตแห่งอำนาจ คืออาณาเขตหรือข้อจำกัดในการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญเองว่า มีขอบเขตแห่งอำนาจประการใด และการใช้อำนาจได้มากน้อยเพียงใด ขอบเขตแห่งอำนาจเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับทุกอำนาจ เพราะหากกระทำการใดนอกเขตอำนาจของตนอาจมีผลไปกระทบกับอำนาจของบุคคลอื่นหรือองค์กรอื่นซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหา โดยเฉพาะการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญต้องมีขอบเขตจำกัดและการใช้อำนาจต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น ซึ่ง ศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดขอบเขตแห่งอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญเพิ่มขึ้นจากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในอดีตที่ผ่านมาหลายประการ แต่อำนาจหน้าที่หลักยังคงเป็นการทำหน้าที่ในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย มิให้บทบัญญัติของกฎหมายที่ตราโดยฝ่ายนิติบัญญัติขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ที่สำคัญ ดังนี้

(3.1) ควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

การควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย โดยศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มี 2 ประการ คือ

(3.1.1) ควบคุมกฎหมายก่อนประกาศใช้บังคับมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

การควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ก่อนกฎหมายจะประกาศใช้บังคับเป็นการควบคุมตรวจสอบร่างกฎหมายที่ผ่านความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้ว หากมีบุคคลเห็นว่า มีข้อขัดหรือแย้งรัฐธรรมนูญ ให้ส่งร่างกฎหมายนั้นให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ก่อนนำไปประกาศใช้บังคับ มิในกรณี ดังนี้

- พิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามมาตรา 262 เกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบ ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำขึ้นทูลเกล้าเพื่อให้พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย ตามมาตรา 93 หรือตามที่รัฐสภายืนยันตามมาตรา 94

- วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่มีการขบแย้งไว้ว่า มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับร่างที่ต้องขบแย้งไว้ตามมาตรา 177

- วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างงบประมาณรายจ่ายประจำปี ในการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร หรือของคณะกรรมการการเสนอ การแปรญัตติหรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการมีส่วนร่วมไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่ายตามมาตรา 180

- วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภาและร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภาตามมาตรา 263

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของกฎหมายก่อนประกาศใช้อีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่เคยมีปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 แต่ได้หายไป ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 การควบคุมตรวจสอบร่างของกฎหมาย เป็นการควบคุมบรรทัดฐานนามธรรม ก่อนประกาศใช้ หมายความว่าถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยและเห็นว่ากฎหมายนั้น ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ ก็ย่อมมีผลทำให้ไม่อาจประกาศกฎหมายฉบับนั้น ให้มีผลบังคับกับบุคคลเป็นการทั่วไปได้อีก ถือเป็นเหมือนหนึ่งว่า ไม่เคยมีการตรากฎหมายฉบับนั้นขึ้นมาใช้บังคับเลย ในทางตรงกัน

ข้าม หากศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า ร่างกฎหมาย ฉบับนั้น ไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ กฎหมายย่อมจะต้องถูกประกาศ ใช้บังคับต่อไป ซึ่งแม้ว่าในภายหลังจะมีปัญหาว่ากฎหมายฉบับนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญก็ไม่อาจ ให้ศาลรัฐธรรมนูญกลับมาวินิจฉัยร่างกฎหมายนั้นได้อีก และกฎหมายก็ยังคงมีผลบังคับใช้ต่อไปจนกว่าจะถูกยกเลิกโดยกระบวนการตามปกติ หรือมีคำขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญในลักษณะรูปธรรมซึ่งเป็นการควบคุมกฎหมายที่มีผลใช้บังคับในภายหลังประกาศใช้แล้วเท่านั้น

การควบคุมความชอบของร่างกฎหมายก่อนประกาศใช้ ด้วยวัตถุประสงค์ว่ามีให้มีกฎหมายที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญมีผลใช้บังคับในระบบกฎหมายและเกิดความเสียหายกับบุคคลโดยทั่วไป เป็นการตรวจสอบในลักษณะป้องกันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตรวจสอบได้ทั้งในเนื้อหาและรูปแบบในการตรากฎหมาย แต่เป็นการควบคุมตรวจสอบในลักษณะแบบไม่บังคับ กล่าวคือ เป็นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติโดยสมาชิกรัฐสภา หรือฝ่ายบริหารโดยนายกรัฐมนตรีที่หากเห็นว่า ร่างกฎหมายนั้น ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ อาจส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้

(3.1.2) ควบคุมกฎหมายภายหลังได้ประกาศใช้บังคับแล้วมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

การควบคุมกฎหมายภายหลังได้ประกาศใช้บังคับแล้วมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ คือ กระบวนการทางกฎหมายในการควบคุมตามหลักการบังคับหลังเป็นการควบคุมแบบแก้ไข มีอยู่ในทั้งสองระบบของการควบคุมทั้งในระบบที่มีการกระจายอำนาจหรือระบบไม่รวมศูนย์และระบบที่มีการรวมอำนาจหรือระบบรวมศูนย์ เป็นกรณีที่กฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว และมีคดีเกิดขึ้นในศาลไม่ว่าจะเกิดขึ้นในศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร หรือศาลอื่นและไม่ว่าคดีดังกล่าวจะอยู่ระหว่างการพิจารณาในชั้นศาลใดโดยที่คดียังไม่ถึงที่สุด การควบคุมกฎหมายภายหลังได้ประกาศใช้บังคับแล้วมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีหลายประการด้วยกัน คือ

- วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือการกระทำใดของบุคคลใด ตามมาตรา 197 (1) ในปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเสนอเรื่องพร้อมความเห็นว่ามีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 198

ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เพิ่งปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นครั้งแรก โดยมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญเกี่ยวกับการพิจารณาและสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนในกรณี รัฐ หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐ ไม่ปฏิบัติ

ตามกฎหมายหรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมายหรือในการปฏิบัติหรือละเลย ไม่ปฏิบัติหน้าที่ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียนหรือ ประชาชน โดยไม่เป็นธรรมไม่ว่าการ นั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ก็ตาม และการกระทำหรือไม่กระทำของรัฐ หน่วยงานรัฐ หรือเจ้าหน้าที่รัฐ ดังกล่าวนั้นมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาต้องเสนอเรื่องพร้อมความเห็นไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติให้มี องค์กรเช่นนี้ ด้วยเหตุผลว่าประสงคฺจะให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากความไม่ชอบด้วย รัฐธรรมนูญของกฎหมายมีช่องทางในการร้องทุกข์ในทางรัฐธรรมนูญอีกช่องทางหนึ่ง

- วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของพระราชกำหนดของ คณะรัฐมนตรีตามมาตรา 219 ที่สมาชิกรัฐสภาเสนอเรื่องให้วินิจฉัยว่าเป็นไปตามมาตรา 218 วรรคหนึ่ง หรือไม่

การควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย เป็นการควบคุม การตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติไม่ให้ขัดหรือแย้งต่อบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แต่ในกรณีที่เป็นพระราชกำหนดที่เป็นกฎหมายของฝ่ายบริหารที่ออกใช้บังคับเพราะมีความจำเป็นเร่งด่วน ที่ต้องมีกฎหมายเพื่อป้องกันภัยพิบัติหรือเพื่อรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของประเทศชาติ จึงมีการตรา กฎหมายของฝ่ายรัฐบาลใช้บังคับ แต่ด้วยความสำคัญว่า กฎหมายจะมีผลบังคับต่อบุคคลเป็นการทั่วไป ดังนั้นเพื่อให้กฎหมายที่ฝ่ายบริหารตราขึ้นใช้บังคับ ไม่ให้ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนและให้ เป็นไปตามขั้นตอนและกระบวนการตรา โดยกฎหมายหรือพระราชกำหนดดังกล่าวต้องได้รับความ เห็นชอบจากสภานิติบัญญัติอีกครั้งหนึ่งเมื่อความจำเป็นเร่งด่วนอันมีอาชงหลีกเลี่ยงได้นั้นผ่านพ้น ไปถ้รัฐสภาไม่อนุมัติกฎหมายนั้นก็ตกไป แต่หากสภาอนุมัติสมาชิกรัฐสภาอาจส่งเรื่องให้ศาล รัฐธรรมนูญตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายก่อนที่กฎหมายประกาศใช้บังคับ อีกครั้งหนึ่งก็ได้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ให้ศาล รัฐธรรมนูญ มีอำนาจในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายทั้งการควบคุมก่อน กฎหมายมีผลใช้บังคับและภายหลังที่กฎหมายประกาศใช้บังคับไปแล้ว ในส่วนของการควบคุม กฎหมายที่ประกาศใช้บังคับไปแล้วนี้ นอกจากกฎหมายที่อยู่ในระดับพระราชบัญญัติแล้ว ยังให้มี อำนาจตรวจสอบพระราชกำหนดหรือกฎหมายที่ตราโดยฝ่ายบริหารได้ด้วย แต่การควบคุมการตรา พระราชกำหนดนี้ไม่ได้ควบคุมว่าพระราชกำหนดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญอย่างไร แต่เป็นการ ตรวจสอบว่า การตราพระราชกำหนดของฝ่ายบริหารเป็นไปตามมาตรา 218 วรรคหนึ่งหรือไม่ กล่าวคือ เป็นไปเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ

ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดใดไม่เป็นไปตามมาตรา 218 วรรคหนึ่ง ให้พระราชกำหนดนั้นไม่มีผลบังคับมาแต่ต้น และต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด

- วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับคดีว่าต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 6 และยังไม่มีการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 264

อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัตินี้ เป็นการควบคุมกฎหมายที่มีผลใช้บังคับไปแล้ว ว่ามีความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือไม่ เป็นกรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้นในศาล โดยการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดบังคับแก่คดี ถ้าศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 6 คือ บทบัญญัติของกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะเป็นผลให้บทบัญญัติของกฎหมายนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้ และยังไม่มีการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้นไว้อย่างไร ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว และส่งความเห็นเช่นนั้น ตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย เป็นการแก้ไขความไม่สมบูรณ์ของกฎหมายในภายหลัง แต่ไม่ได้หมายความว่าศาลรัฐธรรมนูญจะรับทุกเรื่องไว้พิจารณา ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าคำโต้แย้งของคู่ความในคดีไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับเรื่องดังกล่าวไว้พิจารณาก็ได้

- วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการใช้อำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติของกฎหมาย ว่าต้องด้วยมาตรา 6 ของบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่

- วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ เช่น การพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของระเบียบอันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ก่อนประกาศในราชกิจจานุเบกษา

บทเฉพาะกาล เป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติให้ใช้เฉพาะในช่วงเวลาหนึ่งหรือกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกิดขึ้นก่อนวันใช้บังคับกฎหมายนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้มีศาลรัฐธรรมนูญขึ้นเป็นครั้งแรก ดังนั้น ในวาระเริ่มแรกระหว่างที่ดำเนินการก่อตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้นมานั้น บทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญนี้จึงกำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมครั้งสุดท้ายโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม

(ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2539 เป็นศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญนี้ จนกว่าจะมีศาลรัฐธรรมนูญตามวรรคสอง ในวาระเริ่มแรกให้ดำเนินการเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 255 และมาตรา 257 ภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

ในขณะเดียวกัน องค์กรตามรัฐธรรมนูญ คือองค์กรป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ก็เป็นองค์กรหนึ่งที่มีปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญนี้เช่นกัน ดังนั้น เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญนี้ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการกำหนดระเบียบอันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติตามรัฐธรรมนูญนี้ ระเบียบดังกล่าวให้ส่งศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญก่อนประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้ใช้บังคับได้จนกว่ากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตจะมีผลใช้บังคับ

(3.2) ควบคุมความชอบในการกระทำทางการเมือง

ศาลรัฐธรรมนูญนอกจากจะมีอำนาจในการควบคุมบทบัญญัติของกฎหมายว่าต้องชอบด้วยรัฐธรรมนูญแล้ว ยังมีเขตอำนาจในการคุมการกระทำทางการเมืองของบุคคลหรือขององค์กรมิให้ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ ดังต่อไปนี้

(3.2.1) วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของสมาชิกภาพ คุณสมบัติ หรือการดำรงตำแหน่งในลักษณะดังต่อไปนี้

- สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามมาตรา 118 (3) (4) (5) (6) (7) (8) (9) (10) (11) หรือ (12)
- สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภา ตามมาตรา 133 (3) (4) (5) (6) (7) (8) (9) หรือ (10)
- สมาชิกภาพของความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลง ตามมาตรา 216 (2) (3) (4) หรือ (6)
- วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 142 ของกรรมการการเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งว่าขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้าม ตามมาตรา 137 หรือกระทำกรอันต้องห้ามตามมาตรา 139

(3.2.2) วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 266 กรณีที่มีปัญหาโต้แย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ

(3.2.3) วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 295 ว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบตามที่

กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือจูงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ

(3.2.4) วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองหลักประชาธิปไตยภายในพรรคการเมืองและการปกป้องคุ้มครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(3.2.5) วินิจฉัยมติหรือข้อบังคับของพรรคการเมืองขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้น หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามมาตรา 47

(3.2.6) วินิจฉัย อุทธรณ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา 118 (8) ที่ร้องขอให้วินิจฉัย เพราะเหตุว่าพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกนั้น มีมติให้ตนพ้นจากการเป็นสมาชิกภาพของพรรคการเมือง และมตินั้นมีลักษณะตามมาตรา 47 พรรคสาม

(3.2.7) วินิจฉัยกรณีบุคคลหรือพรรคการเมืองใด กระทำการโดยใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่ง อำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทาง ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 63

(3.2.8) อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541

- พิจารณาวินิจฉัยคำสั่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ตามมาตรา 17 ในกรณีนายทะเบียนไม่รับจดทะเบียนพรรคการเมือง

- พิจารณาวินิจฉัยคำสั่งการสิ้นสุดลงของสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรณีที่พรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นสังกัดมีมติให้ออกตามข้อบังคับพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 22

- พิจารณาวินิจฉัยคำสั่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ตามมาตรา 33 ประกอบมาตรา 14 และมาตรา 17 ในกรณีนายทะเบียนพรรคการเมืองไม่รับจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงนโยบายพรรคการเมือง ข้อบังคับพรรคการเมือง หรือรายการที่ต้องจดทะเบียนพรรคการเมือง

- พิจารณาวินิจฉัยคำสั่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ตามมาตรา 27 ในกรณีสั่งให้พรรคการเมืองระงับหรือจัดการแก้ไข การกระทำอันอาจเป็นภัยต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือให้หัวหน้าพรรคการเมืองหรือ กรรมการ บริหารพรรคการเมืองทั้งคณะหรือบางคนออกจากตำแหน่ง

- พิจารณาวินิจฉัยว่ามติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตน เป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดแย้งกับหลักพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุขตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 28

- พิจารณาวินิจฉัยสั่งยุบพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญ ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65, 66, 67, 72 และมาตรา 73

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดให้ ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการควบคุมการกระทำทางการเมืองหลายประการ เพราะเหตุว่า การ กระทำทางการเมืองเป็นกระบวนการทำงานที่เกี่ยวกับรัฐ หรือแผ่นดิน เป็นงานที่เกี่ยวกับการบริหาร ประเทศ ดังนั้นเพื่อที่จะคุ้มครองประโยชน์ของประชาชน จึงต้องคุ้มครองระบบกฎหมายที่มีความ เป็นสูงสุด คือรัฐธรรมนูญ ซึ่งนอกจากจะควบคุมมิให้มีบทบัญญัติของกฎหมายใดขัดหรือแย้ง ต่อรัฐธรรมนูญแล้ว ยังต้องควบคุมบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สถานะขององค์กร หรือ ระเบียบปฏิบัติ หรือการกระทำขององค์กรทางการเมือง เช่น นักการเมือง พรรคการเมือง หรือ ข้อบังคับของพรรคการเมืองต่าง ๆ ต้องอยู่ในกระบวนการที่ต้องถูกตรวจสอบความชอบด้วย รัฐธรรมนูญของกฎหมายโดยศาลรัฐธรรมนูญ ตามเงื่อนไขตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย

(4) วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

กระบวนการใช้อำนาจหรือกฎเกณฑ์ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ตาม มาตรา 269 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติว่า

“วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ให้เป็นไปตามที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนด ซึ่งต้องกระทำโดยมติเอกฉันท์ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่ง อย่างน้อยต้องมีหลักประกัน ขึ้นพื้นฐานเรื่องการ พิจารณาคดีโดยเปิดเผย การให้โอกาสคู่กรณีแสดงความคิดเห็นของตนก่อนการ วินิจฉัยคดี การให้สิทธิคู่กรณี ขอตรวจดูเอกสารที่เกี่ยวข้องกับตน การเปิดโอกาสให้มีการคัดค้านตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญและการให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญด้วย”

การใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นการประกันความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญประการหนึ่ง โดยกระบวนการใช้อำนาจต้องเป็นไปตามหลักกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาเพราะเป็นกฎหมายที่กำหนดวิธีการตรวจสอบการตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติและยังเป็นกลไกในการถ่วงดุลและควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของบุคคลที่ทำหน้าที่ตุลาการรัฐธรรมนูญให้บิดเบือนการใช้อำนาจด้วย

การออกข้อกำหนดวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย มีความแตกต่างจากของต่างประเทศ เช่นของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่กฎเกณฑ์วิธีพิจารณาความของศาลรัฐธรรมนูญจะเป็นกฎหมายในระดับบัญญัติที่ตราโดยรัฐสภา ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีอาจออกข้อกำหนดของตนได้แต่ต้องอยู่ภายในกรอบของบัญญัติที่ให้อำนาจดังกล่าวไว้ และในเนื้อหาของวิธีพิจารณาจะแบ่งเป็นสองส่วนสำคัญ คือส่วนที่ใช้บังคับกับคดีรัฐธรรมนูญทั่วไป กับส่วนที่ใช้บังคับกับคดีที่เป็นการเฉพาะ นอกจากนี้องค์การควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในสาธารณรัฐฝรั่งเศสหรือในสหรัฐอเมริกาก็ได้มอบอำนาจในการออกข้อกำหนดวิธีพิจารณาในลักษณะเช่นนี้ให้กับองค์กรดังกล่าวแต่ประการใด

การกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญของไทย ออกข้อกำหนดวิธีพิจารณาขึ้นใช้บังคับได้เองจะมีปัญหาว่าในทางทฤษฎีว่า มีความชอบด้วยหลักประชาธิปไตย หรือหลักนิติรัฐอย่างไร และขัดกับหลักการแบ่งแยกอำนาจหรือไม่ และข้อกำหนดฯ ที่ตราโดยศาลรัฐธรรมนูญ จะมีสถานะในทางกฎหมายอย่างไร และขอบเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญมีมากน้อยเพียงใด เพราะการตรากฎหมายหรือกฎเกณฑ์เพื่อใช้บังคับกับประชาชนในสังคมจะเป็นอำนาจของรัฐสภาโดยตรง ส่วนปัญหาในทางปฏิบัตินั้น เนื่องจากข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2541 มีเพียง 32 มาตรา ยังไม่ครอบคลุมในส่วนที่เป็นสาระสำคัญในการดำเนินงานของศาลฯ ยังมีส่วนสำคัญที่ขาดหายไปอีกหลายประการ เช่น การไม่มีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนในการไม่พิจารณาคำร้องปัญหาในการกำหนดประเด็น ตลอดจนความผูกพันของตุลาการในการลงมติตามประเด็น การไม่กำหนดลำดับขั้นตอนการทำคำวินิจฉัย และการกำหนดวันที่คำวินิจฉัยมีผล เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การกำหนดวิธีพิจารณาความของศาลรัฐธรรมนูญต้องกระทำด้วยมติเอกฉันท์ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ตุลาการรัฐธรรมนูญทุกคนได้กำหนดวิธีพิจารณาที่มีความเหมาะสมกับประเภทของคดีที่มีการนำขึ้นสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญฯ ของราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาในรูปแบบของศาล ซึ่งบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และข้อกำหนดวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ได้กำหนดหลักการพิจารณาไว้ตามหลักทั่วไป โดยมีสาระสำคัญสรุป ได้ดังนี้

(4.1) ผู้มีสิทธิในการเริ่มคดี

ผู้มีสิทธิในการเริ่มคดี คือผู้ที่เริ่มต้นนำคดีมาสู่ศาล เพราะโดยปกติศาลไม่อาจเริ่มต้นคดีด้วยตนเองได้ ในการเริ่มคดีอาจจะเริ่มเป็นคำฟ้องในกรณีมีข้อพิพาทของสองฝ่ายขึ้นไป หรือการเริ่มคดีโดยเป็นคำร้องฝ่ายเดียวในประเด็นปัญหาที่จะขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยประเด็นปัญหาใดปัญหาหนึ่งได้ ซึ่งรัฐธรรมนูญ จะกำหนดผู้มีสิทธิในการเริ่มคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญ เป็นการเฉพาะไว้ในแต่ละคำร้อง โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้ผู้มีสิทธิเริ่มคดีได้ใน 2 กรณี คือ

(4.1.1) ผู้มีสิทธิเริ่มคดีก่อนกฎหมายมีผลใช้บังคับ

ผู้มีสิทธิเริ่มคดีก่อนกฎหมายมีผลใช้บังคับนั้น รัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช 2540 มาตรา 263 กำหนดว่า ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้วนำประกาศใช้บังคับตามกระบวนการนั้น

กรณีเป็นร่างพระราชบัญญัติ หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาเห็นว่า ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมีข้อความขัดหรือแย้งรัฐธรรมนูญนี้หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ให้เสนอความเห็นต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือประธานรัฐสภาแล้วแต่กรณี แล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความเห็นดังกล่าวส่งความเห็นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย

กรณีเป็นร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่ายี่สิบคน เห็นว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ให้เสนอความเห็นต่อประธาน สภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือประธานรัฐสภาแล้วแต่กรณีแล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความเห็นดังกล่าวส่งความเห็นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย และแจ้งให้นายกรัฐมนตรีทราบโดยไม่ชักช้า

ในต่างประเทศจะมีการกำหนดบุคคลผู้มีสิทธิเริ่มต้นแห่งคดีไว้โดยละเอียด กล่าวคือ ผู้มีสิทธิเริ่มคดีจะเป็นผู้ร้องในคดี ด้วยระบบดังกล่าวจะทำให้ไม่มีปัญหาในการพิจารณา ระหว่างผู้เริ่มคดีกับผู้ร้องคดี ดังระบบของราชอาณาจักรไทย ที่ไม่แยกสิทธิของผู้เริ่มคดีออกจากผู้ร้องในคดี และไม่กำหนดสิทธิหน้าที่ไว้ให้ชัดเจน เช่น รัฐธรรมนูญกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกัน จำนวนหนึ่งนำคดีมาสู่ศาลรัฐธรรมนูญ โดยการเสนอความเห็นต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือประธานรัฐสภาแล้วแต่กรณี

แล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความเห็นดังกล่าวส่งความเห็นนั้น ไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย ในกรณีนี้อาจเกิดปัญหาว่า ประธานฯ ที่ได้รับคำร้องแล้วจะต้องส่งเรื่องดังกล่าวให้กับศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่ และต้องส่งภายในกำหนดเวลาอย่างไร และประธานฯ สามารถตรวจสอบความถูกต้องของคำร้องได้มากน้อยเพียงใด ในระบบนี้จะแตกต่างจากของต่างประเทศ เช่นของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ที่ผู้มีสิทธิเริ่มคดีสามารถฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง

(4.1.2) ผู้มีสิทธิเริ่มคดีภายหลังกฎหมายมีผลใช้บังคับ

กระบวนการวิธีพิจารณาควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่มีผลประกาศใช้บังคับไปแล้ว เป็นการตรวจสอบในลักษณะรูปธรรมที่มีประเด็นปัญหาเกิดขึ้นในระหว่างพิจารณาของศาล ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 6 และยังไม่มีการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้นให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว และส่งความเห็นเช่นนั้น ตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย (มาตรา 264)

การร้องทุกข์ในทางรัฐธรรมนูญภายหลังที่กฎหมายมีผลประกาศใช้บังคับแล้ว เป็นการร้องทุกข์ว่ามีการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ซึ่งเป็นคดีที่มีการนำขึ้นสู่ศาลมากที่สุดบุคคลผู้ได้รับความเสียหาย ย่อมมีสิทธิที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลภายใต้เงื่อนไขที่ว่าการใช้สิทธิในการดำเนินคดีต่อองค์กรอื่น ๆ ที่กำหนดไว้ให้ถึงที่สุดเสียก่อน จึงจะนำคดีขึ้นสู่ศาลรัฐธรรมนูญได้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มิได้บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนที่จะนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไว้หรือที่เรียกว่า การฟ้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ เหมือนระบบการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งรัฐธรรมนูญโดยศาลรัฐธรรมนูญเช่นในบางประเทศ ด้วยเหตุผลว่า การที่มิได้รับรองสิทธิของประชาชนในการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญโดยตรง ก็เพื่อให้มีการกลั่นกรองคดีก่อนที่จะนำขึ้นสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ เพราะมีฉะนั้นแล้ว จะมีการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญจำนวนมาก ในขณะที่องค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเพียง 15 คน เจตนารมณ์ของผู้ร่างรัฐธรรมนูญจึงประสงค์ให้ศาลยุติธรรมเป็นผู้กลั่นกรองคดีที่จะสู่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ในเบื้องต้นก่อนว่ากฎหมายที่ใช้บังคับแก่คดีนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยศาลอาจเห็นเองหรือคู่ความจะหยิบยกขึ้นให้ศาลพิจารณาก็ได้ ในกรณีที่ศาลวินิจฉัยว่า กฎหมายที่เป็นประเด็นในคดีนั้นไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ศาลก็จะดำเนินการพิจารณาต่อไปได้ แต่ถ้าศาลวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ และยังไม่มีการวินิจฉัยของศาล

รัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ศาลจะต้องรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว และส่งความเห็นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย อย่างไรก็ตาม แม้รัฐธรรมนูญจะมีได้บัญญัติรองรับสิทธิของประชาชนในการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไว้ แต่รัฐธรรมนูญก็เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลรัฐธรรมนูญได้ แม้ไม่มีกระบวนการพิจารณาคดีอยู่ในศาล ด้วยการร้องเรียนไปยังผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ในกรณีที่บุคคลใดเห็นว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเสนอเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้พิจารณาวินิจฉัยต่อไป (มาตรา 197)

(4.2) หลักประกันขั้นพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา

กระบวนการใช้อำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญของประเทศไทย มิได้เป็นไปตามหลักวิธีการพิจารณาความที่มีลักษณะเหมือนกับวิธีการพิจารณาในรูปแบบศาล หากแต่เป็นรูปแบบการพิจารณาในรูปของคณะกรรมการจึงเป็นสาเหตุให้วิธีการพิจารณาความของตุลาการรัฐธรรมนูญ ขาดหลักเกณฑ์และรูปแบบของวิธีพิจารณาที่มีมาตรฐาน อันเป็นผลให้คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญนั้นขาดประสิทธิภาพและส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนถูกจำกัด มิได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญอย่างเต็มที่ ดังนั้น รัฐธรรมนูญ มาตรา 269 จึงได้วางหลักประกันขั้นพื้นฐานให้ศาลรัฐธรรมนูญ ออกข้อกำหนดวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานของเรื่อง ดังต่อไปนี้

(4.2.1) การพิจารณาโดยเปิดเผย

ข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2546 ข้อ 17 กำหนดว่า การพิจารณาคดีของศาลให้กระทำโดยเปิดเผย เมื่อมีการออกนั่งพิจารณาเพื่อสืบพยานหรือให้คู่กรณีและผู้เกี่ยวข้องชี้แจง แถลงหรือแสดงความเห็น

ในกรณีที่ศาลเห็นว่า คดีใดมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ ศาลจะไม่ออกนั่งพิจารณาก็ได้

เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร เพื่อประโยชน์เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ ศาลมีอำนาจกำหนดบุคคลที่มีสิทธิอยู่ในห้องพิจารณาได้

การพิจารณาโดยเปิดเผยเป็นกระบวนการหนึ่งที่เป็นหลักสำคัญของการพิจารณาคดี และเป็นหลักที่เปิดโอกาสให้สาธารณชนสามารถเข้ารับฟังการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลได้ ซึ่งเป็นประกันว่าศาลจะไม่ใช้อำนาจไปตามอำเภอใจ เพราะจะอยู่ในสายตาของประชาชนที่จะรับทราบข้อเท็จจริงมาโดยตลอด นอกจากนั้นยังเป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนร่วมคดีทุกฝ่ายที่จะได้มีโอกาสรับรู้ข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามหรือผู้มีส่วนร่วมในคดีผู้อื่นแสดงต่อศาล ไม่ว่าจะไปในลักษณะของคำร้อง คำคัดค้าน หรือคำโต้แย้งหรือคำสนับสนุนในลักษณะอื่น ๆ ทั้งนี้

ผู้มีส่วนร่วมในคดีมีสิทธิในกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ เช่น สิทธิในการขอตรวจสอบเอกสาร สิทธิในการนำพยานหลักฐานเข้านำเสนอ สิทธิในการซักถามหรือซักค้านพยานหรือคู่ความในคดี สิทธิในการนั่งฟังการพิจารณา เป็นต้น

(4.2.2) การให้โอกาสคู่กรณีแสดงความเห็นของตนก่อนการวินิจฉัยคดี การให้โอกาสคู่กรณีแสดงความเห็นของตนก่อนการวินิจฉัยคดี เป็นการเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้โต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตน เป็นกระบวนการพิจารณาในการรับฟัง คู่กรณีก่อนมีคำวินิจฉัยที่สำคัญ และเป็นสิทธิอันพึงมีของคู่กรณีที่จะต่อสู้คดีภายใต้หลักความเสมอภาคของโอกาสในทางกฎหมายและกฎหมายต้องคุ้มครองความเสมอภาคที่เท่าเทียมกันต่อหน้าศาล ในลักษณะนี้ด้วย ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อหน้าศาล ศาลต้องให้คู่กรณีเป็นบุคคลสำคัญ หรือเป็นประธานในคดีของตน หากคู่กรณีเป็นเพียงผู้เข้าร่วมคดีโดยมิได้มีการแสดงความคิดเห็น ถือว่าเป็นกระบวนการพิจารณาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยเฉพาะเป็นการละเมิดต่อหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และขัดกับหลักความเสมอภาคของประชาชนต่อศาลด้วย

(4.2.3) การให้สิทธิคู่กรณีที่จะขอตรวจดูเอกสารที่เกี่ยวข้องกับตน คู่กรณีจะอ้างตนเอง บุคคล และหลักฐานอื่นเป็นพยานได้ตามที่ศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดีและมีสิทธิขอตรวจดูเอกสารที่เกี่ยวข้องกับตนและขอสำเนาเอกสารนั้น ณ ที่ทำการศาลในเวลาทำการได้ตามที่ศาลกำหนด (ข้อกำหนดฯ ข้อ 18)

การเปิดโอกาสให้คู่กรณีมีสิทธิในการขอตรวจดูหรือขอตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับตน เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายได้มีโอกาสต่อสู้คดีและนำพยานหลักฐานมาหักล้างข้ออ้างหรือข้อเถียงของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้ตรงประเด็น เพราะโดยปกติแล้วพยานหลักฐานต่าง ๆ โดยเฉพาะพยานหลักฐานของฝ่ายตรงข้ามนั้น คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งย่อมไม่อาจทราบถึงว่ามีอยู่ว่ามีอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้ของตน เพราะคู่กรณีจะเสนอหลักฐานต่อศาลโดยตรง ยกเว้นว่ามีกฎหมายกำหนดว่า ให้ส่งสำเนาให้แก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม การขอตรวจสอบเอกสาร โดยเฉพาะเอกสารต้นฉบับ เพื่อตรวจสอบถึงความถูกต้องสมบูรณ์ของเอกสารนั้นว่ามีการตกเติมขีดลบหรือแก้ไขหรือไม่ อย่างไร

มีประเด็นในการตีความว่า เอกสารตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญตาม มาตรา 269 นั้น ให้หมายถึงเฉพาะเอกสารที่เกี่ยวข้องกับตนเท่านั้นหรือไม่ และขอบเขตของความเกี่ยวข้องกับตนเป็นอย่างไร ซึ่งรัฐธรรมนูญไม่ได้ขยายความให้ชัดเจน และข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2546 ข้อ 19 กำหนดไว้แต่เพียงว่า “..คู่กรณีมีสิทธิขอตรวจดูเอกสารที่เกี่ยวข้องกับตนและขอสำเนาเอกสารนั้น ณ ที่ทำการศาลในเวลาทำการได้ตามที่ศาลกำหนด” เท่านั้น ดังนั้น เอกสารที่เกี่ยวข้องกับตนจึงหมายถึงเอกสารอะไรก็ตาม ก็ต้องเทียบเคียงกับของต่างประเทศ

เช่นของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่การขอตรวจสอบเอกสารในกระบวนการพิจารณา คู่กรณีย่อมมีสิทธิในการขอตรวจสอบเอกสารทั้งหลายที่อยู่ในกระบวนการพิจารณาโดยไม่จำกัดว่าเป็นเอกสารที่เกี่ยวกับตนเองเท่านั้น ดังนั้นการตีความเกี่ยวกับคำว่าเอกสารตามความหมายนี้ควรตีความอย่างกว้างโดยเทียบเคียงกับของต่างประเทศที่ให้ความหมายของเอกสารให้หมายถึงเอกสารทั้งหลายทั้งปวงที่อยู่ในกระบวนการพิจารณาทั้งหมด

(4.2.4) การคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

การคัดค้านตุลาการเป็นกรณีไม่ยอมรับการทำหน้าที่ของศาลที่มีตุลาการซึ่งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจเห็นว่ามีความไม่เป็นกลางหรือจะไม่ได้รับความเป็นธรรมหากให้ตุลาการนั้นเป็นองค์คณะในกระบวนการพิจารณาต่อไป ซึ่งข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2546 ข้อ 8 กำหนดว่า ตุลาการอาจถูกคัดค้านได้ในเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ขอให้วินิจฉัย
 - เป็นหรือเคยเป็นสามีหรือภริยา หรือญาติของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
คือ เป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ หรือเป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงสามชั้นหรือเป็นญาติทางการสมรสนับได้เพียงสองชั้น
 - เคยถูกอ้างเป็นพยานโดยที่ได้อ้างเห็นเหตุการณ์เว้นแต่เคยมีส่วนร่วมในวิธีพิจารณาตามกระบวนการทางนิติบัญญัติ หรือเคยแสดงความเห็นในฐานะเป็นผู้เชี่ยวชาญมีความรู้เป็นพิเศษในปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวข้องกับคำร้องนั้น
 - เป็นผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้แทน หรือทนายความของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาก่อน
 - เป็นผู้พิพากษา ตุลาการในศาลอื่น กรรมการกฤษฎีกา อนุญาโตตุลาการ กรรมการการเลือกตั้ง กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ซึ่งพิจารณาคำร้องในเรื่องเดียวกันนั้นมาก่อน
 - มีคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีที่ตุลาการนั้นเอง สามี ภริยา หรือญาติสืบสายโลหิตตรงขึ้นไป หรือลงมาของตุลาการนั้นฝ่ายหนึ่ง พินาทกับคู่กรณี สามี ภริยา หรือญาติสืบสายโลหิตตรงขึ้นไป หรือลงมาของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง
- ตุลาการผู้ใดมีเหตุที่อาจถูกคัดค้าน ให้ศาลมีคำชี้ขาดในเรื่องที่คัดค้านนั้นก่อนที่จะมีการพิจารณาต่อไป เว้นแต่การพิจารณาคดีการแปรญัตติ หรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการมี ส่วนไม่ว่าโดยตรง หรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย ตามมาตรา 180 วรรคเจ็ด ของรัฐธรรมนูญ

ตุลาการผู้ยื่นจะแถลงต่อศาลแสดงเหตุที่ตนอาจถูกคัดค้านและขอถอนตัว ออกจากการพิจารณาคดีนั้นก็ได้ และเมื่อมีการคัดค้านตุลาการผู้ใดในเรื่องใด และตุลาการผู้ยื่น ไม่ขอถอนตัวออกจากการพิจารณาคดีนั้น ให้ศาลพิจารณาลงตามความเห็นสมควร และตุลาการผู้ยื่นจะ ร่วมพิจารณาหรือออกเสียงลงคะแนนชี้ขาดมิได้ การชี้ขาดให้ถือตามคะแนนเสียงข้างมาก ตุลาการ คนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ถือตามคำคัดค้าน

หลักการคัดค้านตุลาการรัฐธรรมนูญด้วยเหตุผลว่า เพื่อให้การพิจารณาคดี เป็นไปด้วยความโปร่งใส มีความเป็นกลางและเป็นไปด้วยความยุติธรรม จึงต้องกำหนดหลักเกณฑ์ ในการป้องกันคำครหาว่า ตุลาการรัฐธรรมนูญอาจมีความลำเอียง เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ด้วยเหตุผล มีความสัมพันธ์หรือมีความเกี่ยวข้องในทางผลประโยชน์ทั้งในอดีตหรือปัจจุบัน หรือเป็นผู้ที่เคยเป็น ตัวแทนให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมาก่อน หรือเคยแสดงความเห็นในฐานะผู้เชี่ยวชาญมีความรู้ในข้อกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับคำร้องนั้น

(4.2.5) การให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญต้องมีเหตุผลที่ยอมรับได้เป็น องค์ประกอบ เพื่อให้เกิดการยอมรับในคำวินิจฉัย โดยข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2546 เกี่ยวกับการให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ ดังนี้

ข้อ 31 คำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลต้องประกอบด้วยความเป็นมา หรือคำกล่าวหา สรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณา เหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง

ข้อ 32 เมื่อมีการแถลงด้วยวาจาก่อนลงมติและลงมติเสร็จสิ้น ให้ศาล จัดทำคำวินิจฉัยของศาลให้เสร็จภายในสามสิบวัน เพื่อส่งไปประกาศในราชกิจจานุเบกษา พร้อมคำ วินิจฉัยส่วนตัวของตุลาการที่เป็นองค์คณะทุกคน

การให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นการสรุปในข้อโต้แย้งของข้อกล่าวหา โดยศาลจะต้องวินิจฉัยทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและ ข้อกฎหมาย เพื่อให้คำวินิจฉัยหรือคำสั่งมีความสมบูรณ์ด้วยเหตุและผล และเป็นที่ยอมรับของ สาธารณชนทั่วไป

(5) ผลผูกพันคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ผลแห่งคำวินิจฉัยเป็นข้อผูกพันประการหนึ่งที่บังคับให้ทราบว่า ประเด็นแห่ง ปัญหานั้นมีข้อยุติอย่างไร และบุคคลหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องต้องผูกพันกับคำวินิจฉัยนั้นภายใต้ ขอบเขตของคำวินิจฉัยนั้นอย่างไร ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้

กำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาดมีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ (มาตรา 268)

ภายหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 การควบคุมกฎหมายมิให้ขัดรัฐธรรมนูญของประเทศไทย จึงอยู่ในอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ จากเดิมที่เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมาโดยตลอด การปรับปรุงรูปแบบขององค์กรจากรูปแบบของ “คณะกรรมการ” มาเป็นรูปแบบของ “ศาล” ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นอำนาจหน้าที่ องค์ประกอบ โดยเฉพาะวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งต้องมีความสมบูรณ์และเป็นแบบอย่างให้ศาลทั้งหลายได้ถือตาม และการที่ศาลรัฐธรรมนูญจะปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุภารกิจอย่างสมบูรณ์ ก็ต้องศึกษาเปรียบเทียบองค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายภายใต้กรอบกฎหมายของต่างประเทศ และกฎหมายของประเทศไทย ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่สำคัญที่สุดคือ เมื่อต้องทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีที่มีผลกระทบต่อทางการเมือง ความรอบคอบและความเป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จึงเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่ส่งผลให้วินิจฉัยจะเป็นที่ยอมรับต่อสาธารณชนทั่วไป

4) ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ศาลรัฐธรรมนูญมีบัญญัติในราชอาณาจักรไทยเป็นครั้งที่สองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ภายหลังการทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 โดยบทบาท อำนาจหน้าที่ และกระบวนการเข้าสู่อำนาจหรือที่มา รวมทั้งองค์ประกอบของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มีความแตกต่างจากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยเฉพาะประเด็นการเข้าสู่ตำแหน่ง จำนวนและที่มา ตลอดจนองค์ประกอบของคณะกรรมการสรรหาและองค์ประกอบของศาล ทั้งนี้ คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญยังคงเห็นว่าองค์กรศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 ยังไม่อาจแก้ไขปัญหาในกรณีที่มีการเมืองเข้ามามีอิทธิพลในองค์กรตุลาการได้ จึงได้ออกแบบโครงสร้างทั้งขั้นตอนการสรรหาและการเลือกองค์ประกอบของตุลาการรัฐธรรมนูญใหม่ โดยให้น้ำหนักความเชื่อถือไปที่ฝ่ายตุลาการที่มีภาพลักษณ์ของความซื่อสัตย์และมีสภาวะความเป็นกลางมากกว่าฝ่ายนิติบัญญัติ หรือฝ่ายบริหารเหมือนในอดีตที่ผ่านมา องค์ประกอบของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจึงประกอบด้วยอดีตผู้พิพากษาจากศาลยุติธรรมเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะของโครงสร้างจึงประหนึ่งว่าจะให้อำนาจตุลาการมาคานอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารในลักษณะที่มีดุลแห่งอำนาจเหนือกว่าในลักษณะควบคุม โดยมีรูปแบบขององค์กร ขอบเขตแห่งอำนาจ กระบวนการใช้อำนาจ และผลผูกพันของคำวินิจฉัย ดังต่อไปนี้

(1) รูปแบบขององค์กรศาลรัฐธรรมนูญ

องค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังคงมีรูปแบบในระบบรวมศูนย์อำนาจในรูปแบบศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีที่มาหรือกระบวนการเข้าสู่อำนาจ และ โครงสร้างขององค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญ ดังต่อไปนี้

(1.1) ที่มาหรือการเข้าสู่ตำแหน่ง

ตุลาการรัฐธรรมนูญมาจากการแต่งตั้งและการสรรหา ดังนี้

(1.1.1) มาจากการแต่งตั้ง

ตุลาการรัฐธรรมนูญ มาจากการแต่งตั้งจำนวน 5 คน โดยได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ด้วยวิธีการลงคะแนนลับ ตามมาตรา 204 (1) และ (2) จาก

- ผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา จำนวน 3 คน ตามมาตรา 204 (1)

- ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด จำนวน 2 คน ตามมาตรา 204 (2)

(1.1.2) มาจากการสรรหา

ตุลาการรัฐธรรมนูญมาจากการสรรหา ตามมาตรา 204 (3) (4) จำนวน 4 คน ประกอบด้วย

- ผู้ทรงคุณวุฒิศาขานิติศาสตร์ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านนิติศาสตร์อย่างแท้จริงและได้รับเลือกโดยการสรรหาตามมาตรา 206 จำนวน 2 คน

- ผู้ทรงคุณวุฒิศาขารัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์อื่นซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านการบริหารราชการแผ่นดินอย่างแท้จริงและได้รับเลือกโดยการสรรหาตามมาตรา 206 จำนวน 2 คน

ที่มาหรือการเข้าสู่ตำแหน่งของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประเภทแต่งตั้งยังคงมีลักษณะเหมือนกับที่มาของศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยให้ความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจอยู่กับองค์การตุลาการที่มีความอิสระและเป็นกลาง โดยการกำหนดให้ที่มาของตุลาการรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่ 5 ใน 9 คน มาจากการแต่งตั้งของทั้งศาลฎีกาและศาลปกครอง

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีที่มาทั้งจากการรับเลือกขององค์กรตุลาการและการสรรหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้คณะตุลาการมีองค์ประกอบที่มีความรู้ในการปฏิบัติงานในด้านศาลไม่ว่าจะเป็นกระบวนการพิจารณา หรือการทำคำวินิจฉัย ที่มีลักษณะเฉพาะของความเป็นผู้พิพากษา ทำให้เป็นประโยชน์

ในการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ส่วนตุลาการที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ทำให้องค์คณะมีองค์ประกอบของตุลาการมีความสมบูรณ์ทั้งในด้านกฎหมายและด้านการเมืองการปกครอง ที่จะนำมาใช้เป็นประโยชน์สำหรับองค์กรศาลรัฐธรรมนูญที่มีพันธกิจในการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญภายใต้บริบทที่ให้การบริหารบ้านเมืองเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย เพื่อให้สังคมและการเมืองของประเทศพัฒนาก้าวหน้าต่อไป

(1.2) คณะกรรมการสรรหา

คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตร 206 มีจำนวน 5 คน ประกอบไปด้วย

- ประธานศาลฎีกา
- ประธานศาลปกครองสูงสุด
- ประธานสภาผู้แทนราษฎร
- ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร
- ประธานองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญซึ่งเลือกกันเองให้เหลือหนึ่งคน

นอกจากรัฐธรรมนูญจะกำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่มาจากการแต่งตั้งโดยองค์กรตุลาการแล้ว คณะกรรมการสรรหาส่วนหนึ่ง จำนวน 3 ใน 5 คน ก็ยังคงกำหนดให้มีที่มาจากกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับองค์กรตุลาการ โดยให้มาจากตำแหน่งประธานศาลฎีกา 1 คน และประธานศาลปกครองสูงสุด 1 คน และในส่วนที่มาจากองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญอีก 1 คน เป็นที่สังเกตว่า กระบวนการสรรหาองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ 2550 นั้น คณะกรรมการสรรหาส่วนใหญ่มาจากผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรตุลาการ โดยเฉพาะประธานศาลรัฐธรรมนูญก็เป็นหนึ่งในคณะกรรมการสรรหาองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญด้วยเช่นกัน เท่ากับว่าในส่วนการสรรหาไม่ว่าจะเป็นการสรรหาคณะกรรมการองค์กรอิสระหรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ต่างผลัดกันใช้อำนาจสรรหากันไปมา ทำให้กระบวนการสรรหามีข้อตำหนิได้ว่า เป็นไปเพื่อเกื้อผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

(2) องค์ประกอบของโครงสร้าง

องค์ประกอบของโครงสร้าง วาระการดำรงตำแหน่งและคุณสมบัติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีดังนี้

(2.1) องค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญคนหนึ่งซึ่งที่ประชุมเลือกกันเอง และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีกแปดคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา (มาตรา 204) โดย ประธานวุฒิสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

องค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการนั่งพิจารณาและในการทำคำวินิจฉัย ต้องประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่าห้าคน คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมาก เว้นแต่จะมีบัญญัติเป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้

ตุลาการรัฐธรรมนูญมี 9 คน กำหนดในการนั่งพิจารณาและในการทำคำวินิจฉัยไว้ไม่น้อยกว่า 5 คน ต่างจากองค์คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ซึ่งกำหนดไว้ให้มีองค์คณะตุลาการรัฐธรรมนูญในการนั่งพิจารณาและในการทำคำวินิจฉัย ไม่น้อยกว่า 9 คน ทั้งนี้เป็นเพราะว่าตุลาการรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มีจำนวนมากกว่า คือ มีทั้งหมด 15 คน แต่อย่างไรก็ตาม องค์คณะในการนั่งพิจารณาหรือในการทำคำวินิจฉัย เจตนารมณ์ของผู้ร่างรัฐธรรมนูญได้วางกรอบว่าต้องมีองค์คณะเกินกึ่งหนึ่ง

การลดจำนวนตุลาการรัฐธรรมนูญลงจาก 15 คน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เหลือเพียง 9 คน ด้วยเห็นว่า องค์ประกอบจำนวน 9 คน องค์คณะไม่ใหญ่เกินไป เพราะศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมีองค์คณะเพียงองค์คณะเดียว และไม่มีมีองค์คณะย่อยที่ทำหน้าที่ในการกลั่นกรองคดีแต่อย่างใด จำนวน 9 คน จึงเหมาะสมกับของโครงสร้างขององค์กรศาลรัฐธรรมนูญ

(2.2) วาระการดำรงตำแหน่ง

ประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีวาระการดำรงตำแหน่ง 9 ปี นับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว (มาตรา 208)

(2.3) การพ้นตำแหน่ง

การพ้นจากตำแหน่ง นอกจากการพ้นตำแหน่งตามวาระ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ และ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ (มาตรา 209)

- ตาย
- มีอายุครบเจ็ดสิบปีบริบูรณ์
- ลาออก
- ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 205
- กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 207
- วุฒิสภามีมติตามมาตรา 274 ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง
- ต้องคำพิพากษาให้จำคุก แม้คดีนั้นจะยังไม่ถึงที่สุดหรือมีการรอการลงโทษ เว้นแต่เป็นกรณีที่คดียังไม่ถึงที่สุดหรือมีการรอการลงโทษในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท

การกำหนดการพ้นตำแหน่งไว้ นอกจากการตาย ลาออก หรือมีอายุครบ 70 ปี บริบูรณ์ เพื่อให้ตุลาการรัฐธรรมนูญ มีความชัดเจนในคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้าม และต้องไม่กระทำการใดที่เป็นการฝ่าฝืนต่อการดำรงตำแหน่ง จนถูกวุฒิสภากลั่นแกล้ง

(2.4) คุณสมบัติ

ตุลาการรัฐธรรมนูญที่มาจากสรรหา ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิ ตามมาตรา 204

(3) และ (4) ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ตามมาตรา 205 ดังนี้

- มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์
- เคยเป็นรัฐมนตรี ตุลาการพระธรรมนูญในศาลทหารสูงสุด กรรมการการเลือกตั้งผู้ตรวจการแผ่นดิน กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรรมการตรวจเงินแผ่นดินหรือกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ หรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุดอธิบดีหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางบริหารในหน่วยราชการที่มีอำนาจบริหารเทียบเท่าอธิบดี หรือดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์ หรือเคยเป็นทนายความที่ประกอบวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องไม่น้อยกว่าสามสิบปีนับถึงวันที่ได้รับการเสนอชื่อ

คุณสมบัติในข้อดังกล่าวนี้ ด้วยเจตนารมณ์ของผู้ร่างฯ ต้องการผู้ที่มีองค์ความรู้หรือความเชี่ยวชาญหรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานในหน้าที่เพื่อประโยชน์ในการนำมาประกอบใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

- ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 100 หรือ มาตรา 102 (1) (2) (4) (5) (6) (7) (13) หรือ (14)
- ไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น
- ไม่เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นของพรรคการเมือง ในระยะสามปีก่อนดำรงตำแหน่ง
- ไม่เป็นกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน หรือกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

การกำหนดห้ามบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามมาดำรงตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญ เพื่อประสงค์ไม่ให้เกิดปัญหาการทับซ้อนผลประโยชน์ หรือป้องกันมิให้หน่วยงานหรือองค์กรที่ตนเองเคยทำงานมาก่อนมีอิทธิพลในการวินิจฉัยคดีในทางรัฐธรรมนูญ

(3) อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมาย กฎหมาย บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ข้อบังคับ การกระทำหรือแม้แต่กิจการทั้งหลายทั้งปวง ที่บุคคลหรือหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรของรัฐได้กระทำลงไป ที่สำคัญ ๆ ดังนี้

(3.1) ควบคุมความชอบในการตรากฎหมาย

(3.1.1) ควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ประกาศใช้ บังคับแล้ว มิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

- พิจารณาวินิจฉัยเงื่อนไขในการตราพระราชกำหนด ว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้ การตราพระราชกำหนดตามวรรคหนึ่ง ให้กระทำได้เฉพาะเมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่า เป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้ (มาตรา 184 วรรคแรก)

พระราชกำหนดเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยฝ่ายบริหารในสถานการณ์อันมีความจำเป็นรีบด่วนเพื่อประโยชน์แห่งรัฐแล้วแต่กำหนดไว้ในกฎหมายแม่ของแต่ละประเทศ พระราชกำหนดมีอำนาจบังคับเช่นพระราชบัญญัติอันตราขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติ ความจำเป็นรีบด่วนในความหมายของมาตรา 184 วรรคแรก หมายถึงมี 4 ประการ ด้วยกัน คือ

- 1) เพื่อรักษาความปลอดภัยของประเทศ
- 2) เพื่อรักษาความปลอดภัยสาธารณะ
- 3) เพื่อรักษาความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ
- 4) เพื่อป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ

ความจำเป็นรีบด่วนในมาตรา 184 วรรคแรกนี้จึงหมายถึงความจำเป็นรีบด่วนในส่วนที่เกี่ยวกับสาธารณะและผลประโยชน์ของประเทศชาติที่ต้องได้รับการปกป้องด้วยบทบัญญัติของกฎหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งหากมีกฎหมายที่ออกมาใช้บังคับล่าช้า จะสร้างความเสียหายได้

การตรากฎหมายพระราชกำหนดเป็นอำนาจของฝ่ายบริหารโดยคณะรัฐมนตรีของรัฐบาล ซึ่งจะนำไปตามเจตนารมณ์หรือไม่ต้องนำเข้าสู่การพิจารณาขอความเห็นชอบจากรัฐสภาในการประชุมรัฐสภาคราวต่อไป คณะรัฐมนตรีต้องเสนอพระราชกำหนดนั้นต่อรัฐสภา เพื่อพิจารณาโดยไม่ชักช้า ถ้าอยู่นอกสมัยประชุมและการรอการเปิดสมัยประชุมสามัญจะ

เป็นการชักช้า คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการให้มีการเรียกประชุมรัฐสภาสมัยวิสามัญเพื่อพิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติ พระราชกำหนดโดยเร็ว ถ้าสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติ หรือสภาผู้แทนราษฎรอนุมัติแต่วุฒิสภาไม่อนุมัติ และสภาผู้แทนราษฎรยืนยันการอนุมัติด้วยคะแนนเสียงไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด เท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร ให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ได้ เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

ก่อนที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาจะได้อนุมัติพระราชกำหนดใด ตามมาตรา 184 วรรคสาม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา มีสิทธิเข้าชื่อเสนอความเห็นต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่าพระราชกำหนดนั้นไม่เป็นไปตามมาตรา 184 วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง และให้ประธานแห่งสภานั้นส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญ

- พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีใด ต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 6 ที่บัญญัติว่า รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้ กล่าวคือ มีบทบัญญัติขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 211 วรรคแรกหรือไม่

รัฐธรรมนูญได้รับการยอมรับว่า เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ความเป็นสูงสุดของรัฐธรรมนูญจึงไม่อาจมีบทบัญญัติของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับใด ๆ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ ศาลที่จะบังคับในคดีใดหากเห็นว่าบทบัญญัติของกฎหมายนั้นขัดหรือแย้งรัฐธรรมนูญ ต้องส่งประเด็นแห่งปัญหานั้นให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย เพราะหากไม่มีหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว รัฐธรรมนูญก็ไม่ต่างจากพระราชบัญญัติที่อาจถูกแก้ไขได้ทุกเวลาด้วยกระบวนการแก้ไขที่กระทำได้ง่ายโดยสภานิติบัญญัติ จึงมีการบัญญัติรับรองหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญเอาไว้ให้ชัดเจนใน มาตรา 6 ตอนต้น ซึ่งรัฐธรรมนูญ 2550 ยังคงหลักการและถ้อยคำเดิมเอาไว้ตามรัฐธรรมนูญ 2540 ทุกประการ อย่างไรก็ดี การบัญญัติให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดจะเป็นเพียงคำกล่าวที่ไม่อาจรับฟังได้ ถ้าหากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมิได้กำหนดกลไกสำคัญ เอาไว้ คือ การกำหนดให้กฎหมายใดที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จะใช้บังคับมิได้ซึ่งก็ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 6 ตอนท้าย และประการที่ สองคือ กำหนด กระบวนการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญให้แก้ไขยากกว่ากฎหมายทั่วไป ซึ่งต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 291

- พิจารณาวินิจฉัยในกรณีที่ต้องคัดค้านรัฐธรรมนูญเสนอ

1) ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอเรื่องพร้อมความเห็น ว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 245 (1) หรือไม่

การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นผู้เสนอ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าเฉพาะบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้นที่จะเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยนอกจากนั้นยังให้อำนาจผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญได้โดยไม่ต้องมีผู้ร้องเรียน

2) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเสนอเรื่องพร้อมความเห็น ว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามมาตรา 257 (2) หรือไม่

- พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติของกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล และบุคคลนั้นไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้วหรือไม่ ตามมาตรา 212 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

ประชาชนมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง เพื่อให้วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ทั้งนี้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

(3.1.2) ควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายก่อนประกาศใช้ บังคับมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

- ควบคุมร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญก่อนนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย ตามมาตรา 141 ว่า มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่

- ควบคุมร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่คณะรัฐมนตรี หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอใหม่ เป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่วุฒิสภายับยั้งไว้หรือไม่ (มาตรา 149)

- ควบคุมร่างพระราชบัญญัติใดที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้วมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ (มาตรา 154)

- ควบคุมร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภาและร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภา ที่สภาให้ความเห็นชอบแล้วแต่ยังไม่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ (มาตรา 155)

- ควบคุมในการเสนอ การแปรญัตติ หรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่าย ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการ มีส่วนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย หรือไม่ (มาตรา 168)

ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นอกจากจะมีอำนาจในการควบคุมกฎหมายที่มีผลใช้บังคับไปแล้ว ยังมีอำนาจในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายก่อนประกาศใช้บังคับด้วย เป็นการควบคุมในลักษณะป้องกันเพื่อมิให้กฎหมายที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญมีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายต่อไป

(3.2) ควบคุมความชอบในการกระทำทางการเมือง

(3.2.1) การคุ้มครองหลักประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง

- วินิจฉัยว่า มติหรือข้อบังคับของพรรคการเมือง ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดหรือแย้งกับหลักพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือไม่ ตามมาตรา 65 กรณีนี้ ผู้ร้องได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรรมการบริหารพรรค หรือสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น

- วินิจฉัย อุทธรณ์สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มติของพรรคการเมืองให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก ตามมาตรา 106 (7) ว่า ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดหรือแย้งกับหลักพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือไม่

- วินิจฉัย สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในกรณีศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นเป็นสมาชิก และไม่อาจเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายในหกสิบวัน นับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่ง ตามมาตรา 106 (8)

(3.2.2) การคุ้มครองการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

- วินิจฉัย การใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลหรือพรรคการเมือง ตามมาตรา 68 ว่า เป็นการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการอื่นซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ หรือไม่

กรณีนี้ ผู้ร้อง ได้แก่ อัยการสูงสุด หลังจากที่ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงตามที่มีผู้ทราบการกระทำดังกล่าว แล้ว เห็นว่ามีการกระทำเช่นนั้นจริง จึงร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าว หรือยุบพรรคการเมืองนั้น

การสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคและกรรมการบริหารพรรคที่ถูกศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบมีกำหนดห้าปี นั้น ไม่มีบัญญัติไว้ในมาตรา 63 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็นหลักการในทำนองเดียวกัน

- วินิจฉัย ตามมาตรา 237 วรรคแรกว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดกระทำการ ก่อ หรือสนับสนุนให้ผู้อื่นกระทำการ อันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา หรือระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งมีผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมหรือไม่

และการกระทำของบุคคลดังกล่าวนั้น ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า หัวหน้าพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารของพรรคการเมืองผู้ใด มีส่วนรู้เห็น หรือปล่อยปละละเลย หรือทราบถึงการกระทำนั้นแล้ว มิได้ยับยั้งหรือแก้ไขเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ตามมาตรา 237 วรรคสอง หรือไม่

(3.2.3) วินิจฉัยสมาชิกภาพหรือคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ

- พิจารณาวินิจฉัยตามมาตรา 91 ว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คนใดคนหนึ่งแห่งสถานนั้นสิ้นสุดลง ตามมาตรา 106 (3) (4) (5) (6) (7) (8) (10) หรือ (11) หรือสมาชิกวุฒิสภา คนใดคนหนึ่งแห่งสถานนั้นสิ้นสุดลง ตามมาตรา 119 (3) (4) (5) (7) หรือ (8) หรือไม่

- วินิจฉัย ตามมาตรา 182 ว่า ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวหรือไม่

- วินิจฉัย ตามมาตรา 233 ว่า กรรมการการเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้าม หรือกระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา 230 หรือไม่

- วินิจฉัย มาตรา 124 (4) ว่าประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานและรองประธานวุฒิสภา พ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญเมื่อต้องคำพิพากษาให้จำคุก หรือไม่

การวินิจฉัยสมาชิกภาพหรือคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ เป็นการควบคุมการกระทำการเมืองอย่างหนึ่งในแง่ของการวินิจฉัยถึงสถานะของบุคคลที่มาดำรงตำแหน่ง

ทางการเมืองว่า มีคุณสมบัติหรือไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เพราะตำแหน่งทางการเมืองต่าง ๆ จะเกี่ยวข้องกับรัฐและการใช้อำนาจรัฐที่มีผลกระทบต่อ

กรณีนี้ ผู้ร้องได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือ สมาชิกวุฒิสภา จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบ หรือคณะกรรมการการเลือกตั้ง

(3.2.4) วินิจฉัยในเรื่องอื่น ๆ

- วินิจฉัย ในกรณีที่มีความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่าง รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีใช้สาคตั้งตั้งแต่สององค์กรขึ้นไป ให้ประธาน รัฐสภา นายกรัฐมนตรี หรือองค์กรนั้น เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณา วินิจฉัย ตามมาตรา 214

- วินิจฉัย มาตรา 190 ว่า หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลง อาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย หรือมีเขตอำนาจตาม หนังสือสัญญา หรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การ เป็นไปตามหนังสือสัญญา หรือมีผลกระทบต่อความมั่นคง ทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศ อย่างกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศ อย่างมีนัยสำคัญ ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาก่อน หรือไม่

- วินิจฉัยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ดังนี้

1) วินิจฉัยชี้ขาดตามมาตรา 13, 14 ว่าคำสั่งของนายทะเบียน พรรคการเมืองที่ไม่รับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมือง

2) วินิจฉัยชี้ขาดคำสั่งของนายทะเบียนพรรคการเมืองที่ไม่รับ จดทะเบียนเปลี่ยนแปลงนโยบายพรรคการเมือง ข้อบังคับพรรคการเมือง การเปลี่ยนแปลงชื่อ อาชีพ ที่อยู่และลายมือชื่อของกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ได้จดทะเบียนไว้กับนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดในหนังสือแจ้งการจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง ตามมาตรา 41

3) วินิจฉัยชี้ขาดว่า มติหรือข้อบังคับพรรคการเมืองดังกล่าวขัดต่อ สถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการ พื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามมาตรา 33

4) วินิจฉัยชี้ขาดว่า สมาชิกภาพของสมาชิกพรรคการเมืองที่ดำรง ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเพราะเหตุพรรคการเมืองมีมติให้ออกตามข้อบังคับพรรค การเมืองเพราะกระทำผิดวินัย หรือจรรยาบรรณอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุร้ายแรงอื่น ตามมาตรา 20 (4)

5) วินิจฉัยชี้ขาดว่า หัวหน้าพรรคการเมือง คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมือง จัดให้พรรคการเมืองกระทำการใด ๆ ฝ่าฝืนนโยบายพรรคการเมืองหรือข้อบังคับพรรคการเมือง ตามมาตรา 31

6) วินิจฉัยชี้ขาด การสิ้นสภาพพรรคการเมือง ตามมาตรา 31

7) การวินิจฉัยชี้ขาดให้ยุบพรรคการเมือง ตามมาตรา 93 หรือมาตรา 94

8) การวินิจฉัย เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมือง เพราะเหตุอันเนื่องมาจากการฝ่าฝืนมาตรา 82 หรือเหตุตามมาตรา 94 และปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าหัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองผู้ใดมีส่วนร่วม รู้เห็น หรือปล่อยให้พลละเลย หรือทราบถึงการกระทำความผิดแล้วมิได้ยับยั้งหรือแก้ไขการกระทำความผิดดังกล่าว ตามมาตรา 98

9) อำนาจหน้าที่ในการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 139 (3) และ ร่างพระราชบัญญัติตามมาตรา 142 (3)

เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ทำให้อำนาจองค์กรตุลาการเข้ามามีบทบาทในการเสนอกฎหมาย เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะนำบทบัญญัติของกฎหมายนั้นไปใช้บังคับในองค์กรของตน

ขอบเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีขอบเขตต้องปฏิบัติตามพันธกิจของรัฐธรรมนูญซึ่งพอจำแนกได้ดังนี้

- 1) ด้านการคุ้มครองหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ
- 2) ด้านการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ
- 3) ด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

พันธกิจในแต่ละด้านมีการเพิ่มขึ้นจากรัฐธรรมนูญฯ 2540 ในหลายประการ เพราะการปฏิบัติตามพันธกิจดังกล่าวเพื่อประสงค์ให้บังเกิดผลที่เป็นจริงได้ในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญถือเป็นเด็ดขาด และมีผลผูกพันต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี องค์กรศาล และองค์กรอื่น ๆ ของรัฐ ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่านมาคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญหลายคำวินิจฉัยในหลายคดีได้สร้างคุณูปการต่อบ้านเมือง นำไปสู่การยุติข้อขัดแย้งต่าง ๆ แก้ไขปัญหาวิกฤตของบ้านเมือง และแก้ไขข้อขัดแย้งและปัญหาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญต่าง ๆ อันมีผลต่อการปฏิรูปการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยต่อไปในเบื้องหน้า

(4) วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 300 วรรคแรก กำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 เป็นศาลรัฐธรรมนูญ โดยมาตรา 216 วรรคหก บัญญัติว่า วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ และบทเฉพาะการตามมาตรา 300 วรรคห้า บัญญัติว่า “ในระหว่างที่ยังมิได้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกข้อกำหนดเกี่ยวกับวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัยได้แต่ทั้งนี้ ต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้”

วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญตามข้อกำหนดนี้ให้ใช้ระบบไต่สวน และมีข้อกำหนดเพิ่มเติมในข้อ 6 วรรคสองว่า วิธีพิจารณาใดซึ่งข้อกำหนดนี้มีได้กำหนดไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้และไม่ขัดต่อข้อกำหนดนี้ ซึ่งข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ได้กำหนดหลักการที่สำคัญไว้ดังต่อไปนี้

(4.1) หลักการยื่นคำร้อง การถอน การจำหน่ายคำร้อง

คำร้องต้องทำเป็นหนังสือ ใช้ถ้อยคำสุภาพ และอย่างน้อยต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับชื่อและที่อยู่ของผู้ร้อง ระบุมาตราของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเหตุในคำร้อง ระบุเรื่องอันเป็นเหตุให้ต้องใช้สิทธิ พร้อมทั้งข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งคำขอที่ระบุความประสงค์จะให้ศาลดำเนินการอย่างไร พร้อมทั้งเหตุผลสนับสนุนโดยชัดเจน คำร้องที่มีได้ปฏิบัติให้เป็นไปตามความดังกล่าว ศาลหรือตุลาการประจำคดีอาจมีคำสั่งให้ปฏิบัติให้ถูกต้องภายในเวลาที่กำหนด ถ้ามิได้ปฏิบัติ ก็ให้ศาลมีคำสั่งไม่รับคำร้องนั้น การจัดทำ การยื่น และรายละเอียดของคำร้อง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ศาลกำหนด

คำร้องที่ได้ยื่นต่อศาล ก่อนที่ศาลมีคำวินิจฉัยหรือมีคำสั่ง ถ้าผู้ร้องตาย หรือมีการถอนคำร้อง หรือศาลเห็นว่า ไม่เป็นประโยชน์แก่คดี ศาลอาจพิจารณาสั่งจำหน่ายคำร้องนั้นก็ได้

กรณีที่ผู้ร้องไม่ดำเนินกระบวนการพิจารณาตามคำสั่งศาลหรือตุลาการประจำคดี ภายในเวลาที่กำหนด โดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้ถือว่า เป็นการทิ้งคำร้อง และศาลอาจพิจารณาสั่งจำหน่ายคำร้องนั้นก็ได้

การยื่นคำร้อง การถอนหรือการจำหน่ายคำร้อง เป็นรูปแบบที่ต้องดำเนินการให้ครบถ้วน เพื่อความสะดวกในการพิจารณาและการทำคำวินิจฉัยโดยเฉพาะการยื่นคำร้องต้องระบุ

ให้ชัดเจนว่า ใครเป็นผู้ร้อง ประเด็นของปัญหา รายละเอียดของข้อกล่าวหา สภาพของปัญหา รวมทั้งคำขอให้บังคับ ในกรณีที่คำร้องไม่เป็นประโยชน์ศาลอาจจำหน่ายคดีได้

(4.2) หลักการคัดค้านตุลาการ

ตุลาการอาจถูกคัดค้านได้ในเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับคำร้องที่ขอให้วินิจฉัย
- เป็นหรือเคยเป็นสามีหรือภริยา หรือญาติของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คือเป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ หรือเป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงสามชั้น หรือเป็นญาติทางการสมรสนับได้เพียงสองชั้น
- เคยถูกอ้างเป็นพยาน โดยที่ารู้เห็นเหตุการณ์ เว้นแต่เคยมีส่วนร่วมในวิธีพิจารณาตามกระบวนการทางนิติบัญญัติ หรือเคยแสดงความเห็นในฐานะเป็นผู้เชี่ยวชาญ มีความรู้เป็นพิเศษในปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวข้องกับคำร้องนั้น
- เป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาก่อน
- เป็นกรรมการกฤษฎีกาหรืออนุญาโตตุลาการซึ่งพิจารณาคำร้องในเรื่องเดียวกันนั้นมาก่อน
- มีคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณา ที่ตุลาการนั่นเอง สามีภริยา หรือญาติสืบสายโลหิตตรงขึ้นไปหรือลงมาของตุลาการนั้น ฝ่ายหนึ่ง พิพาทกับคู่กรณี สามีภริยา หรือญาติสืบสายโลหิตตรงขึ้นไปหรือลงมาของคู่กรณี อีกฝ่ายหนึ่ง

หลักการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีหลักการทำนองเดียวกับการคัดค้านตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แต่การคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เป็นผลให้ต้องหยุดการพิจารณาคดีในเรื่องนั้นไว้จนกว่าจะวินิจฉัยหรือมีคำชี้ขาดในเรื่องที่คัดค้านนั้น ส่วนการคัดค้านตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 คดีดังกล่าวยังคงดำเนินการไปตามปกติเพียงแต่ว่า เฉพาะตุลาการซึ่งถูกคัดค้านต้องงดการปฏิบัติหน้าที่ไว้จนกว่าศาลจะได้มีการชี้ขาดในเรื่องที่คัดค้านนั้น ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการพิจารณาสามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว

(4.3) การพิจารณาโดยเปิดเผย

การไต่สวนของศาล ให้กระทำโดยเปิดเผย เว้นแต่เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณที่ทำการศาล หรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ศาลมีอำนาจกำหนดบุคคลที่มีสิทธิอยู่ในห้องพิจารณาได้ (ข้อกำหนดฯ ข้อ 32)

ศาลอาจนุญาตให้สืบพยานที่อยู่นอกที่ทำการศาลตามที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่ายร้องขอ โดยระบบการประชุมทางวิดีโอได้ โดยให้ฝ่ายที่ร้องขอเป็นผู้ดำเนินการ เพื่อจัดให้มีระบบดังกล่าว และเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการนี้ทั้งหมด การสืบพยานให้ถือว่า กระทำในห้องพิจารณาของศาล (ข้อกำหนดฯ ข้อ 39)

การพิจารณาโดยเปิดเผยของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังคงมีหลักการเช่นเดียวกับศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เพื่อเปิดโอกาสให้คู่ความทุกฝ่ายสามารถนำพยานหลักฐานต่าง ๆ มาสนับสนุนข้ออ้างข้อถกเถียงของตนและหักล้างข้ออ้างข้อถกเถียงของฝ่ายตรงข้าม และเป็นการเปิดโอกาสให้สาธารณชนสามารถเข้ารับฟังการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลได้ และเป็นประกันว่าศาลจะไม่ใช้อำนาจไปตามอำเภอใจ เพราะกระบวนการพิจารณาอยู่ในสายตาของประชาชนโดยตลอด แต่การพิจารณาโดยเปิดเผยของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ศาลมีอำนาจมากขึ้นในการกำหนดให้บุคคลมีสิทธิอยู่ในห้องพิจารณา นั้นหมายความว่าประชาชนมีสิทธิน้อยลงในการที่จะอยู่ในห้องพิจารณา เพื่อรับฟังกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ เพราะหากศาลเห็นว่า เพื่อเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล หรือเป็นการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ซึ่งแตกต่างจากการกำหนดบุคคลอยู่ในห้องพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งต้องถึงขนาดว่าเพื่อเป็นประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของประเทศ ศาลจึงจะกำหนดบุคคลที่มีสิทธิอยู่ในห้องพิจารณาได้ อย่างไรก็ตามศาลได้นำเอาวิธีการที่ทันสมัยมาปรับใช้กับการพิจารณาโดยเปิดเผย ในกรณีอนุญาตให้มีการสืบพยานที่อยู่นอกที่ทำการศาลตามที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่าย ร้องขอ โดยระบบการประชุมทางวิดีโอได้ และให้ถือว่าเป็นการกระทำในห้องพิจารณาของศาล

(4.4) หลักการฟังความทุกฝ่าย

หลักการฟังความทุกฝ่าย คือหลักที่ศาลจะต้องเปิดโอกาสให้คู่ความแต่ละฝ่าย ได้ทราบถึงคำฟ้อง ข้อกล่าวหา หรือข้ออ้างข้อเถียงของอีกฝ่ายหนึ่งอย่างละเอียด และให้คู่ความแต่ละฝ่ายแสดงพยานหลักฐานของฝ่ายตนเพื่อยืนยันข้อเท็จจริงที่ตนกล่าวอ้าง หรือหักล้างข้อเท็จจริงที่อีกฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้าง เช่น กรณีที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายร้องขอให้มีการแถลงการณ์ เปิดคดีหรือปิดคดี ก็ให้กระทำได้ตามที่ศาลเห็นสมควร การแถลงการณ์เปิดคดีหรือปิดคดีของคู่กรณี ต้องทำเป็นหนังสือ เว้นแต่ศาลเห็นสมควรให้กระทำด้วยวาจา การแถลงการณ์เปิดคดีหรือปิดคดีด้วยวาจา ให้ผู้ร้องเป็นผู้แถลงก่อนและให้ผู้ถูกร้องแถลงในลำดับถัดไป การแถลงการณ์เปิดคดีหรือปิดคดีด้วยวาจาของแต่ละฝ่าย ศาลจะซักถามข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากผู้แถลงในระหว่างการแถลงหรือภายหลังการแถลงก็ได้ (ข้อกำหนดฯ ข้อ 43)

คำแถลงการณ์เปิดคดีหรือปิดคดี จะเป็นการแถลงด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือก็ได้ โดยคำแถลงของกลุ่มความเพื่อมุ่งประสงค์เสนอความเห็นของตนต่อศาลเกี่ยวกับข้อความหรือประเด็นของปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่ศาลจะมีคำสั่งหรือคำพิพากษา เพื่ออธิบายความเกี่ยวข้องของพยานหลักฐาน ทั้งปัญหาข้อกฎหมายหรือปัญหาข้อเท็จจริงในคดีทั้งปวง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คำแถลงการณ์เปิดคดีหรือปิดคดีเป็นการอธิบายสรุปพฤติการณ์แห่งคดีให้ศาลทราบ โดยศาลอาจจะซักถามข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากผู้แถลงในระหว่างการแถลงหรือภายหลังการแถลงก็ได้ ซึ่งแม้ว่าศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย จะดำเนินคดีในระบบไต่สวน หมายความว่า ศาลมีอำนาจในการกำหนดว่าข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานใดว่าควรจะถูกนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาก็ตาม แต่โดยหลักการแล้วการพิจารณาของศาลต้องมีการรับฟังความจากทุกฝ่าย เพื่อให้ศาลได้พิจารณาวินิจฉัยภายใต้ข้อเท็จจริงที่มีอยู่อย่างครบถ้วน และกรณีนี้ก็เป็นกระบวนการหนึ่งที่จะปรากฏขึ้นต่อศาลก็ต่อเมื่อศาลได้ให้โอกาสคู่กรณีแสดงความเห็นของตนต่อศาลได้เท่านั้น หลักการฟังความทุกฝ่ายเป็นสิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธในระบบวิธีพิจารณาความของศาลรัฐธรรมนูญ หรือแม้แต่ศาลอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน

(5) ผลแห่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยของศาลให้เป็นที่เด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาลอื่น และองค์กรอื่นของรัฐ คำวินิจฉัยของศาลให้มีผลในวันอ่าน

ในกรณีที่ศาลมีคำวินิจฉัยคำร้องที่มีคู่กรณี ถ้าคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายแล้วแต่กรณีทราบนัดโดยชอบแล้วไม่มา ให้ศาลบันทึกไว้และให้ถือว่าคำวินิจฉัยนั้นได้อ่านโดยชอบแล้ว

ในกรณีที่ศาลมีคำวินิจฉัยคำร้องที่ไม่มีคู่กร้อง ให้ศาลแจ้งคำวินิจฉัยของศาลแก่ผู้ร้องและให้ถือว่าวันที่ศาลลงมติซึ่งเป็นวันที่ปรากฏในคำวินิจฉัยเป็นวันอ่าน

1.2.3 ศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติแยกศาลรัฐธรรมนูญไว้ต่างหากในหมวด 11 คือแยกมาจากหมวดศาลในหมวดที่ 10 ซึ่งเป็นหมวดที่ว่าด้วย ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร ทั้งนี้ด้วยเหตุผลว่า ระบบการเข้าสู่อำนาจโดยกระบวนการสรรหาคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มีลักษณะแตกต่างจากระบบการเข้าสู่อำนาจของศาลอื่นและเพื่อให้ประชาชนทั่วไป หรือบุคคลผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ได้มีโอกาสตรวจสอบการใช้อำนาจได้สะดวกและง่ายขึ้น รวมทั้งควบคุมมิให้ศาลรัฐธรรมนูญใช้อำนาจเกินไปกว่าที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อให้กระบวนการควบคุมการตรากฎหมายและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเป็นไปตามหลักการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม ศาลรัฐธรรมนูญถือว่าเป็นศาลที่ต้องใช้อำนาจตุลาการ ในการพิจารณา หากเปรียบเทียบกับต่างประเทศแล้ว ก็มีบางประเทศที่ได้บัญญัติแยกไว้เป็นหมวดต่างหาก เช่น รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ค.ศ. 1958 บัญญัติไว้ในหมวด 7 หรือรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลี ค.ศ. 1948 แก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 1987 ได้บัญญัติศาลรัฐธรรมนูญไว้ในหมวด 11 มาตรา 111-113 แยกต่างหากจากหมวด 10 ที่ว่าด้วยศาลอื่นเช่นเดียวกัน เป็นต้น ศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มีลักษณะที่เกี่ยวกับรูปแบบ ขอบเขตแห่งอำนาจ กระบวนการใช้อำนาจและผลผูกพัน ของศาลรัฐธรรมนูญไว้ ดังนี้

1) รูปแบบขององค์กรศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดรูปแบบขององค์กรศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีที่มาหรือกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่ง โครงสร้างและองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

(1) ที่มาหรือการเข้าสู่ตำแหน่ง

การเข้าสู่ตำแหน่งหรือที่มาของศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังคงมีที่มาเหมือนกับศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กล่าวคือ มาจากการแต่งตั้งและการสรรหา ดังนี้

(1.1) มาจากการแต่งตั้ง

ตุลาการที่มาจากการแต่งตั้ง มีที่มาทั้งจากศาลฎีกาและศาลปกครองสูงสุด ตามจำนวน ดังนี้

- จากผู้พิพากษาในศาลฎีกา ที่ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่า ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี ซึ่งได้รับคัดเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา จำนวน 3 คน ในกรณีที่ไมอาจเลือกผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกาได้ ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะเลือกบุคคลจากผู้ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาในศาลฎีกามาแล้วไม่น้อยกว่าสามปีก็ได้ ซึ่งการนับระยะเวลานี้ ให้นับถึงวันที่ได้รับการคัดเลือกหรือวันสมัครเข้ารับการสรรหา แล้วแต่กรณี ในกรณีจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ คณะกรรมการสรรหาจะประกาศลดระยะเวลาลงก็ได้ แต่จะลดลงเหลือน้อยกว่าสองปีมิได้

- ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดที่ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าตุลาการศาลปกครองสูงสุดมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี ซึ่งได้รับคัดเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดจำนวน 2 คน ซึ่งการนับระยะเวลานี้ ให้นับถึงวันที่ได้รับการคัดเลือกหรือวันสมัครเข้ารับการสรรหา แล้วแต่กรณี ในกรณีจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ คณะกรรมการสรรหาจะประกาศลดระยะเวลาลงก็ได้ แต่จะลดลงเหลือน้อยกว่าสองปีมิได้

ผู้ร่างรัฐธรรมนูญ ยังคงให้ความสำคัญและความน่าเชื่อถือ ว่าองค์กรตุลาการมีความเป็นอิสระและมีความเป็นกลางมากกว่าองค์กรอื่นใด โดยกำหนดให้ตุลาการรัฐธรรมนูญที่มาจาก การแต่งตั้งมาจากองค์กรตุลาการทั้งหมด แต่ได้กำหนดคุณสมบัติของตุลาการรัฐธรรมนูญในส่วน ที่มาจากการแต่งตั้ง ทั้งจากศาลฎีกาและศาลปกครองกำหนดไว้สูงกว่ารัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวกำหนดไว้แต่เพียงว่า ได้รับเลือก โดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา หรือได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด และ ไม่ได้กำหนดระยะเวลาการดำรงตำแหน่งในองค์กรดังกล่าวไว้

(1.2) ตุลาการรัฐธรรมนูญมาจากการสรรหา

- จากผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันนิติศาสตร์ ซึ่งดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่ง “ศาสตราจารย์” ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี และยังมีผลงาน ทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ จำนวน 1 คน

- จากผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันรัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งดำรง ตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมาแล้วเป็นเวลา ไม่น้อยกว่า 5 ปี และยังมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์จำนวน 1 คน

ตุลาการรัฐธรรมนูญที่มาจากการสรรหาในส่วนของผู้ทรงคุณวุฒิได้ กำหนดคุณสมบัติไว้สูงกว่าตุลาการรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 เช่นกัน โดยกำหนดให้มีคุณสมบัติ ในตำแหน่งวิชาการ ระยะเวลาและมีข้อกำหนดผลงานทางวิชาการไว้ด้วย

- ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้รับหรือเคยรับราชการในตำแหน่ง ไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่า หรือตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุดมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 2 คน (มาตรา 200 (5))

บุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งเป็น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 200 นอกจากมาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด หรือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์เหมือนรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ผ่านมาแล้ว ยังเปิดกว้างมากขึ้นกว่าเดิม โดยเปิด โอกาสให้ข้าราชการหรืออดีตข้าราชการ ที่มีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือ เทียบเท่าหรือดำรงตำแหน่ง ไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุดเข้ามาเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วย เพราะประสงค์จะให้ มีตุลาการที่มี ประสบการณ์การทำงานในวงราชการเป็นองค์ประกอบ นอกจากนี้ตามมาตรา 200 (3) (4) (5) ที่ ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันนิติศาสตร์รัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์หรือรับหรือเคยรับราชการโดยดำรง ตำแหน่งมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปีแล้วแต่กรณี ซึ่งการกำหนด ระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปีนี้ เท่ากับ เป็นการกลั่นกรองเพื่อให้ได้บุคคลที่มีประสบการณ์ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในแต่ละสาขา

วิชาชีพมาดำรงตำแหน่ง แต่การกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวก็มีได้เป็นปัจจัยหลักสำคัญเพราะในกรณีที่มีความจำเป็นระยะเวลาดังกล่าวก็อาจเปลี่ยนแปลงลดลงได้

นอกจากนี้ตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 199 วรรคสาม มาตรา 201 และมาตรา 203 วรรคสอง กล่าวคือ การบัญญัติให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญมาจากการเลือกกันเองของผู้ได้รับการสรรหาเพื่อให้เกิดการยอมรับของตุลาการรัฐธรรมนูญด้วยกัน และให้การคัดเลือกโดยไม่ต้องรอให้ได้ผู้ได้รับความเห็นชอบครบ 9 คน แต่ไม่น้อยกว่า 6 คนเพื่อให้มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติหน้าที่ได้ทันที รวมถึงการบัญญัติให้ประธาน ศาลรัฐธรรมนูญซึ่งลาออกจากตำแหน่ง ให้พ้นจากตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วย ทั้งนี้ทำให้เกิดข้อครหาว่าตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นสมบัติผลักดันชม ดังนั้น หากประสงค์จะลาออกจากตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญก่อนครบวาระ 9 ปีแล้วต้องพ้นจากตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วย

ตุลาการรัฐธรรมนูญที่มาจากสรรหาในส่วนของอดีตรัฐมนตรีต้องดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วน หรือตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุด และกำหนดคุณสมบัติว่าต้องอยู่ในตำแหน่งมาไม่น้อยกว่า 5 ปี เพราะต้องการตุลาการที่มีประสบการณ์ในการทำงานในวงราชการในตำแหน่งระดับผู้บริหาร มาเป็นองค์คณะ และเป็นการบัญญัติเพิ่มเติมเข้ามาใหม่ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งกระบวนการเข้าสู่อำนาจหรือที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบกับที่มาของตุลาการรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 และ 2550 ปรากฏตามตารางดังนี้ (ดูตารางที่ 5.4)

ตารางที่ 5.4 ตารางเปรียบเทียบที่มาของตุลาการรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, 2550 และ 2560

รัฐธรรมนูญ	รัฐธรรมนูญ 2540	รัฐธรรมนูญ 2550	รัฐธรรมนูญ 2560
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ			
ผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ	5	3	3
ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ ศาลปกครองสูงสุดโดยวิธีลงคะแนนลับ	2	2	2
ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันนิติศาสตร์	5	2	1
ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันรัฐศาสตร์	3	2	1

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	รัฐธรรมนูญ 2540	รัฐธรรมนูญ 2550	รัฐธรรมนูญ 2560
ผู้รับหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่า หรือตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุดมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี	-	-	2
รวม	15	9	9

ที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ของประเทศไทย ที่ผ่านบริบทของรัฐธรรมนูญ มาทั้งสามฉบับ ส่วนใหญ่จะมีโครงสร้างที่เหมือนกัน คือมาจากองค์กรตุลาการและจาก ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ กันที่มาจากองค์กรตุลาการจะมาจากการรับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ของ ศาลฎีกาและที่ประชุมใหญ่ของศาลปกครองสูงสุด แต่จำนวนตุลาการอาจมีความแตกต่างกันตาม จำนวนองค์ประกอบของตุลาการในรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ตุลาการมาจากการรับเลือกของศาลฎีกามีมากถึง 5 คน ส่วนรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มี จำนวนเท่ากันคือ จำนวน 3 คน ทั้งนี้เพราะมีจำนวนตุลาการที่เท่ากัน คือ 9 คน ส่วนที่มาจาก ผู้ทรงคุณวุฒิรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้มีผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มขึ้นโดยให้มีที่มาจากผู้ที่มีการเคยรับราชการ ด้วยประสงค์ต้องการตุลาการ สายการปกครองหรือสายราชการร่วมเป็นองค์คณะด้วย โดยกำหนดคุณสมบัติว่าต้องเคยรับราชการ ในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่า หรือตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการ สูงสุดมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีองค์คณะที่มีความเชี่ยวชาญที่หลากหลาย

(2) คณะกรรมการสรรหา

คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 203 ของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีจำนวน 5 คน ประกอบไปด้วย

(2.1) ประธานศาลฎีกา เป็นประธานกรรมการ

(2.2) ประธานสภาผู้แทนราษฎร และผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร เป็นกรรมการ

(2.3) ประธานศาลปกครองสูงสุด เป็นกรรมการ

(2.4) บุคคลซึ่งองค์กรอิสระแต่งตั้งจากผู้มีคุณสมบัติตามมาตรา 201 และไม่มีลักษณะต้องห้าม ตามมาตรา 202 และไม่เคยปฏิบัติหน้าที่ใด ๆ ในศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระ องค์กรละหนึ่งคน เป็นกรรมการ

ในส่วนของคณะกรรมการสรรหาที่มาจากองค์กรอิสระจะมีความแตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่กำหนดให้ประธานองค์กรอิสระที่มีอยู่เลือกกันเองให้เหลือหนึ่งคนเป็นคณะกรรมการสรรหา ซึ่งองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีดังนี้

- คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- ผู้ตรวจการแผ่นดิน
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 203 (4) บัญญัติให้บุคคลซึ่งองค์กรอิสระแต่งตั้ง จากผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามองค์กรละ 1 คน เป็นกรรมการเป็นกระบวนการที่มีลักษณะการสรรหาบุคคลเพื่อทำหน้าที่สรรหาผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งต้องดำเนินการถึง 2 ชั้น เพื่อให้ได้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และการกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการแต่งตั้งองค์กรอิสระดังกล่าวแล้ว ยิ่งทำให้เกิดปัญหาว่ามีลักษณะเป็นการทับซ้อนในอำนาจหน้าที่หรือไม่

คณะกรรมการสรรหา ตามโครงสร้างของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาจากองค์กรต่าง ๆ มีโครงสร้างและที่มาเปรียบเทียบกับคณะกรรมการสรรหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีความเหมือนและแตกต่างกัน ดังที่ปรากฏในตาราง (ดูตารางที่ 5.5)

ตารางที่ 5.5 ตารางเปรียบเทียบคณะกรรมการสรรหาตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, 2550 และ 2560

คณะกรรมการสรรหา	รัฐธรรมนูญ	รัฐธรรมนูญ	รัฐธรรมนูญ
	2540	2550	2560
ประธานศาลฎีกา	1	1	1
ประธานศาลปกครองสูงสุด	-	1	1
ประธานสภาผู้แทนราษฎร	-	1	1

คณะกรรมการสรรหา	รัฐธรรมนูญ 2540	รัฐธรรมนูญ 2550	รัฐธรรมนูญ 2560
ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร	-	1	1
ประธานองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญซึ่งเลือก กันเอง	-	1	-
บุคคลซึ่งองค์กรอิสระแต่งตั้งองค์กรละ 1 คน (องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ 2560 มี 5 องค์กร)	-	1	-
คณบดีคณะนิติศาสตร์ หรือเทียบเท่าของสถาบัน อุดมศึกษาของรัฐทุกแห่งซึ่งเลือกกันเอง	4	-	
คณบดีคณะรัฐศาสตร์หรือเทียบเท่าของสถาบัน อุดมศึกษาของรัฐทุกแห่งซึ่งเลือกกันเอง	4	-	
ผู้แทนพรรคการเมืองทุกพรรคที่มีสมาชิกเป็นสมาชิก สภาผู้แทนราษฎรพรรคละ 1 คน ซึ่งเลือกกันเอง	4	-	
รวม	13	5	9

คณะกรรมการสรรหาตามโครงสร้างของรัฐธรรมนูญทั้ง 3 ฉบับ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีความเหมือนกันคือ คณะกรรมการสรรหามาจากองค์กรตุลาการ และองค์กรทางการเมือง แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ให้ความสำคัญกับคณะกรรมการสรรหาในสายวิชาการ โดยกำหนดให้คณบดีสาขานิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเลือกกันเองให้เหลือ 4 คนเป็นคณะกรรมการสรรหา ส่วนคณะกรรมการสรรหาที่มาจากองค์กรตุลาการ โดยกำหนดให้ประธานศาลฎีกาและประธานศาลปกครองสูงสุดเป็นคณะกรรมการ โดยตำแหน่ง ส่วนกรรมการที่มาจากองค์กรทางการเมือง จะกำหนดให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรและผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรเป็นคณะกรรมการสรรหา แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ให้ความสำคัญกับพรรคการเมืองมากกว่า จึงกำหนดให้ผู้แทนพรรคการเมืองทุกพรรคที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคละ 1 คน ซึ่งเลือกกันเองให้เหลือ 4 คน เป็นกรรมการสรรหา

นอกจากนั้นยังมีการกำหนดให้องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญได้มีส่วนร่วมในการสรรหาค้วย โดยมีการบัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยกำหนดให้ประธานองค์กรอิสระที่มีอยู่เลือกกันเองให้เหลือหนึ่งคนเป็นกรรมการสรรหา แต่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการปรับเปลี่ยนที่มาของคณะกรรมการสรรหาในส่วนขององค์กรอิสระ โดยให้แต่ละองค์กรกำหนดคัดเลือกองค์กรละหนึ่งคนมาเป็นคณะกรรมการสรรหา ด้วยวัตถุประสงค์ให้แต่ละองค์กรมีส่วนร่วมในการสรรหามากขึ้น

(3) กระบวนการความเห็นชอบของวุฒิสภา

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่ได้รับการสรรหาไม่ว่าจากการคัดเลือกขององค์กรตุลาการหรือจากคณะกรรมการสรรหา ต้องส่งเรื่องให้วุฒิสภาให้ความเห็นชอบ หากวุฒิสภาไม่ให้ความเห็นชอบต้องมีการเริ่มการสรรหาใหม่ แต่หากวุฒิสภาให้ความเห็นชอบ ประธานวุฒิสภาก็จะนำขึ้นทูลเกล้าให้พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยต่อไป

การกำหนดให้กระบวนการสรรหาเป็นอำนาจของวุฒิสภาที่ต้องให้ความเห็นชอบยังขาดความเหมาะสม เพราะสมาชิกวุฒิสภาไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน การใช้อำนาจอธิปไตยต่าง ๆ ของสมาชิกวุฒิสภาไม่ยึดโยงกับการใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชน ข่มขาคความชอบธรรมในทางประชาธิปไตย

2) โครงสร้างและองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญ

โครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีองค์ประกอบของโครงสร้าง วาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นตำแหน่ง และคุณสมบัติ ดังนี้

(1) องค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

องค์คณะของศาลรัฐธรรมนูญ มีดังนี้

(1.1) ศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 9 คน โดยพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากประธานวุฒิสภาซึ่งเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

(1.2) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ ของวุฒิสภา

การได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภามีความแตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่กำหนดแต่เพียงว่าต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาโดยไม่กำหนดจำนวนว่าต้องได้รับความเห็นชอบเป็นจำนวนเท่าใด และหากวุฒิสภาไม่เห็นชอบในรายชื่อใดไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ให้ส่งรายชื่อที่กลับไปยังคณะกรรมการสรรหาพร้อมด้วยเหตุผลและให้ทำการสรรหาใหม่

การกำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 นี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้มีอำนาจจัดให้มีรัฐธรรมนูญยังประสงค์ไม่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมากนัก

จึงกำหนดขั้นตอนการได้รับความเห็นชอบเป็นของวุฒิสภา ซึ่งสมาชิกวุฒิสภามาจากการแต่งตั้งที่ขาดการเชื่อมโยงกับการใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชน ทำให้การเข้าสู่ตำแหน่งของวุฒิสภาอาจถูกแทรกแซงหรือถูกครอบงำโดยกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ เนื่องจากการปกครองยังเป็นประชาธิปไตยที่ไม่มั่นคงสมบูรณ์ตามระบอบประชาธิปไตยที่เป็นสากลมากนัก

(1.3) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ให้เลือกกันเองให้คนหนึ่ง เป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ

เพื่อให้เกิดการยอมรับกันเองในกลุ่มตุลาการรัฐธรรมนูญด้วยกัน เวลาปฏิบัติงานความขัดแย้งหรือความเห็นที่แตกต่างก็จะน้อยลง

(1.4) องค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการนั่งพิจารณาและในการทำคำวินิจฉัย ต้องประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่าเจ็ดคน (มาตรา 211)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดองค์คณะในการนั่งพิจารณาและทำคำวินิจฉัยไว้มากกว่ารัฐธรรมนูญ 2550 ที่กำหนดไว้เพียง 5 คน เพราะคณะผู้จัดทำรัฐธรรมนูญเห็นว่า การพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายมีความสำคัญ จึงควรได้รับการวินิจฉัยจากตุลาการรัฐธรรมนูญที่เป็นส่วนใหญ่ขององค์คณะและบัญญัติเป็นข้อบังคับเพิ่มเติมอีกว่า เมื่อศาลรัฐธรรมนูญรับเรื่องใดไว้พิจารณาแล้ว ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ใดจะปฏิเสธไม่วินิจฉัย โดยอ้างว่าเรื่องนั้นไม่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญมิได้

(2) วาระการดำรงตำแหน่ง

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีวาระการดำรงตำแหน่งเจ็ดปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว (มาตรา 207)

การกำหนดให้วาระการดำรงตำแหน่งเพียงวาระเดียวมีเจตนารมณ์เหมือนรัฐธรรมนูญฉบับอื่น ๆ ที่ประสงค์จะให้ตุลาการรัฐธรรมนูญมีอิสระในการพิจารณาคดีโดยไม่ถูกองค์กรใดหรือบุคคลใดแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อความเป็นกลางและความเป็นธรรมในการวินิจฉัยคดี วาระการดำรงตำแหน่ง 7 ปี ได้ปรับลดลงมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่มีวาระ 9 ปี ซึ่งคณะผู้จัดทำหรือคณะร่างรัฐธรรมนูญเห็นว่านานเกินไป

(3) คุณสมบัติ

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ด้วย (มาตรา 201)

(3.1) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

(3.2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบห้าปี แต่ไม่ถึงหกสิบแปดปีในวันที่ได้รับการคัดเลือกหรือวันสมัครเข้ารับการสรรหา

(3.3) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า

(3.4) มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์

(3.5) มีสุขภาพที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้นต้องไม่เป็นผู้มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้ (มาตรา 202)

- เป็นหรือเคยเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระใด

- ลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 98 (1) (2) (3) (4) (5) (6) (7) (8) (9) (10) (11) (17) หรือ (18)

- เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

- เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมือง หรือสมาชิก สภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นในระยะสิบปีก่อนเข้ารับการคัดเลือกหรือสรรหา

- เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นของพรรคการเมืองในระยะสิบปีก่อนเข้ารับ การคัดเลือกหรือสรรหา

- เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ

- เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือกรรมการหรือที่ปรึกษาของหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ

- เป็นผู้ดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วนบริษัท หรือองค์กรที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไร หรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใด

- เป็นผู้ประกอบวิชาชีพอิสระ

- มีพฤติการณ์อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง

คุณสมบัติของตุลาการรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หลายประการ เช่น การกำหนดอายุว่าต้องไม่ถึง 68 ปี นับแต่วันที่ได้รับการคัดเลือกหรือวันสมัครเข้ารับการสรรหา ด้วยเหตุว่าต้องการตุลาการที่มีอายุไม่มากเกินไปอันจะเป็นอุปสรรคในการทำงาน หรือการกำหนดลักษณะต้องห้ามเอาไว้ เพื่อป้องกันปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนหรือการถูกแทรกแซงจากองค์กรหรือหน่วยงานอื่นใดที่ทำหรือเคยทำมาก่อน ทำให้ขาดความเป็นกลางในการวินิจฉัยคดีได้

(4) การพ้นตำแหน่ง

มาตรา 208 กำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(4.1) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา 201 หรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 202

(4.2) ตาย

(4.3) ลาออก

(4.4) มีอายุครบเจ็ดสิบห้าปี

(4.5) ศาลรัฐธรรมนูญมีมติให้พ้นจากตำแหน่งด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมดเท่าที่มีอยู่เพราะเหตุฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(4.6) พ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุตามมาตรา 235 วรรคสาม

ในกรณีที่ศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประทับรับฟ้อง เพราะเหตุ ตามมาตรา 234 (1) คือในกรณีที่ตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญผู้ใดมีพฤติการณ์ ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง เพื่อดำเนินการต่อไปตามรัฐธรรมนูญ หรือตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

เมื่อศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประทับรับฟ้อง ให้ผู้ถูกกล่าวหาหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะมีคำพิพากษา เว้นแต่ศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น ในกรณีที่ศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหา มีพฤติการณ์ หรือกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา แล้วแต่กรณี ให้ผู้ต้องคำพิพากษานั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ และให้เพิกถอน สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นและจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง มีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้ ตามมาตรา 235 วรรคสาม

นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระแล้ว ตุลาการรัฐธรรมนูญอาจพ้นตำแหน่ง ตามมาตรา 208 โดยเฉพาะการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องร้ายแรง กล่าวคือ หลักจริยธรรมเป็นหลักพื้นฐานที่สำคัญของทุกคน และทุกอาชีพ เพราะเป็นกรอบหรือแนวทางอันดีงามที่พึงปฏิบัติซึ่งกำหนดไว้สำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความมั่งคั่ง ความสงบร่มเย็นเป็นสุข ความรักสามัคคี ความอบอุ่น มั่นคงและปลอดภัยในการดำรงชีวิต

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้มีมาตรฐานทางจริยธรรมซึ่งเป็นกลไกใหม่อย่างหนึ่งที่โดดเด่น เพราะได้กำหนดหลักการและกรอบระยะเวลาที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยในบทเฉพาะกาล มาตรา 276 กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญกับองค์กรอิสระร่วมกันดำเนินการจัดทำประมวลจริยธรรมตามมาตรา 219 ให้แล้วเสร็จภายใน 1 ปีนับแต่วัน

ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ หากดำเนินการไม่เสร็จภายในระยะเวลาดังกล่าว ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระทั้งหมดจะต้องพ้นจากตำแหน่งไป โดยให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระที่ได้รับแต่งตั้งเข้ามาใหม่ดำเนินการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมให้แล้วเสร็จภายใน 1 ปีนับแต่วันที่เข้ารับหน้าที่ สำหรับผู้ที่ฝ่าฝืนมาตรฐานทางจริยธรรม มาตรา 235 วรรคสาม กำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ไล่สวนข้อเท็จจริง หากเห็นว่ามีพฤติการณ์หรือกระทำความผิดตามที่ไล่สวนก็จะเสนอต่อศาลฎีกา หากมีคำพิพากษาว่าผิดจริง ต้องพ้นจากตำแหน่งและอาจถูกเพิกถอนสิทธิรับเลือกตั้งไม่เกิน 10 ปีอีกด้วย นอกจากนี้ ในกรณีที่ประธานศาลรัฐธรรมนูญซึ่งลาออกจากตำแหน่งก็ให้พ้นจากตำแหน่งตุลาการด้วย

3) ขอบเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญ แบ่งออกได้เป็น 15 ประการดังต่อไปนี้

(1) การวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำ กรณีบุคคลจะใช้สิทธิหรือเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (มาตรา 49)

มาตรา 49 ได้บัญญัติเพิ่มเติมไว้แตกต่างจากมาตรา 68 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในกรณีเกี่ยวกับการยื่นคำร้อง กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีอำนาจรับคำร้องได้โดยตรงในกรณีที่ผู้ร้องไปยื่นคำร้องต่ออัยการสูงสุดแล้ว อัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่รับดำเนินการตามที่ร้องขอ หรือไม่ดำเนินการภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่รับคำร้องขอ

(2) การวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลง ตามมาตรา 82

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเพิ่มเติมให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญมากขึ้นในกรณีหากปรากฏเพียงมีเหตุอันควรสงสัยว่าสมาชิกผู้ถูกร้องมีกรณีตามที่ถูกร้อง ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจที่จะสั่งให้สมาชิกผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัยได้

(3) การวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ ตามมาตรา 139

(4) การวินิจฉัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการเสนอแปรญัตติ หรือกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้ตนเองมีส่วนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย ตามมาตรา 144 วรรคสาม

(5) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติ ตามมาตรา 148

(6) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา และร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภา ตามมาตรา 149

(7) การวินิจฉัยความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลง ตามมาตรา 170

(8) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของเงื่อนไขการตราพระราชกำหนดมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 173

(9) การวินิจฉัยปัญหาว่าหนังสือสนธิสัญญาใด มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรืออาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงหรือไม่ ตามมาตรา 178 ที่กำหนดว่า

พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ

“หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทย มีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ หรือจะต้องออก พระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา และหนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคง ทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้าหรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวาง ต้องได้รับความเห็นชอบ ของรัฐสภา ในการนี้ รัฐสภาต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง หากรัฐสภา พิจารณาไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่ารัฐสภาให้ความเห็นชอบ

หนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้า หรือการลงทุน ของประเทศอย่างกว้างขวางตามวรรคสอง ได้แก่ หนังสือสัญญาเกี่ยวกับการค้าเสรี เขตศุลกากรร่วม หรือการให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หรือทำให้ประเทศต้องสูญเสียสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมด หรือบางส่วน หรือหนังสือสัญญาอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ให้มีกฎหมายกำหนดวิธีการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและได้รับ การเยียวยาที่จำเป็นอันเกิดจากผลกระทบของการทำหนังสือสัญญาตามวรรคสามด้วย

เมื่อมีปัญหาว่าหนังสือสัญญาใดเป็นกรณีตามวรรคสองหรือวรรคสามหรือไม่ คณะรัฐมนตรี จะขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยก็ได้ ทั้งนี้ ศาลรัฐธรรมนูญต้องวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่รับคำขอ”

รัฐธรรมนูญฉบับก่อนหน้านั้นคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติว่า หนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศหรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา ให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัยว่าหนังสือสัญญามีบริบทต้องตามมาตรา 190 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หรือไม่ ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ก็มีลักษณะในการทำงานเหมือนกันเพียงแต่ว่า นอกจากหนังสือสัญญาตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังขยายความไปถึงหนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคง ทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้าหรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวาง ซึ่งหนังสือสัญญาอื่นนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าได้แก่ หนังสือสัญญาเกี่ยวกับการค้าเสรี เขตศุลกากรร่วม หรือการให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หรือทำให้ประเทศต้องสูญเสียสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมด หรือบางส่วน หรือหนังสือสัญญาอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การขยายความในหนังสือสัญญาอื่นตามบทบัญญัตินี้เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการตีความของสัญญานอกจากที่รัฐธรรมนูญเคยได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีเขตอำนาจในการวินิจฉัยหนังสือสัญญาและหนังสือสัญญาอื่นมีความหมายชัดเจนยิ่งขึ้น

การทำหนังสือสัญญาตามมาตรา 178 นี้ เพราะต้องการให้ศาลรัฐธรรมนูญควบคุมตรวจสอบการตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร เพื่อเป็นการปกป้องสิทธิของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ และต้องมีมาตรการในการเยียวยาที่จำเป็นอันเกิดจากการทำหนังสือสัญญานั้น

กรณีการยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติแต่เพียงว่า คณะรัฐมนตรีเท่านั้น และศาลรัฐธรรมนูญต้องวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับคำขอ ทั้งนี้รัฐธรรมนูญฉบับ 2560 ต้องการแก้ไขประเด็นเรื่องเวลาของการวินิจฉัยปัญหาให้มีผลเร็วขึ้น

(10) การวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ ตามมาตรา 210 (2)

อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระตามมาตรา 210 (2) นี้ อาจเป็นการปรึกษาหารือ หรือการให้คำแนะนำว่าองค์กรนั้น ๆ มีอำนาจหรือไม่มีอำนาจอย่างไร ซึ่งแตกต่างจาก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 266 หรือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 214 ซึ่งเป็นกรณีมีความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีใช้ศาลตั้งแต่ 2 องค์กรขึ้นไป เป็นกรณีที่มีปัญหาในเรื่องเขตอำนาจขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ ว่าองค์กรใดมีเขตอำนาจหรืออำนาจมิได้เป็นขององค์กรใด

(11) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดี ตามมาตรา 212 ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นเอง หรือคู่ความโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยมาตรา 5 และยังไม่มีความวินิจฉัย ของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ให้ศาลส่งความเห็นเช่นนั้นต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อวินิจฉัย ในระหว่างนั้น ให้ศาลดำเนินการพิจารณาต่อไปได้แต่ให้รอการพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว จนกว่าจะมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 นอกจากกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายก่อนมีผลใช้บังคับแล้ว ยังได้บัญญัติให้มีอำนาจวินิจฉัยถึงบทบัญญัติของกฎหมายภายหลังที่ได้ประกาศใช้บังคับว่ามีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายภายหลังที่ได้ประกาศใช้บังคับไปแล้วนี้ เป็นหลักประกันในสิทธิและเสรีภาพของประชาชนว่าจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสูงสุดที่บัญญัติไว้

ในขณะที่มีการพิจารณาคดีในศาลอื่นซึ่งมิใช่ศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อศาลเห็นเอง คู่ความโต้แย้ง หรือบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ เห็นว่ากฎหมายที่ใช้ในการพิจารณาคดีนั้น ๆ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ศาลที่พิจารณาคดีนั้นจะเป็นผู้เสนอคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ให้วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้น ๆ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 211 แต่อย่างไรก็ตาม การยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาในลักษณะนี้เปิดโอกาสให้คู่ความในคดีเป็นผู้ริเริ่มโต้แย้งว่า กฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งในอีกทางหนึ่งอาจเป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความดังกล่าวใช้ช่องทางนี้ในการประวิงเวลาในการพิจารณาคดีของตนได้ ดังนั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ฉบับนี้จึงได้วางมาตรการแก้ไขไว้โดยแม้จะมีการยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาแล้วก็ตาม การพิจารณาในคดีก็จะยังคงดำเนินคดีต่อไปเพียงแต่ให้รอการพิพากษาไว้ชั่วคราว จนกว่าจะมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น นอกจากนี้ หากศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าคำโต้แย้งดังกล่าวไม่เป็นสาระอันสมควรแก่การวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับเรื่องดังกล่าวไว้พิจารณาก็ได้

(12) การวินิจฉัยคำร้องของบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ เพื่อมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

มาตรา 213 บัญญัติว่า บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้มีสิทธิยื่นคำร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้ต้องเป็นกรณีที่ไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ไม่ได้จำกัดอำนาจการวินิจฉัยไว้ เพียงแต่กำหนดว่า ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

ประชาชนผู้ถูกระทบสิทธิเป็นผู้เสนอได้เอง ซึ่งการเสนอคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยประชาชนได้โดยตรงนี้ เป็นมิติใหม่ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่มีปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และต่อเนื่องมาถึงรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่คุ้มครองผู้ถูกระทบสิทธิหรือเสรีภาพสามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ แต่การเสนอคดีในลักษณะนี้ย่อมต้องมีข้อจำกัด เพื่อป้องกันไม่ให้มีคดีความขึ้นสู่ศาลรัฐธรรมนูญมากเกินไป โดยกำหนดให้การเสนอคดีจะทำได้ก็เฉพาะในกรณีที่ไม่มีวิธีการอื่นตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วเท่านั้น ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 213

(13) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นผู้เสนอ (มาตรา 231 (1))

ทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยในประเด็นที่ เหมือนกัน คือ ประเด็นว่า “บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ” หรือ ไม่เท่านั้น

(14) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม (มาตรา 256 (9))

มีบทบัญญัติเพิ่มเติมจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ว่า ศาลรัฐธรรมนูญต้องวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับคำขอ

(15) มีหน้าที่ร่วมกันกับองค์กรอิสระกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรม เพื่อใช้บังคับกับฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระรวมทั้งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และหัวหน้าหน่วยงานราชการของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระ ตามมาตรา 219

หน้าที่ในการกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมเป็นข้อบังคับที่ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ หากดำเนินการไม่แล้วเสร็จภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระพ้นจากตำแหน่ง (มาตรา 276)

การกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมนี้ เป็นการเพิ่มเติมเข้ามาเพื่อใช้บังคับและควบคุมตรวจสอบการทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระต่าง ๆ และกำหนดให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) เสนอเรื่องให้ศาลฎีกาวินิจฉัย ตามมาตรา 235 วรรคหนึ่ง (1) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งให้อำนาจฟ้องคดีต่อศาลฎีกาได้โดยตรงในกรณีดังกล่าว โดยไม่ต้องส่งสำนวนการไต่สวนไปยังอัยการสูงสุดให้ดำเนินการฟ้องคดี และเป็นการให้อำนาจศาลฎีกาในการวินิจฉัยเรื่องการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงเข้ามาในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยไม่ได้กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่เฉพาะของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

นอกจากอำนาจหน้าที่ที่กล่าวข้างต้นแล้วยังรวมถึงอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 207 ที่ว่า “ถ้าไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่จะยกมาปรับแก้กรณีใดได้ให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยกรณีนั้นตามประเพณี การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” ซึ่งก็คือการให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยตามมาตรา 7 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เดิม นั่นเอง

4) กระบวนการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาไว้โดยกำหนดไว้ในบทเฉพาะกาลว่า ในระหว่างที่ยังไม่มี พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญที่ใช้บังคับอยู่ก่อน ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้ออกข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 แก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดเดิมให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ปัจจุบันมีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 แล้วและมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 3 มีนาคม 2561 เป็นต้นไป และในมาตรา 82 ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้บรรดาข้อกำหนด ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง หรือมติของศาลที่ออกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2550 ซึ่งใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันที่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ ให้มีผลใช้บังคับต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ นี้ ทั้งนี้ จนกว่าจะมีข้อกำหนด ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง หรือ มติของศาลตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญนี้

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ได้รับการแบ่งออกเป็น 4 ส่วน มีทั้งหมด 83 มาตรา ดังนี้

หมวด 1 ศาล (มาตรา 7)

หมวด 2 องค์ประกอบของศาล (มาตรา 8 - 26)

หมวด 3 การพิจารณา (มาตรา 27 - 71)

หมวด 4 การทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง (มาตรา 72 - 78)

บทเฉพาะกาล (มาตรา 79 - 83)

การตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ด้วยจุดประสงค์เพื่อกำหนดรายละเอียดวิธีพิจารณาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้เกิดความชัดเจน เพื่อสาธารณชนจะได้ทราบถึงวิธีการ ขั้นตอน และกรอบระยะเวลา ในการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญ และของหน่วยงานทางธุรการของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามกระบวนการของกฎหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์ในการอำนวยความยุติธรรม หรือประโยชน์สาธารณะและเกิดการยอมรับจากประชาชนมากขึ้น ทั้งยังเป็นการประกันสิทธิ เสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญมิให้ถูกละเมิด และป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจรัฐ หรือการตรากฎหมายของรัฐขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญของศาลรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณา พุทธศักราช 2561 มีจำนวน 83 มาตรา เนื้อหาส่วนใหญ่จะอยู่ในหมวด 3 และ หมวด 4 โดยจะเป็นเรื่องของ การพิจารณาและการทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง ที่มีหลักการสำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) สถานะของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญ มีสถานะเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 200 ของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และมีสถานะเป็นศาล ตามพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 7 ที่กำหนดให้ “ศาล” มีอำนาจ หน้าที่ ตามที่บัญญัติไว้ และมาตรา 26 กำหนดให้การปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการเป็นการปฏิบัติหน้าที่ ของเจ้าพนักงานในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา นอกจากนี้ กระบวนพิจารณาคดีต่าง ๆ ก็มีลักษณะเป็นไปในทำนองเดียวกับการพิจารณาของศาล โดยทั่วไปทุกประการ กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการ โดยทำหน้าที่ตีความและปรับใช้บังคับกฎหมาย

(Apply the Law) ให้เข้ากับข้อเท็จจริงของแต่ละคดี และยังมีหลักประกันความเป็นอิสระให้แก่คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้สนับสนุนให้แก่คณะตุลาการ เพื่อป้องกันการแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองเนื่องจากผลคำวินิจฉัยถือเป็นที่สุดและเด็ดขาดผูกพันทุกองค์กร พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ นี้ ได้กำหนดให้ศาลมีอำนาจรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีและได้กำหนดคดีเรื่องการละเมิดอำนาจศาลว่า การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีที่กระทำโดยสุจริตในทางวิชาการและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล แต่อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ควรมีข้อกำหนดเกี่ยวกับขอบเขตหรือนิยามของคำว่า “ในทางวิชาการ” ให้ชัดเจนว่ามีความหมายจำกัดเพียงใด และการคุ้มครองบุคคลที่วิจารณ์การพิจารณาคดีหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ที่มีใช้วิธีการทางวิชาการด้วยเรื่องละเมิดอำนาจศาล และควรกำหนดเท่าที่จำเป็น

(2) กระบวนพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 บัญญัติว่า “การพิจารณาคดีให้ใช้ระบบไต่สวน โดยให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงไม่ว่าจะเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ และในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานได้ทุกประเภท เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติห้ามรับฟังไว้โดยเฉพาะ ไม่ว่าการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นจะมีข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากขั้นตอน วิธีการ หรือกรอบเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ถ้าศาลได้ให้โอกาสแก่คู่กรณีในการนำสืบพยานหลักฐานหักล้างแล้ว ก็ให้ศาลรับฟังได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตรงตามความจริงที่เกิดขึ้นในคดีนั้น

การพิจารณาของศาลต้องเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ นี้ และข้อกำหนดของศาล

ในการปฏิบัติหน้าที่ ศาลมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือ เรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้หน่วยงานของรัฐ หรือพนักงานสอบสวน ดำเนินการใด เพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้”

การกำหนดวิธีเกี่ยวกับกระบวนพิจารณาคดีให้ใช้ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) โดยศาลมีบทบาทหน้าที่ทั้งการสอบสวนและการพิจารณาพิพากษา กล่าวคือ ศาลมีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมหรือดสืบพยาน ทั้งนี้เพื่อค้นหาให้ได้ข้อเท็จจริงใกล้เคียงความจริงมากที่สุด การกำหนดระเบียบวิธีเกี่ยวกับการสืบพยานมีน้อย มักจะไม่มีหลักเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมากนัก โดยเฉพาะจะไม่มีการตัดพยานที่เด็ดขาด แต่จะเปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดสู่ศาล ศาลจึงมีสิทธิรับฟังพยานบอกเล่าได้ทำให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างโดย

ศาลจะรับฟัง พยานหลักฐานได้ทุกประเภท เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติห้ามรับฟังไว้เป็นการเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตรงตามความจริงที่เกิดขึ้นในคดีนั้น

(3) หลักการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ

มาตรา 213 บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

หลักการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ มีต้นแบบมาจากระบบกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งราชอาณาจักรไทยได้นำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และมีปรากฏอีกครั้งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หลักการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ เป็นช่องทางของกฎหมายที่เปิดโอกาสให้บุคคลยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ ว่าสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญของตนถูกละเมิดจากการใช้อำนาจมหาชน โดยองค์กรของรัฐต่าง ๆ อำนาจมหาชนดังกล่าวนี้หมายความถึงการตรากฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายโดยฝ่ายปกครอง หรือแม้กระทั่งการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลด้วย

การร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญจึงเป็นไปเพื่อตรวจสอบ กฎหมาย การกระทำทางปกครอง ตลอดจนคำพิพากษาของศาลว่าละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ “การกระทำ” ในมาตรา 213 นี้ หมายความว่าและครอบคลุมถึงการใช้อำนาจรัฐทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการตรากฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล มีลักษณะเหมือนในระบบกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแต่สิทธิในการยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 213 ที่ดูเหมือนจะเพิ่มขึ้น กลับถูกจำกัดลงว่า ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขอันมีลักษณะเป็นข้อจำกัดในการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญมีดังนี้

(3.1) ต้องยื่นเรื่องผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินก่อน

มาตรา 46 บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพโดยตรงและได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ อันเนื่องจากการถูกละเมิดสิทธิหรือ เสรีภาพนั้น ย่อมมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยคดีตามมาตรา 7 (11) ได้ โดยจะต้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเสียก่อน ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ถึงการ

ถูกละเมิดสิทธิหรือ เสรีภาพดังกล่าว เว้นแต่การละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพนั้นยังคงมีอยู่ก็ให้ยื่นคำร้อง ได้ทราบถึงการละเมิดสิทธิ หรือเสรีภาพนั้นยังคงมีอยู่ และให้นำความในมาตรา 48 วรรคหนึ่งและ วรรคสอง มาใช้บังคับด้วย โดยอนุโลม โดยต้องยื่นคำร้องต่อศาลภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับความเห็นของผู้ตรวจการ แผ่นดิน หรือวันที่พ้นกำหนดเวลาที่ผู้ตรวจการแผ่นดิน ไม่ยื่นคำร้อง ต่อศาลตามมาตรา 48 วรรคสอง

ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้มีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอ ว่าการกระทำนั้นขัดหรือ แย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ แต่ต้องยื่นเรื่องผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินด้วยเจตนารมณ์ ของผู้ร่างว่า เพื่อเป็นการคัดกรองคดีที่จะมาสู่ศาลรัฐธรรมนูญในขั้นตอนหนึ่ง และต้องยื่นภายใน เก้าสิบวันนับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ถึงการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพดังกล่าว เว้นแต่การละเมิดสิทธิ หรือเสรีภาพนั้นยังคงมีอยู่ก็ให้ยื่นคำร้องได้ทราบถึงการละเมิดสิทธิ หรือเสรีภาพนั้นยังคงมีอยู่ และ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินพิจารณายื่นคำร้องต่อศาลพร้อมด้วยความเห็น ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ รับคำร้องจากผู้ร้อง โดยให้ผู้ตรวจการแผ่นดินแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้ร้อง ทราบภายในสิบวัน นับแต่วันที่ครบกำหนดเวลาดังกล่าว ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ยื่นคำร้อง หรือไม่ยื่นภายใน กำหนดเวลา ผู้ถูกละเมิดจึงจะมีสิทธิยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้

(3.2) การกระทำที่ไม่อาจใช้สิทธิในการฟ้องศาลรัฐธรรมนูญได้

มาตรา 47 การใช้สิทธิยื่นคำร้องตามมาตรา 46 ต้องเป็นการกระทำที่เป็นการ ละเมิดสิทธิ หรือเสรีภาพอันเกิดจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงาน ซึ่งใช้อำนาจรัฐ และต้องมีใช่เป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (1) การกระทำของรัฐบาล
- (2) รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดกระบวนการร้อง หรือผู้มีสิทธิ ขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว
- (3) กฎหมายบัญญัติขั้นตอนและวิธีการไว้เป็นการเฉพาะ และยังมีได้ดำเนินการ ตามขั้นตอน หรือวิธีการนั้นครบถ้วน
- (4) เรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่น หรือเรื่องที่ศาลอื่นมี คำพิพากษา หรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว
- (5) การกระทำของคณะกรรมการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 192 (6) การกระทำที่ เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม คณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง คณะกรรมการตุลาการทหาร รวมถึงการดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร

(4) หลักการคัดค้านตุลาการ

มาตรา 32 ตุลาการอาจถูกคัดค้านได้ในเหตุอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) เคยเป็นผู้พิพากษาหรือตุลาการในศาลอื่นหรือเคยเป็นอนุญาโตตุลาการ ซึ่งเคยพิจารณา วินิจฉัยในคดีหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคดีที่ขอให้วินิจฉัยนั้นมาก่อน

(2) เป็นหรือเคยเป็นสามีหรือภริยา หรือญาติของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คือ เป็นบุพการีหรือ ผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ หรือเป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับ ได้เพียงสามชั้น หรือเป็นญาติทางการสมรส นับ ได้เพียงสองชั้น

(3) เคยให้ถ้อยคำหรือให้ความเห็นในฐานะพยาน โดยที่ได้อ่านเห็นเหตุการณ์ในคดี ในศาลอื่น ซึ่งพิจารณา วินิจฉัยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคดีที่ขอให้วินิจฉัยนั้นมาก่อน

(4) เป็นหรือเคยเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาก่อน

(5) มีหรือเคยมีคดีที่ตุลาการนั้นเอง สามี ภริยา หรือญาติสืบสายโลหิตตรงขึ้นไป หรือลงมา ของตุลาการนั้นฝ่ายหนึ่ง พิพาทกับคู่กรณี สามี ภริยา หรือญาติสืบสายโลหิตตรงขึ้นไป หรือลงมา ของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง

ผู้มีส่วนได้เสียในคดี ไม่ว่าจะเป็นในฐานะสามีภริยา เป็นญาติของคู่กรณีฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายใด หรือเป็นผู้พิพากษาที่เคยวินิจฉัยในประเด็นแห่งคดีที่มีลักษณะในทำนองเดียวกันมาก่อน หรือเคยเป็นตัวแทนหรือเป็นพยานของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดยอมเป็นเหตุแห่งการถูกคัดค้านได้ หลักการ คัดค้านตุลาการผู้มีส่วนได้เสียในคดีเพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดีมีความอิสระ เป็นกลาง และ โปร่งใส เป็นการอำนวยความสะดวกให้ทุกฝ่ายอย่างเที่ยมกัน ดังนั้น นอกจากความเป็นผู้มีส่วน ได้เสียตามความหมายดังกล่าวข้างต้นแล้ว ตุลาการผู้มีส่วนได้เสียควรหมายถึงตุลาการที่มีความ สนิทสนม มีความขัดแย้ง หรือมีอคติกับคู่กรณี เช่น เป็นเพื่อนร่วมรุ่น หรือเคยแสดงทัศนะบวกหรือ ลบต่อคู่กรณี เป็นต้น

การคัดค้านตุลาการหรือตุลาการถอนตัวเพราะเหตุที่ตนเป็นผู้มีส่วนได้เสียกับคดีที่ ต้องวินิจฉัย ส่งผลให้ตุลาการ ต้องพ้นจากองค์คณะและมีตุลาการเหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ไม่ถึงเจ็ดคน ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจที่จะร้องขอต่อประธานศาลฎีกาและประธานศาลปกครองสูงสุดให้ ดำเนินการตามมาตรา 21 แต่งตั้งผู้ทำหน้าที่ที่ตุลาการเฉพาะคดีนั้นให้ครบเจ็ดคนได้

(5) คำวินิจฉัย

หลักการทำคำวินิจฉัยของตุลาการรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติฯ มาตรา 75 กำหนด ว่า ในการวินิจฉัยคดี ตุลาการซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนต้องทำความเข้าใจส่วนตัว เป็นหนังสือ พร้อมทั้ง แลกเปลี่ยนความเห็นที่ประชุม และให้ที่ประชุมปรึกษาหารือร่วมกันก่อนแล้วจึงลงมติ ความเห็นส่วนตัว ตามวรรคหนึ่ง ให้ทำโดยลับและต้องเผยแพร่ต่อสาธารณะตามข้อกำหนด ของศาล การทำคำ วินิจฉัยของศาล องค์คณะอาจมอบหมายให้ตุลาการคนหนึ่งคนใดเป็นผู้จัดทำคำวินิจฉัย ตามมติของ ศาลก็ได้ คำวินิจฉัยของศาล ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่คำวินิจฉัย

การทำความเข้าใจส่วนตนขององค์คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ทราบถึงหลักการให้เหตุผลทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายของตุลาการแต่ละคนว่าสอดคล้องกับหลักการวินิจฉัยคดีของศาลหรือไม่ ทำให้คำวินิจฉัยขององค์คณะตุลาการพิจารณาคดีต้องอยู่บนพื้นฐานของการร่วมกันพิจารณาอย่างรอบคอบ การทำคำวินิจฉัยส่วนตนต้องทำให้ครบทุกประเด็นตามที่ได้กำหนดประเด็นไว้ คำวินิจฉัยส่วนตนจึงมีความสำคัญต่อคำวินิจฉัยกลางขององค์คณะเป็นอย่างมาก เพราะคำวินิจฉัยส่วนตนอาจจะมีทั้งความเห็นด้วย หรือความเห็นแย้ง ซึ่งจะส่งผลให้คำวินิจฉัยกลางไม่สอดคล้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีที่มีการกำหนดประเด็นไว้หลายประเด็นหรือมีการวินิจฉัยแยกออกเป็นหลายแนวทางและต้องมีการลงมติ ในประเด็นต่าง ๆ ที่กำหนดให้ครบทุกประเด็น

การกำหนดให้ต้องประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษา ภายใน 30 วัน นับแต่วันมีคำวินิจฉัย เพื่อให้ประชาชนและองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถทราบผล ของคำวินิจฉัยได้อย่างรวดเร็ว จะได้กำหนดแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับคำวินิจฉัยดังกล่าวต่อไป

5) ผลแห่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 211 วรรคสี่ ได้กำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาดมีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ

บทบัญญัติตามความในมาตราดังกล่าว เป็นการบัญญัติถ้อยคำในความหมายอย่างกว้าง ซึ่งยังไม่มีรายละเอียดที่กำหนดถึงขอบเขตและการปฏิบัติต่อองค์กรที่ต้องผูกพันตามคำวินิจฉัยดังกล่าวมากนัก เพราะกำหนดหลักความผูกพันแต่เพียงว่ามีผลผูกพันต่อองค์กรมหาชนต่าง ๆ ของรัฐ แต่ไม่ได้กำหนดในรายละเอียดว่ามีขอบเขตของความผูกพันเพียงใด โดยเฉพาะในความผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลยุติธรรมว่าจะหมายความรวมถึงความผูกพันในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาลยุติธรรมด้วยหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากเป็นคดีอาญา มีประเด็นปัญหาว่า ศาลยุติธรรมที่พิจารณาคดีอาญาจำเป็นต้องผูกพันในผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่าจะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยเอาไว้ด้วยหรือไม่ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ไม่มีบทบัญญัติกฎหมายใดที่เป็นบทบังคับหรือกำหนดให้ศาลยุติธรรมต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยเอาไว้อย่างชัดเจน อีกทั้งหากมีการนำเอาคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมาใช้เป็นบทตัดพยานหลักฐานออกจากสำนวนในการพิจารณาคดีอาญายังจะเป็นประเด็นปัญหาว่าเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของจำเลยในคดีอาญาด้วยหรือไม่ ดังนั้นในงานวิจัยนี้เห็นว่า ผลผูกพันคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อองค์กรมหาชนต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ ควรจะมีการกำหนดในรายละเอียดให้มีความชัดเจนเพื่อให้มีการปฏิบัติโดยไม่ต้องมีการตีความในคำวินิจฉัยของ

ศาลรัฐธรรมนูญอีก และเพื่อให้การทำหน้าที่ในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย โดยศาลรัฐธรรมนูญมีความสมบูรณ์ตามเจตนารมณ์ของหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ที่จะเกิดเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายของต่างประเทศกับประเทศไทย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับองค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายโดยวิเคราะห์องค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของประเทศไทย ภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ นับแต่มีรัฐธรรมนูญฉบับแรกมาจนถึงปัจจุบัน พบว่า ประเทศไทยได้มีการนำรูปแบบขององค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายมาใช้ทั้งในระบบกระจายอำนาจในรูปแบบศาลยุติธรรมนับแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 เป็นต้นมา และเปลี่ยนมาเป็นระบบรวมศูนย์อำนาจในรูปแบบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญนับแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 และมีปรากฏอีกครั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2549 (ภายหลังการทำรัฐประหารวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ได้เปลี่ยนรูปแบบองค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายจากรูปแบบศาลรัฐธรรมนูญกลับมาเป็นรูปแบบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญอีกครั้งหนึ่ง)

สำหรับองค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในรูปแบบศาลรัฐธรรมนูญ มีปรากฏเป็นครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และยังคงปรากฏต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และยังคงต่อเนื่องมาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในปัจจุบัน โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีการกำหนดที่มาโครงสร้างอำนาจหน้าที่และกระบวนการใช้อำนาจตลอดจนผลผูกพันที่มีลักษณะเหมือนและแตกต่างกับของต่างประเทศ ดังปรากฏตามตารางเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างขององค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายของต่างประเทศกับของประเทศไทย ดังตารางที่ 5.6

ตารางที่ 5.6 ตารางเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างขององค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายของต่างประเทศกับของราชอาณาจักรไทย

เรื่อง	เยอรมัน	ฝรั่งเศส	อเมริกา	ไทย
1.ระบบการควบคุม	รวมศูนย์อำนาจ เรียกว่าศาลรัฐธรรมนูญ	รวมศูนย์อำนาจ เรียกว่าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ	กระจายอำนาจ เรียกว่าศาลสูงสุด	รวมศูนย์อำนาจ เรียกว่าศาลรัฐธรรมนูญ
2.สถานะองค์กรควบคุมฯ	มีสถานะเป็นศาลใช้อำนาจตุลาการ	ไม่มีสถานะเป็นศาลแต่ใช้อำนาจตุลาการ	มีสถานะเป็นศาลใช้อำนาจตุลาการ	มีสถานะเป็นศาลใช้อำนาจตุลาการ
3.ที่มาหรือการเข้าสู่ตำแหน่ง	สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา	สภาผู้แทนราษฎรวุฒิสภาประธานาธิบดี	ประธานาธิบดีโดยความเห็นชอบของวุฒิสภา	1.แต่งตั้งจากศาลฎีกาและศาลปกครองสูงสุด 2.สรรหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ
4.จำนวนองค์กรตุลาการรัฐธรรมนูญและองค์คณะ	18 คน แบ่งเป็นสององค์คณะ ๘ คน	9 คน มีองค์คณะเดียว	9 คน มีองค์คณะเดียว	9 คน มีองค์คณะเดียว
5.วาระการดำรงตำแหน่ง	12 ปี หรือเกษียณอายุเมื่อครบ 68 ปี	ตุลาการโดยแต่งตั้ง 9 ปีตุลาการโดยตำแหน่ง วาระตลอดชีวิต	ตลอดชีวิต	7 ปี หรือกรณีอายุครบ 75 ปี
6.คุณสมบัติ	กำหนด	ไม่กำหนด	ไม่กำหนด	กำหนด
7.ประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ	สภานิติบัญญัติเป็นผู้เลือก	ประธานาธิบดีเป็นผู้เลือก	ประธานาธิบดีเป็นผู้เลือก	เลือกกันเอง
8.อำนาจชี้ขาดข้อพิพาทขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ	ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท	คณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจ	ศาลสูงสุดไม่มีอำนาจ	ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท

เรื่อง	เยอรมัน	ฝรั่งเศส	อเมริกา	ไทย
9.กระบวนการใช้อำนาจหรือกฎเกณฑ์วิธีพิจารณา	มีกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ	ไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ	ไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ	มีกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ
10.เขตอำนาจในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย	ควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายลักษณะนามธรรมภายหลังกฎหมายประกาศใช้บังคับและภายหลังที่กฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว และตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในลักษณะรูปธรรม	ควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายลักษณะนามธรรมก่อนกฎหมายประกาศใช้บังคับและภายหลังที่กฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว และตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในลักษณะรูปธรรม	ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในลักษณะรูปธรรม	ควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายลักษณะนามธรรมภายหลังกฎหมายประกาศใช้บังคับและภายหลังที่กฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว และตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในลักษณะรูปธรรม
11. การฟ้องต่อองค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย	เปิดโอกาสให้บุคคลฟ้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือที่เรียกว่า การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ	คณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจรับฟ้องคดีจากประชาชนโดยตรง	ไม่มีบทบัญญัติให้ศาลสูงสุดรับคดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายจากประชาชนโดยตรง	เปิดโอกาสให้บุคคลฟ้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้เป็นไปตามที่พรบ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญกำหนด
12. ผลผูกพันกับคำวินิจฉัย	ผูกพันอำนาจมหานและองค์กรต่างๆ ที่ใช้อำนาจมหาน	ผูกพันอำนาจมหานและองค์กรต่างๆ ที่ใช้อำนาจมหาน	ไม่มีผลผูกพันกับบุคคลภายนอกซึ่งไม่ใช่คู่กรณีหรือ	ผูกพันมหานและองค์กรต่างๆ ที่ใช้อำนาจมหาน

เรื่อง	เยอรมัน	ฝรั่งเศส	อเมริกา	ไทย
	ตลอดจนองค์กร เจ้าหน้าที่และศาล	ตลอดจนองค์กร เจ้าหน้าที่และศาล	บุคคลที่ไม่มีส่วน ได้เสียโดยตรงกับ คดีที่ศาลได้มีคำ พิพากษาชี้ขาด หรือไม่มีผลผูกพัน กับคู่ความหรือ บุคคลซึ่งมีส่วน เกี่ยวข้องโดยตรง	ตลอดจนองค์กร เจ้าหน้าที่และศาล

องค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ในรูปแบบของศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่งานวิจัยนี้ได้นำมาเป็นบทวิเคราะห์ซึ่งได้แก่ ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา คณะตุลาการรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐฝรั่งเศส และศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พบว่ามีลักษณะรูปแบบ ขอบเขตอำนาจ กระบวนการใช้อำนาจและผลผูกพันของคำวินิจฉัย ที่มีความเหมือนและแตกต่างกันในหลายประการ ดังนี้

1) รูปแบบ

ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย มีระบบการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในลักษณะการรวมศูนย์อำนาจในรูปแบบเหมือนกับศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แต่มีความแตกต่างกับของสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่มีรูปแบบเป็นคณะกรรมการ และแตกต่างจากของสหรัฐอเมริกาที่มีลักษณะเป็นระบบการกระจายอำนาจในรูปแบบของศาลยุติธรรม ในประเด็นรูปแบบขององค์กรสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบได้ในประเด็น ดังนี้

(1) สถานะขององค์กร

ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย มีลักษณะองค์กรเป็นศาลเหมือนกับของสหรัฐอเมริกาและของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ส่วนของสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีสถานะเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีกระบวนการใช้อำนาจในทางตุลาการในการวินิจฉัยคดีในทางรัฐธรรมนูญ

(2) การเข้าสู่ตำแหน่ง

ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย มีที่มาโดยการรับเลือกจากองค์กรตุลาการและจากการสรรหาของคณะกรรมการสรรหาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ซึ่งแตกต่างจากที่มาของคณะตุลาการในต่างประเทศทั้งสาม คือ ที่มาขององค์กรดังกล่าวไม่ว่าจากของสหรัฐอเมริกา

จากสาธารณรัฐฝรั่งเศสหรือจากของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะมาจากการสรรหาและแต่งตั้งจากฝ่ายนิติบัญญัติและจากฝ่ายบริหารทั้งสิ้น แตกต่างจากของราชอาณาจักรไทยที่โครงสร้างในส่วนที่มาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญทั้งจากการแต่งตั้งและสรรหานั้นมาจากอำนาจขององค์กรตุลาการเป็นส่วนใหญ่ แม้จะกำหนดให้ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารมีส่วนร่วม แต่สัดส่วนยังไม่เหมาะสม

(3) จำนวนตุลาการรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย มีจำนวน 9 คน และมีองค์คณะเดียวเหมือนกับของสหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐฝรั่งเศสแต่มีความแตกต่างจากของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่มีสององค์คณะ ๆ 8 คน รวม 16 คน

(4) วาระการดำรงตำแหน่ง

ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย มีการกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งไว้เหมือนกับคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยของประเทศไทย กำหนดวาระการดำรงตำแหน่งไว้ เมื่ออายุครบ 75 ปี นานกว่าวาระดำรงตำแหน่งของตุลาการรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่กำหนดไว้ให้เกษียณเมื่ออายุครบ 68 ปี

ส่วนของสาธารณรัฐฝรั่งเศส วาระการดำรงตำแหน่งของตุลาการที่มาจากแต่งตั้ง กำหนดไว้ 9 ปี แต่ตุลาการรัฐธรรมนูญที่มาโดยตำแหน่งให้มีวาระตลอดชีวิต เช่นเดียวกับของสหรัฐอเมริกาที่ผู้พิพากษาศาลสูงสุดจะดำรงตำแหน่งไปตลอดชีวิต

(5) คุณสมบัติ

ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย มีการกำหนดคุณสมบัติไว้ในทำนองเดียวกับของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แตกต่างจากของสหรัฐอเมริกาและของสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่ไม่มีการกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่เข้ามาดำรงตำแหน่ง

(6) ประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ

ประธานตุลาการรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา ประธานาธิบดีจะเป็นผู้เลือก ส่วนของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะให้ฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้เลือก ในขณะที่ประธานตุลาการรัฐธรรมนูญของประเทศไทย คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะเลือกกันเอง

2) ขอบเขตแห่งอำนาจ

ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส ต่างมีขอบเขตในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายทั้งในส่วนที่เป็นการควบคุมเชิงนามธรรมของกฎหมายที่มีผลก่อนใช้บังคับทั้งที่เป็นกฎหมายและร่างกฎหมาย และการควบคุมในเชิงรูปธรรมที่กฎหมายมีผลใช้บังคับไปแล้ว แตกต่างจากของสหรัฐอเมริกาที่ระบบควบคุม

ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายมีเพียงการควบคุมในเชิงรูปธรรมในกรณีที่กฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว

(1) อำนาจชี้ขาดข้อพิพาทขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย และของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีอำนาจชี้ขาดในกรณีที่มีข้อพิพาทว่าอำนาจของแต่ละองค์กรเป็นอำนาจขององค์กรใด ในขณะที่สาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาไม่มีอำนาจวินิจฉัยความขัดแย้งในเรื่องเขตอำนาจขององค์กรต่าง ๆ

(2) การฟ้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีให้อำนาจประชาชนฟ้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญที่เรียกว่าการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง แต่ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส และของสหรัฐอเมริกาไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ประชาชนฟ้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งของประเทศไทยก็มีลักษณะคล้ายกับของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนฟ้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

3) กระบวนการใช้อำนาจและกลไกทวิวิธีพิจารณา

ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย และของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีกลไกเกณฑ์หรือกระบวนการพิจารณาคดีในทางรัฐธรรมนูญไว้เป็นการเฉพาะ แต่ของสาธารณรัฐฝรั่งเศสและของสหรัฐอเมริกาไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้

4) ผลผูกพันของคำวินิจฉัย

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญทั้งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ของสาธารณรัฐฝรั่งเศสและของประเทศไทย จะผูกพันไปกับทุกองค์กรที่ใช้อำนาจมหาชนของรัฐ ซึ่งตรงข้ามกับของสหรัฐอเมริกาที่ผูกพันเฉพาะคู่กรณีในคดีที่พิพาท